



T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**KADINLARIN SOSYALLEŞMESİNDE ÇORUM BELEDİYESİ
KADIN KÜLTÜR VE SANAT MERKEZLERİNİN ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Hatice KÜLCÜ

Çorum - 2022

**KADINLARIN SOSYALLEŞMESİNDE ÇORUM BELEDİYESİ KADIN
KÜLTÜR VE SANAT MERKEZLERİNİN ROLÜ**

Hatice KÜLCÜ

**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŐMANI

Prof. Dr. Yakup ÇOŞTU

orum 2022

Hatice KÜLCÜ tarafından hazırlanan “Kadınların Sosyalleşmesinde Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin Rolü” adlı tez çalışması .../.../..... tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Macid YILMAZ (Başkan)

Prof. Dr. Yakup ÇOŞTU (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Abdulhamit BUDAK (Üye)

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../..... tarih ve sayılı kararı ile’ın Anabilim Dalında Yüksek Lisans derecesi alması onanmıştır.

Prof. Dr. Muhammed Asif YOLDAŞ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim.

(İmza)

Hatice KÜLCÜ



KADINLARIN SOSYALLEŞMESİNDE ÇORUM BELEDİYESİ KADIN KÜLTÜR VE SANAT MERKEZLERİNİN ROLÜ

Hatice KÜLCÜ

ORCID: 0000-0001-6715-2429

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Yüksek Lisans Tezi

Mayıs 2022

ÖZET

'Kadınların Sosyalleşmesinde Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin Rolü' konulu bu çalışmamızın amacı, Çorum Belediyesinin bir sosyal belediyeçilik örneği olarak hizmete açtığı Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin kadınların sosyalleşmelerindeki rolünü incelemektir. Çorum özelinde yapılan çalışmalarda kadınların sosyalleşmesi ve belediye çalışmalarının rolü ile ilgili herhangi bir akademik çalışma yapılmamıştır. Hazırlanan bu tez ile Çorum'da yaşayan kadınlar ve sosyalleşmeleri ile ilgili literatürdeki eksikliğin giderilmesi hedeflenmektedir.

Çalışmamız 2012-2021 yılları arasında Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin, kurslara devam eden yetişkin kadın kursiyerlerin sosyalleşmelerine etkisini kapsamaktadır. Çalışma grubu, kartopu örnekleme modeli ile seçilen yaşları 22-68 arasında değişen 46 yetişkin kadın katılımcıdan oluşmaktadır. Çalışma, nitel araştırma yönteminin Olgubilim (Fenomonoloji) desenleri temel alınarak, görüşme tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile yapılmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilerek değerlendirme yapılmıştır.

Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri son dönemde gündeme gelen sosyal belediyeçilik uygulamaları arasında yer almaktadır. Toplumların gelişmesinde önemli kriter olan kadın eğitimi, merkezi yönetimin yanında yerel yönetimlerinde üzerinde önemle durduğu bir konudur. Belediyeler, 5393 sayılı Yasa'nın 14'üncü maddesine göre; meslek ve beceri kazandırma, kültür ve sanat faaliyetleri yapma gibi konularda halkın istek ve beklentilerine

cevap vermektedir. Bu amaçlarla hizmete açılan Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri ilki 17 Mart 2011'de Veli Paşa Konağında olmak üzere toplam 8 ayrı bölgede Çorumlu kadınlara hizmet vermektedir. Kadın Kültür ve Sanat merkezleri mesleki ve beceri kurslarının yanı sıra; yetişkin kadınlar için sosyalleşme ortamı, sosyo-kültürel açıdan geliştikleri ve psikolojik olarak rahatladıkları çok yönlü kadın eğitim merkezleridir.

Araştırmamızın sonucunda; katılımcıların kendilerinden beklenen davranışları sergiledikleri ve Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri kurslarına katılarak, farklı kültür, etnik grup, yaş ve farklı sosyo-ekonomik durumdaki insanlarla bir arada yaşamayı, farklılıklara saygı duymayı ve ortaklaşarak bir şeyler üretmeyi öğrenerek biz bilincine sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu minvalde Kadın Kültür Sanat Merkezlerinin yetişkin eğitime ve kadının sosyalleşmesine katkısının yadsınamaz olduğu görülmektedir.

Anahtar Kavramlar: Sosyalleşme, Sosyal Belediyecilik, Yetişkin Eğitimi, Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, Çorum Belediyesi

Bilim Kodu: 60224

THE ROLE OF THE WOMAN CULTURE AND ART CENTERS OF ÇORUM MUNICIPALITY IN THE SOCIALIZATION OF WOMEN

Hatice KÜLCÜ

ORCID: 0000-0001-6715-2429

HITIT UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL

Master of Science Thesis

May 2022

ABSTRACT

The aim of our study, "The Role of the Woman Culture and Art Centers of Çorum Municipality in the Socialization of Women", is to examine the role of the Woman Culture and Art Centers. Çorum Municipality built these centers as a tool to promote socialization of women in the context of social municipality. There are no academic studies on the socialization of women and the role of services provided by the municipality among the studies conducted in Çorum. This thesis aims to fill the gap in the literature regarding to women of Çorum and their socialization.

Our study comprises the effect of Çorum Municipality Woman Culture and Art Centers on the socialization of adult female course attendees between the years of 2012-2021. The study group consists of 46 adult female participants aged between 22-68, selected by snowball sampling model. The study follows the phenomenology patterns of qualitative research and uses semi-structured interviews. The data obtained from the participants were analyzed by content analysis.

The Woman Culture and Art Centers are among the social municipality services that have become more popular in the recent years. Education of women is an imperial factor for the development of societies, and it is a matter of importance on which not only the central government, but also local governments focus.

Municipalities, according to Article 14 of Law No. 5393; meet the demands and expectations of people on issues such as teaching profession and skills, cultural and artistic activities. Çorum Municipality Woman Culture and Art Centers, which started for these purposes, serve women in 8 different regions of Çorum, the first of which opened in Veli Paşa Mansion on 17 March 2011. In addition to vocational courses, these multi-faceted the Woman's Culture and Art centers serve as environment for adult women for socialization, sociocultural improvement and providing psychological support.

As a result of our research, it has been determined that the participants displayed predicted behaviors. After participating in the courses of the Woman Culture and Art Centers, the participants learned to live together with people from different cultures, ethnic groups, ages and socio-economic status, and to respect their differences and they gained sense of unity by collectively working and producing, as partners. In this respect, it is seen that the contribution of the Woman Culture and Art Centers to adult education and socialization of women is undeniable.

Key Words: Socialization, Social Municipality, Adult Education, The Woman's Culture and Art Centers, Çorum Municipality

Science Code: 60224

TEŞEKKÜR

Konunun seçiminden itibaren, yapıcı tenkit ve yönlendirmeleriyle bu çalışmanın her aşamasında emeği olan danışman hocam Sayın Prof. Dr. Yakup oştu'ya en içten şükranlarımı sunarım. Ayrıca eğitimim süresince bana her konuda destek olan Kıymetli Hocam Doç. Dr. Feyza Ceyhan oştu'ya, çalışmanın birçok aşamasında fikirleri ve teknik destekleriyle yanımda olan H. Nuran Hakyemez ve Z. Betül Özseçer'e, tez savunmama katılarak önemli değerlendirilmelerde bulunan Prof. Dr. Macid Yılmaz ve Dr. Öğrt. Üyesi Abdülhamit Budak hocalarıma teşekkür ederim. Araştırmaya katılmayı kabul ederek görüşme sorularını cevaplayan tüm Kadın Kültür ve Sanat Merkezi kursiyerlerine ve kurs öğrencilerine ulaşmamda bana yardımcı olan Kadın Kültür ve Sanat Merkezi hocalarına teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca kadınların birikimlerini geliştirmek için fırsatlar sunan Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerini Çorum'a kazandıran ve çalışmanın tamamlanmasını sabırla bekleyen sevgili eşim Muzaffer KÜLCÜ'ye öncelikle Çorum'da yaşayan bir kadın olarak teşekkür ediyorum. Ayrıca çalışma sürecindeki sabır ve anlayışları için sevgili kızlarım Şebnem, Şevval, Zeynep ve Meryem'e sonsuz teşekkür ederim.

Hatice KÜLCÜ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ.....	1

1.BÖLÜM

SOSYALLEŞME SÜRECİ

1.1. Dini Sosyalleşme.....	14
1. 2. Sosyalleşme Kuramları.....	15
1.3. Sosyalleşme Faktörleri.....	19
1.3.1. Aile.....	20
1.3.2. Eğitim.....	24
1.3.3. Sosyal Çevre.....	26
1.3.4. Kitle İletişim Araçları.....	27
1.4. Kadın Eğitimi ve Kadınların Sosyalleşme Alanları.....	28
1.4.1. Yetişkin Eğitimi.....	28
1.4.2. Kadın Eğitimi.....	31
1. 4. 3. Kadınların Sosyalleşme Alanları.....	33
1.5. Kadın Kültür Ve Sanat Merkezleri.....	36
1.5.1. Sosyal Belediyecilik.....	36
1.5.2. Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezi.....	40
1.5.3. Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde Verilen Kurslar ve Sosyal Etkinlikler.....	41

2. BÖLÜM

SAHA UYGULAMALARI

	Sayfa
2.1. Katılımcılara Ait Demografik Bulgular	43
2.2. Kursiyerlerin Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerine Katılım Amaçları	43
2.2.1. Sosyalleşmek	47
2.2.2. Kişisel ve Mesleki Gelişim	48
2.2.3. Meslek Edinme	49
2.2.4. Öğrenme	51
2.2.5. Psikolojik Nedenler	51
2.2.6. Maddi Destek Sağlama	53
2.2.7. Boş Zaman Değerlendirme	54
2.3. Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin Sosyalleşme Sürecine Etkileri	56
2.3.1. Sosyal Fonksiyon	56
2.3.2. Kültürel Fonksiyon	61
2.3.3. Kişisel Gelişim Fonksiyonu	64
2.3.4. Sağlık Fonksiyonu	67
2.3.5. Ekonomi Fonksiyonu	70
2.3.6. İletişim Fonksiyonu	72
2.3.7. Dini Eğitim Fonksiyonu	76
2.3.8. Eğitim Fonksiyonu	78
2.4. Değerlendirmeler ve Talepler	80
2.4.1. Memnuniyetler	80
2.4.2. Beklentilerin Karşılanması	83
2.4.3. Talepler	83
SONUÇ VE ÖNERİLER	85
KAYNAKÇA	90

EKLER	96
EK 1. GÖRÜŞME FORMU.....	96
EK 2. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ.....	96



TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1.1. Kadın Kültür ve Sanat Merkezi Kurslarının yıllara göre istatistiki verileri.....	50
Tablo 2.1. Kursiyerlerin Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerini Tercih Etme Sebepleri.....	52
Tablo 2.2. Kadın Kültür Sanat Merkezinde Yapılan Yarışmalar.....	68



SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

KKSM	Kadın Kültür ve Sanat Merkezi
KK	Katılımcı Kursiyer
UNESCO	The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
ASPB	Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı
İSMEK	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları
BELMEK	Belediye Meslek Edindirme Kursları
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
KETEM	Kanser Erken Teşhis, Tarama ve Eğitim Merkezi
TV	Televizyon
SAMEK	Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu

GİRİŞ

İnsanın sosyal bir varlık haline gelmesi; doğumuyla başlayıp tüm hayatı boyunca devam eder. Sosyalleşme olarak tanımladığımız bu süreç ile insan, içine doğduğu toplumda yaşayabilmek için gerekli olan toplumsal değerlerin, normların bilgisini öğrenerek özümser ve davranışlarında somutlaştırır.

Eğitim aileden sonra bireyin sosyalleşmesini sağlayan en önemli etkidir. Örgün eğitim faaliyetlerinden yararlanamayan bireylerin eğitim ihtiyacını telafi etmek için yaygın eğitim kurumlarına başvurdukları görülmektedir. Değişimin ve gelişimin çok hızlı olduğu günümüzde, bu değişime ayak uydurabilmek için hayat boyu öğrenme, yetişkin eğitimi gibi kavramlar gündeme gelmektedir. Bu konuda devlet, Halk Eğitim Merkezleri vasıtasıyla yetişkin eğitimi vererek halkın eğitim taleplerini karşılamaya çalışmaktadır ancak tek başına yeterli değildir.

Yaşadığımız yüzyılda belediyelerin, vatandaşın doğrudan ulaşabildiği bir kurum olması, ihtiyaç ve taleplerin hızlı bir şekilde değerlendirilip karşılanması gibi özellikleri sebebiyle, belediyeleri en önemli yerel yönetim birimi haline getirmiştir. Son dönemde gerek uygulamalardan doğan fiili durum gerekse yasal düzenlemelerle ortaya çıkan yeni görev tanımlarıyla belediyeler sosyal belediyeçilik konusunda yeni bir ivme kazanmıştır.

Ülkemizde, sosyal belediyeçilik anlayışıyla belediyelerin yetişkin eğitimi alanındaki çalışmaları incelendiğinde bu tür hizmetlerin yüksek oranda büyükşehir belediyeleri ve büyükşehir ilçe belediyeleri tarafından yerine getirilmekte olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda Çorum Belediyesi'nin faaliyet raporları incelendiğinde belediyeçiliğin sadece şehrin fiziki yapısına dair hizmetlerden ibaret olmadığı belirtilmektedir. 5393 sayılı Belediye kanununun 14. Maddesi gereğince insanı merkeze alan sosyal ve kültürel projelerle, Çorum'da yaşayan tüm kesimleri kucaklayan bir hizmet anlayışı benimsendiği ifade edilmektedir. Sosyal belediyeçilik kapsamında gençlere, kadınlara, yaşlılara ve engellilere yönelik yapılan çalışmalarla adını duyuran Çorum Belediyesi Çorum'un tüm dinamikleriyle (Kamu Kurumları, Sivil Toplum Kuruluşları, İlçe Belediyeleri vb.) ortak projeler üreterek toplumsal kaynaşmaya, birlik ve beraberliğe çok önemli katkılar sağlamaktadır.¹

Kadınların, genelde hem eğitim imkânlarından yeterince faydalanamaması hem de sosyo-kültürel yapının kadını evde, ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu görmesi sebebiyle kadınlar toplumsal hayatta daha az aktif olmuş ve erkeğe göre geri planda kalmıştır. Çorum gibi Anadolu kentlerinde bu durum daha barizdir. Oysaki gelişmiş ülkeler incelendiğinde kadın eğitiminin çok önemli olduğu ve kadınların eğitim oranlarının çok yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda ülkemizde eğitim alanındaki eksikliğin giderilmesi için yerel yönetimlerin sorumlulukları artırılmıştır.

¹ <https://www.corum.bel.tr/hesap-verilebilirlik/stratejik-yonetim-araclari/faaliyet-raporlari/>

Sosyal belediyecilik kapsamında açılan Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, Çorumlu kadınların kişisel birikimlerini artırmak, mesleki ve sanatsal bilgilerini geliştirmek, pasif tüketici olmaktan çıkıp aktif üretici olmalarına yardımcı olmak, gelir elde etmelerine katkıda bulunmak, istihdam edilebilirliklerini artırmak ve sosyal hayatın içinde daha fazla yer alarak etkin bir konuma gelmelerini sağlamak amacıyla Çorum Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğüne bağlı olarak 17 Mart 2011 tarihinde hizmete girmiştir. 2022 yılı itibariyle Çorum'un 8 ayrı bölgesinde Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri Çorum'lu kadınlara hizmet vermektedir.²

Bu çalışma ile Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri kurslarının, kadınların mesleki ve beceri gelişimlerinin yanında, sosyalleşmeleri açısından da önemli katkılarının olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışma grubu Çorum Belediyesi bünyesinde hizmet veren 8 ayrı mahallede bulunan Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri kurslarına katılmış kadın kursiyerlerden oluşmaktadır. Kursiyerlerin kurslarla ilgili düşünceleri ve psiko-sosyal gelişimleri, elde edilen veriler üzerinden değerlendirilerek merkezlerin kadınların sosyalleşmelerine katkısı belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma giriş ve iki ana bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Araştırmanın metodolojisine yer verilen giriş kısmında araştırmanın konusu, amacı, önemi, uygulanan yöntem ve çalışma grubu hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın dayandırıldığı teorik kısım ise birinci bölüm olarak verilmiş olup; sosyalleşme, sosyalleşme etkenleri, yetişkin eğitimi, kadın eğitimi ve sosyalleşme alanları, sosyal belediyecilik ve sosyal belediyecilik çalışmaları hakkında teorik tartışma yapılmıştır. Çalışmanın bu bölümünün devamında Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin kuruluş tarihi, amacı ve faaliyetleri hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler değerlendirmeye alınmış, çıkan kodlar çerçevesinde kategoriler ve sonra temalar oluşturulmuş ve analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulardan yola çıkılarak oluşturulan sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapılmış, tespit edilen eksikliklerin giderilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

1. Araştırmanın Konusu

Türkiye'de özellikle son dönemlerde yaşanan dönüşüm ve değişimle hizmet alanı genişleyen belediyeler 5393 sayılı Belediye Kanunu ile eğitimden sağlığa, sosyal yardımlardan kültürel faaliyetlere çok çeşitli alanlarda kent halkına hizmet vermektedir. Belediyeler bünyesinde, kentte yaşayan kadınların bilgi ve becerilerini geliştirmek, mesleki ve kültürel açıdan gelişimlerini sağlamak amacıyla hizmet veren sanat ve meslek edindirme kursları çok önemli yaygın eğitim kurumlarıdır.³

² <https://kksm.corum.bel.tr/>

³ Halis Yunus Ersöz, *Sosyal Politikada Yerelleşme*(İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2011), 193-194

Sosyal belediyecilik kapsamında, 5393 Sayılı kanununun 14. Maddesi gereğince kentteki kadınlara hem bilgi ve beceri kazandırmak hem kültür ve sanat faaliyetleri yapmak hem de örgün eğitim kurumlarında eksik kalan eğitimlerini tamamlamak maksadıyla kurulan Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, örgün eğitim sistemi dışında planlı, programlı ve sistemli olarak yaygın eğitim hizmeti yürüten kurumlardır. Kadın Kültür ve Sanat Merkezi adıyla kurulmuş olan bu merkezlerde kadınlara yönelik çeşitli programlar ve etkinlikler arasında; bireylerin bilgi, bilinç ve beceri düzeylerini artırmaya yönelik eğitim programları, her yaş için eğitimi destekleme programları, iş ve meslek edinmeye yönelik çalışmalar, sosyo-kültürel, sanatsal ve sportif etkinlikler ve buna benzer birçok etkinlik bulunmaktadır.⁴

Sosyalleşme, “bireyin, içinde yaşadığı gruba, topluma, kültüre ve medeniyete özgü duyuş, düşünüş, yapış ve inanış biçimlerini alması ve kendi içinde özdeşleştirmek suretiyle şahsiyetine mal etmesi, içselleştirmesi ve böylece çevresine uyum sağlaması süreci” olarak tanımlanmaktadır.⁵ Bu bağlamda Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, kadınların özellikle yetişkin kadınların eğitim aldıkları, bilgi ve becerilerini geliştirerek başarılarının farkına vardıkları, yapılan faaliyetlerle sosyo-kültürel açıdan geliştikleri ve çevreleriyle iyi ilişkiler kurarak sosyalleştikleri bir ortamdır.

Belediyelerin son dönemde sosyal belediyecilik anlayışı ile yapılan kadın eğitimi faaliyetleri, kadınların hayatını ve hayata bakışını büyük ölçüde değiştirmiştir. Kadınların, Kadın Kültür ve Sanat merkezlerine gelme nedenlerini; sosyalleşmek, yeni bilgiler öğrenmek, sertifika almak, boş zamanlarını değerlendirmek, maddi destek sağlamak, kişisel ve mesleki gelişim sağlamak, psikolojik olarak rahatlamak şeklinde sıralayabiliriz.⁶ Bunun yanında kadınlar kursları rahatlatma ve terapi merkezi olarak görmekte ve bunun olumlu etkileri başta aileleri olmak üzere tüm sosyal çevreleriyle olan ilişkilerine yansımaktadır.

Sosyalleşmeyi sağlayan unsurlardan toplum içinde olma, birlikte hareket etme topluma uyum sağlama Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde yapılan faaliyetler sonucunda katılımcılarda bir farkındalık oluşturmakta ve katılımcılar bu birliktelik ruhunu, yapılan birçok etkinlikte (huzur evi ziyareti, hasta ziyareti, toplu piknik ve geziler vb.) sürdürmektedirler.

Kadın Kültür Merkezlerinin kurslarına katılan kadınlar genellikle ev hanımlarından, henüz işe girememiş genç kadınlardan veya emekli kadınlardan oluşmaktadır. Kurslara katılım amaçlı ev dışına çıkmak, farklı ortamlarda bulunma, arkadaşlıklar edinme gibi hususlar kadınların sosyalleşmeleri üzerine önemli katkısı bulunmaktadır.

Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde Halk Eğitim Merkezleri ortaklığında kurs programı yürütmektedirler. Bu nedenle kurs saatleri ve günleri belirli bir müfredata göredir, bu da kursiyerlerin, kurslara okul ciddiyetinde katılımını sağlamaktadır.

⁴ Corum.bel.tr.

⁵ Mehmet Ali Kirman, *Din Sosyolojisi Sözlüğü* (Adana: Karahan Kitapevi Yayınları, 2016) “Sosyalleşme”, 281-282

⁶ Neşe Çankaya, *Halk Eğitim Merkezlerinde Eğitim Alan Yetişkinlerin Motivasyonuna Etki Eden Unsurların İncelenmesi* (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 128.

Özellikle ev kadınlarının kurslara gelmeleriyle birlikte günlerini planlamaları onların verimliliğini artırdığı gibi ailesiyle de daha kaliteli zaman geçirmelerine de imkân sağlamıştır.

Bu çalışmada Çorum Belediyesi bünyesinde hizmet veren Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin kadınları sosyalleştirmesindeki rolü konu edinilmektedir. Çorum İl merkezinde Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin ilki 17 Mart 2011' de Veli Paşa Konağında açılan Veli Paşa Kadın Kültür ve sanat Merkezi olmak üzere, 24 Şubat 2014'te Mimar Sinan Kadın Kültür ve Sanat Merkezi, 10 Mart 2014'te Ak kent Kadın Kültür ve Sanat Merkezi, 17 Mart 2014'te İkbâl Kadın Kültür ve Sanat Merkezi, 24 Mart 2014'te Bahçelievler Kadın Kültür ve Sanat Merkezi, 17 Mart 2015'te Buharaevler Kadın Kültür ve Sanat Merkezi, 10 Haziran 2021'de Şenay Aybüke Yalçın Kadın Kültür ve Sanat Merkezi ve 26 Haziran 2021'de Melikgazi Kadın Kültür ve Sanat Merkezi olmak üzere toplam 8 ayrı bölgede 4307 ayrı kursa 89180 kursiyerin katıldığı tespit edilmiştir.⁷

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yetişkin kadınlara yönelik Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri kursları, kadınlara hem mesleki anlamda hem de sanatsal anlamda bilgi ve beceri kazandırırken aynı zamanda kadınların sosyalleşme ihtiyaçlarına da cevap vermektedir. Bu çalışma ile Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin kadınların sosyalleşmeleri üzerindeki etkisi, bizzat kurslara katılarak kendileri ile ilgili değişimleri, sorulan sorular çerçevesinde açıklayan kurs öğrencilerinin görüşleri bağlamında ortaya konulması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri kurslarda vermiş olduğu mesleki ve sanat eğitimiyle kadınları geliştirirken, kurs ortamında oluşan hoşgörü ve demokrasi ortamıyla olumlu benlik kazanmaları, yapılan sosyal ve kültürel etkinliklerle sağlıklı toplum için gerekli psikolojik ve kültürel anlamdaki işlevselliğinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Ayrıca kadınların sosyalleşmelerinin bireysel ve toplumsal olarak öneminin ortaya konulması hedeflenmektedir.

Katılımcı açılarından yaş, sosyo-ekonomik durum ve eğitim seviyesi gibi değişkenler bağlamında heterojen bir yapıya sahip olan kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, yetişkin kadınlar için kendilerini geliştirdikleri, mesleki ve sanatsal eğitimleri aldıkları, psiko-sosyal açıdan geliştikleri, boş zamanlarını değerlendirdikleri, sosyal çevre edindikleri kurumlardır. Kadınların özelliklede eğitimlerini tamamlayamamış kadınların eğitimlerini tamamlayarak meslek sahibi olmaları istihdam açısından önemlidir. Mesleki eğitim kurslarında sertifika alan kadınların işyerlerini açmaları, ürettikleri ürünleri aile ekonomisine katkıya çevirmeleri açısından da önemli görülmektedir. Sağlıkla ilgili hem sportif faaliyetlerle hem de sağlıklı beslenme konusundaki danışmanlık hizmetleri yönüyle toplum sağlığına önemli katkı sağladığı düşünülmektedir. Bu anlamda yetişkin kadınların sosyalleşmeleri sürecinde Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin fonksiyonlarının ortaya konulması, Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerince

⁷ Corum.bel.tr.

hedeflenen ve yürütülen faaliyetlerin sahada, bireysel ve toplumsal hayata olumlu katkılarının analiz edilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca bu çalışma yetişkin eğitimi veren kurumların (Belediyelere bağlı meslek edindirme kursları, Halk Eğitim Merkezleri vb. kurumların), kursiyerlere sağladığı hizmet alanlarını geliştirmeleri ve genişletmeleri için bilimsel veri oluşturması açısından önemlidir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri kurslarının kadınların sosyalleşmeleri üzerindeki etkisinin araştırıldığı bu çalışma nitel araştırma modelinde tasarlanmıştır. Nitel araştırma modelinin benimsenme sebebi, incelenecek konunun doğal ortamda detaylı bir biçimde irdelenmesidir. Katılımcıların bakış açılarını ve kurslar hakkındaki düşüncelerini anlamak, sosyalleşme ile ilgili deneyimlerini derinlemesine araştırmak için bu yöntem uygun görülmüştür.

Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri yöntemleri kullanılarak, algıların ve olayların doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir bakış açısı ile tanımlamak için yapılan bir araştırmadır.⁸

Nitel araştırma; sosyal olguları bağlı oldukları ve içinde yer aldıkları ortamda doğal görünüşleriyle gözlem, görüşme ya da belgeleri değerlendirmek yoluyla bilgi edinme ve edinilen bu bilgileri analiz ederek kuram geliştirme olarak tanımlanmaktadır.⁹ Nitel araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama yöntemleri görüşme(mülakat), gözlem ve doküman incelemesidir.¹⁰Bu araştırmada da yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Nitel araştırmalarda yapılan görüşmeler amaçlı bir sohbet niteliğindedir ve araştırmacıya etkileşim ve esneklik sağlayarak ek sorularla araştırılan konuyu derinlemesine irdeleme fırsatı sunar.¹¹ Görüşme; bireylerin, çeşitli konulardaki bilgi, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kısa yol olarak kullanılagelmiştir ancak araştırmacının önyargısız ve etkin bir şekilde görüşme yapması ve katılımcıdan gelen mesajı iyi değerlendirmesi gerekmektedir.¹² Nitel araştırma yönteminin desenlerinden olan Fenomenolojik (Olgubilim) modelde algılar, duygular gibi olgulara odaklanarak özü görmek, sezme hedeflenmektedir. Öze ulaşma çabası yaşantıların, deneyimlerin gerçekte ne anlama geldiğiyle ilgilenmektedir.¹³ Bu araştırmada da nitel araştırma yönteminin olgubilim desenleri

⁸ Ali Yıldırım-Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 41.

⁹ A. Hamdi İslamoğlu, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2009), 180.

¹⁰ Rüştü Yeşil, "Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri", *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, ed. Remzi Y. Kınal (Ankara: Nobel Yayınları, 2010), 52.

¹¹ Fatma Çapçioğlu- Öznur Kalkan Açıköz, "Nitel Araştırmalarda Kullanılan Araştırma Teknikleri", *Bilimsel Araştırma Süreçleri*, ed. Özcan Güngör (Ankara: Grafiker Yayınları, 2018), 209.

¹² Yahşi Yazıcıoğlu- Samiye Erdoğan, *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Detay Yayıncılık, 2007), 108.

¹³ Ali Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, ed. Ali Şimşek (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013), 96-97.

temel alınarak, yarı yapılandırılmış görüşme şeklinde yapılmış olup katılımcılara yöneltilen sorularla konu derinlemesine analiz edilmiştir.

2012-2021 yıllarına ait Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri ile ilgili genel bilgilere ulaşılmış ve Çorum Belediyesi bünyesinde 8 Kadın Kültür ve Sanat Merkezi bulunduğu, 4307 ayrı kursa 89180 kursiyerin katıldığı tespit edilmiştir.

Bu araştırmanın çalışma alanını Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde 4307 ayrı kursta eğitim alan 89180 yetişkin kadın kursiyer oluşturmaktadır. Araştırma için seçilen çalışma grubunu Çorum Belediyesi Kültür Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri (Veli Paşa KKSM , Mimar Sinan KKSM, Ak kent KKSM, İkbal KKSM, Bahçelievler KKSM, Buharaevler KKSM, Şenay Aybüke Yalçın KKSM, Melikgazi KKSM kurslarında en az iki eğitim-öğretim dönemi kursa devam etmiş, yaşları 22-68 olarak değişen 46 katılımcı oluşturmaktadır. Çalışma grubu seçiminde kartopu örnekleme modeli kullanılmıştır. Bu model örneklemede, öncelikle evrene ait birimlerden birisi ile temas kurulur ve temas kurulan birimin yardımıyla ikinci birime, ikinci birimin yardımıyla üçüncü birime ulaşılır, örneklem kartopu gibi büyüyerek örneklem hacmini oluşturur.¹⁴ Bu yöntemle öncelikle Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin birinde görev yapan kurs öğreticisi ile temas kurulmuş, bu öğreticinin kursunda bulunan öğrencilerle yapılan görüşmeler neticesinde öğrenciler kendi istekleri ile çalışmaya katılım sağlamışlardır. Aynı şekilde diğer merkezlerdeki kurs hocalarıyla temas kurularak söz konusu katılımcılar ile görüşmeler sağlanmıştır. Böylece tüm Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerindeki katılımcılara ulaşılmıştır. Bu şekilde, bir kartopunun büyümesi gibi örneklem büyüklüğü genişlemiş ve Çorum'daki Kadın kültür ve Sanat Merkezleri kurslarına giden 46 katılımcıya ulaşılmıştır. Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin kurs hocaları ile irtibatın sağlanması ve görüşme/mülakat yapılacak kursiyerlere ulaşılması 2021'in aralık ayı ile 2022'nin Ocak ayında gerçekleşmiştir. Sonra 2022 yılı Ocak-Şubat ve mart ayları içerisinde yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile 20-66 yaş aralığında, Kadın Kültür ve Sanat Merkezi kurslarındaki 46 katılımcısı ile yapılan görüşmeler tamamlanmıştır.

Araştırmanın kavramsal içeriğini oluşturan bölümler ilgili veriler, literatür taraması yapılarak elde edilmiş, konu ile alakalı kitap, dergi, makaleler ve yüksek lisans ve doktora tezlerine kütüphaneler ve internet yoluyla ulaşılmıştır.

Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniğinin bu çalışma için en uygun veri toplama aracı olduğuna karar verilmiş, bu tekniklerden ise yarı yapılandırılmış görüşme tekniği seçilmiştir. Görüşme tekniği, insanların gerçeklik algılarına, anlamlarına, tanımlamalarına ve gerçeği ortaya çıkarmanın iyi bir yoludur. Aynı zamanda başkalarını anlamak için kullanılan en uygun yöntemdir.¹⁵ Görüşme yoluyla araştırılan konu hakkında bireyin deneyimleri, tutumları, düşünceleri, niyetleri, yorumları, zihinsel algıları ve tepkileri gibi gözlenemeyen bilgilere

¹⁴ Yazıcıoğlu- Erdoğan, *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 67.

¹⁵ F. Keith Punch, *Sosyal Araştırmalara Giriş; Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*, çev. Dursun Bayrak, H. Bader Arslan, Zeynep A (Ankara: Siyasal Kitapevi, 2014), 166.

ulaşılması amaçlanmaktadır.¹⁶ Katılımcılarla görüşmeler sözlü iletişim şeklinde yapılmıştır.¹⁷ Bu teknik ile hem amaç doğrultusunda daha sistematik bilgi toplamak hem de görüşme sırasında görüşmeci tarafından ihtiyaç duyulduğu anda ilave sorularla istenilen bilgilerin eksiksiz toplanması sağlanmaktadır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanmasında, görüşme yapılacak grubun genel özellikleri, Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri kurslarında onlara sunulan hizmetler ve yaşantı yoluyla bu kurslarda oluşan deneyimler dikkate alınmıştır. Katılımcılar açısından yaş, eğitim, medeni hal, çalışma durumu ve çocuk sayısı gibi değişkenler dikkate alınarak açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme sorularının dil seviyelerinin uygunluğu, hedef kitlenin algılayışı ve değerlendirmesi hususunda düzenleme ya da değişikliklerin yapılabilmesi için uzman desteği alınmıştır.

Araştırmanın amacı, görüşmenin kapsamı ve içeriği hakkında katılımcılara görüşme öncesi bilgilendirme yapılmıştır. Gizlilik ilkesi gereği paylaşılan hiçbir bilgi ve değerlendirmenin başka amaçlarla kullanılmayacağı ve katılımcıların anonim kalacağı konusunda bilgilendirme yapılmıştır. Her bir katılımcıya KK1, KK2, KK3... (Kurs Katılımcısı) şeklinde bir kod isim verilerek görüşlerin araştırma metnine aktarılacağı bilgisi verilmiştir. Görüşmelerin zamanı katılımcıların istekleri doğrultusunda belirlenmiştir. Her bir görüşme 30-60dakika arasında sürmüştür.

Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile katılımcılara sorular sorulmuş ve onların cevapları kayıt altına alınmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak metin haline getirilmiş, toplanan verilerin analizi, içerik analizi yöntemiyle yapılmıştır. İçerik analizi, toplanan verilerin daha ayrıntılı incelenmesini sağlar. İçerik analizinde görüşme, gözlem veya dokümanlar yoluyla elde edilen veriler, dört aşamada analiz edilir: (1) verilerin kodlanması, (2) kod, kategori ve temaların bulunması, (3) kod, kategori ve temaların düzenlenmesi ile (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır.¹⁸

Bu araştırmada katılımcılardan alınan verilerin tamamı birkaç kez incelenerek kodlar belirlenmiş ve bir kod listesi oluşturulmuştur. Ortaya çıkarılan kod listesinde sık tekrar edilen kodlar belirlenerek, yeni bir kod listesi oluşturulmuştur. Sık tekrarlanan kodlardan kategoriler oluşturulmuştur. Veri setini genel düzeyde açıklayabilen ve kodları belirli kategoriler altında toplayabilen temalar belirlenmiştir. Bu işleme tematik kodlama da denir ve ortak özelliği olan kodlar gruplandırılarak kategoriler oluşturulmuştur.¹⁹ . Bu doğrultuda veriler sistematik bir şekilde düzenlenip yorumlanmaya çalışılmıştır. Yorumlama sürecinde temalar arasındaki ilişkiler göz önünde bulundurularak, araştırmanın kavramsal içeriğinden hareketle tüm verilerin analizi yapılmıştır.

¹⁶ Yıldırım-Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 120.

¹⁷ Yazıcıoğlu- Erdoğan, *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 108.

¹⁸ Ali Baltacı, "Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?", *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)* 5/2 (Kasım 2019), 378.

¹⁹ Baltacı, "Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?", 378.

Bu araştırma 2012-2022 yılları arasında Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinden; Veli Paşa KKSM, Mimar Sinan KKSM, Ak kent KKSM, İkbal KKSM, Bahçelievler KKSM, Buhara Evler KKSM, Şenay Aybüke Yalçın KKSM, Melikgazi KKSM kurslarına katılan 46 yetişkin kadın kursiyerle sınırlıdır.

Araştırma, katılımcıların yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulan sorulara doğru ve samimi cevaplar verdiği varsayımı ile sınırlıdır. Bu anlamda araştırmaya katılan çalışma grubu ve araştırmanın yapıldığı zaman dilimi ile sınırlıdır.



1.BÖLÜM

SOSYALLEŞME SÜRECİ

Tarih boyunca insanlar, her zaman bir toplum veya topluluk içinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. İnsanlar bir arada yaşayarak birbirleriyle etkileşim kurmuşlar ve bunun sonucunda bir takım ortak değerleri üretmişlerdir. Böylece zaman içerisinde her toplumun kendine has kültürü, geleneği, göreneği ve hayat tarzı oluşmuştur.²⁰

Sosyalleşme, biyolojik bir varlık olarak dünyaya gelen insanın, toplumun bir üyesi haline gelmesi sürecidir.²¹ İnsanın sosyal bir varlık haline gelmesi; doğumuyla başlayıp tüm hayatı boyunca devam eder. Sosyalleşme olarak tanımladığımız bu süreç ile insan, içine doğduğu toplumda yaşayabilmek için gerekli olan toplumsal değerlerin, normların bilgisini öğrenerek özümser ve davranışlarında somutlaştırır.²² İnsan, etrafında bulunan diğer insanların ve olayların, içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve kültürel koşulların, gelenek, görenek ve yasaların etkisiyle sosyalleşmekte ve bir kimlik ve kişilik kazanmaktadır.²³

Sosyalleşmeyi kültürel öğrenme bağlamında ele alan Giddens, sosyalleşmeyi “yardıma ihtiyacı olan bebeğin, doğduğu kültürün ondan istediği becerileri kazanarak kendi bilincinde olan, bilgili bir kişi haline gelmesi”²⁴ olarak tanımlamaktadır. Bireylerin sosyalleşmesiyle, aynı zamanda kuşaklar arası kültürel aktarım da gerçekleşmiş olur ve bu da toplumların devamlılığını sağlayan en önemli unsurdur.

Etimolojik olarak ‘toplumsal/sosyal’ (social) kelimesinin kökeni, Latince ‘socius’ ve ‘societas’ kelimeleriyle bağlantılı ‘socialis’ kelimesine dayanmaktadır. Türkçe’ye ‘sosyalleşme’ ya da ‘toplumsallaşma’ olarak çevrilen ‘socialization’ kelimesi, sözlükte “bireyin kişilik kazanarak belli bir toplumsal çevreye hazırlanması, toplumla bütünleşmesi süreci” olarak tanımlanmaktadır.²⁵ Sosyalleşmeyi Marshall, Sosyoloji sözlüğünde “insanın, toplumun norm ve değerlerini içselleştirerek toplumsal rollerini (İşçi, arkadaş, yuttaş, vb olarak) yerine getirmeyi öğrenerek, toplum üyeleri haline gelmeyi öğrenme süreci” olarak tanımlamaktadır. Marshall, toplumsallaşmanın yalnızca çocukluk döneminde olmadığını ifade ederek, toplumsallaşmayı tüm yaşam boyunca devam eden ve bireylerin topluma uyum sağlamayı öğrendikleri çok yönlü bir süreç olarak görmüş ve bu süreç içinde insanların da kendi toplumsal rol ve yükümlülüklerini yeniden belirleyebileceklerini belirtmiştir.²⁶

²⁰ Yakup Çoştı, “Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IX/3 (2009), 117.

²¹ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *İnsan ve İnsanlar*, (İstanbul: Evrim Yayınları, 1996), 359.

²² Hakkı Kızıllık, *Toplumbilim Yazıları* (Ankara: Anı Yayınları, 2007), 94.

²³ Kağıtçıbaşı, *İnsan ve İnsanlar*, 360.

²⁴ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, Çev. Cemal Güzel (İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2008), 201.

²⁵ Yakup Çoştı, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011), 33.

²⁶ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınhay-Derya Kömürcü (Ankara: Bilim ve Sanat, 1999), “Toplumsallaşma”, 760.

Sosyalleşme (Socialization) kavramı, Kirman'ın Din Sosyolojisi sözlüğünde ise "bireyin, içinde yaşadığı gruba, topluma, kültüre ve medeniyete özgü duyuş, düşünüş, yapış ve inanış biçimlerini alması ve kendi içinde özdeşleştirmek suretiyle şahsiyetine mal etmesi, içselleştirmesi ve böylece çevresine uyum sağlaması süreci" olarak tanımlanmaktadır.²⁷

Bireyin sosyalleşebilmesi için üç ön koşula gereksinim olduğunu belirten Frederick Elkin bunları şöyle sıralamıştır. Bireyin sosyalleşebilmesi için;

- Süregelen bir toplumun, bir dünyanın var olması.
- Bireyin, yeterli ve gerekli biyolojik ve kalıtsal özelliklere sahip olması.
- Bireyin, öteki insanlarla, doğası gereği birtakım ilişkiler kurma isteği içinde bulunması gerekmektedir.²⁸

Burada toplumun tanımını kısaca yapacak olursak "toplum, ortak bir mekânda birlikte yaşayan, temel sosyal gereksinmelerini tatmin etmek için çeşitli gruplar içinde işbirliği yapan, ortak bir kültüre bağlı olan ve belli bir sosyal birim olarak işlevde bulunan kişilerin örgütlenmiş işbirliği" olarak tanımlanmıştır.²⁹ Bireyden önce kendi kurallarıyla, kültürel yapısıyla ve kurumlarıyla toplum vardır ve tek tek bireylerin varlığından bağımsız olarak süregelmektedir. Toplumsallaşma da ancak belirli bir toplum içinde gerçekleşmektedir.³⁰ Bütün toplumlar, uzun zaman dilimleri boyunca, toplumun üyeleri doğum ve ölüm yoluyla değişse bile varlığını sürdürme özelliğine sahiptir.³¹

Bireyin toplumsallaşabilmesinin ikinci ön koşulu, bireyin yeterli biyolojik yapı veya yeterli doğal yaratılış özelliklerine sahip olmasıdır. Çünkü önemli genetik bozukluğu olan bireyler ya hiç toplumsallaşamazlar ya da sorunlu bir gelişim süreci yaşarlar. Bu nedenle bireyin biyolojik varlığı toplumsallaşması için elverişli olmalıdır.³² Sosyalleşebilmenin yeterli düzeyde olması Tezcan'a göre dört biyolojik temele dayanır ve bunlar; içgüdü, fiziksel bağımlılık, öğrenme kapasitesi ve dildir. Birey, içgüdüsel olarak öğrenmeye ve sosyalleşmeye istekli değilse, öğrenme ve dil kullanma yönünden doğuştan gelen kapasitesi yoksa sosyalleşme istenilen oranda gerçekleşemez.³³

Bireyin toplumsallaşmasının üçüncü ön koşulu, bireyin diğer insanlarla doğası gereği etkileşim ve ilişki kurma isteği içinde olmasıdır. İnsan dünyaya gelirken potansiyel yeteneklere (gizilgüç) sahiptir. Bu gizilgüç "sosyalite" olarak da isimlendirilebilir. Kişi, sadece başkalarıyla ilişki kurma eğilimine sahip olduğu için değil fakat aynı zamanda insan ilişkilerine ihtiyaç duyduğu için de sosyaldir.³⁴ İnsan yaratılışı gereği sosyalleşmek ister. Aristo'nun "antropos zoon

²⁷ Kirman, "Sosyalleşme", 281-282.

²⁸ Frederick Elkin, *Çocuk ve Toplum- Çocuğun Toplumsallaşması*, Çev. Nazife Güngör (Ankara: Gündoğan Yayınları, 1995), 15.

²⁹ Joseph Fichter, *Sosyoloji Nedir*, Çev. Nilgün Çelebi (Ankara: Anı Yayınları, 2004), 88.

³⁰ Mahmut Tezcan, *Sosyolojiye Giriş* (Ankara: 72TDFO Yayıncılık, 1993), 43.

³¹ Giddens, *Sosyoloji*, Çev. Cemal Güzel, 201.

³² Elkin, *Çocuk ve Toplum*, Çev. Nazife Güngör, 19-20.

³³ Tezcan, *Sosyolojiye Giriş*, 44.

³⁴ Fichter, *Sosyoloji Nedir*, Çev. Nilgün Çelebi, 23.

politikon”(insan toplumsal bir canlıdır) ifadesi ve İbn-i Haldun’un: “İnsan için toplum zorunludur” ifadesi de bize insanın sosyal etkileşime girme istidadıyla doğduğunu ve tabiatı gereği toplumsallaştığını göstermektedir.³⁵

Charles H. Cooley’e göre insan doğası gereği sevgi, merhamet, kahramanlık, yükselme duygusu, utanma, kıskançlık, bencillik, hainlik gibi duygularla dünyaya gelmektedir. Ancak onda bulunan bu duygular karşılıklı, yüz yüze ilişkilerde bulunduğu zaman ortaya çıkar aksi takdirde birey tek başına bu duyguları yaşayamaz.³⁶ İnsanları hayvanlardan ayıran özellikleri düşünme kapasitesine sahip olmalarıdır ancak bu kapasitelerinin ortaya çıkması için de sosyal etkileşim şarttır. Doğumundan itibaren sosyal etkileşimden uzakta kalmış kişiler düşünme kapasitelerini şekillendirip, geliştiremezler.³⁷ Bireylerin sosyal çevreleri tarafından şekillenmesini, 1920’de Hindistan’da Godamuri isimli küçük bir kasabanın yakınlarında bir kurt ininde bulunan iki kızın hikâyesinde de görmekteyiz. Kurt ailesi tarafından büyütülen Amala ve Kamala adındaki kız çocukları, insanlar tarafından bulduklarında ellerini de kullanarak kurtlar gibi dört ayakları üzerinde yürüdükleri, çiğ et yedikleri, konuşamadıkları ama hayvanlar gibi hırladıkları gibi birçok hayvani özellik taşıdıkları tespit edilmiştir. Küçük olan Amala kısa süre sonra ölmüş diğer dokuz yaşındaki Kamala ise birkaç yıl sonra iki ayak üzerinde durmayı, elleriyle yiyip içmeyi ve sınırlı sayıda kelime öğrenebilmiş fakat yine de normal insan hayatına uyum sağlayamayarak on yedi yaşında hastalanarak O da hayatını kaybetmiştir. Yaşanılan bu olay da bize insanın kimliğinin gelişebilmesi ve insan olma özelliklerimizin ortaya çıkabilmesi için diğer insanlara ihtiyacımız olduğunu bir kere daha göstermektedir.³⁸ Bu bağlamda Zuckerman sosyalleşmeyi; kişinin içine doğduğu ailesinin, benzer sosyal grupların ve toplumun inanç, değer ve kurallarının gayri resmi bir şekilde öğrenildiği ve bilinç dışı bir yolla içselleştirdiği süreç olarak tanımlamaktadır. İnsanların bildiği, yaptığı, hissettiği, düşündüğü ve inandığı şeylerin niteliği nasıl bir ortamda sosyalleştigiğine bağlıdır.³⁹

Sosyalleşme, sosyoloji, antropoloji, psikoloji ve siyaset bilimi gibi birçok disiplinin araştırma konusu olmuştur. Antropologlar, sosyalleşmeyi kültürün üretilmesi, nesiller arası kültürel aktarma bağlamında ele almışlardır. Psikologlar, bireysel gelişimin farklı yönlerini (kişiliğin gelişimi, öğrenme süreçleri, ahlak gelişimi, dürtü kontrolü vb.) araştırarak sosyalleşme kavramını açıklamaya çalışmışlardır. Siyaset bilimi toplumsallaşmayı daha çok yurttaşlık eğitimi, siyasal davranışların sebepleri gibi daha sınırlı bir çerçevede incelemiştir. Sosyoloji ise toplumsallaşmayı, bireyin yaşadığı topluma uyumunu sağlayan kişisel özelliklerin yani bireyin

³⁵ Ejder Okumuş, “Din ve Sosyalleşme”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/11 Fall 2014, s. 431.

³⁶ Çoştı, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 36.

³⁷ Fazıl Arabacı, “Türkiyede Dini Sosyalleşmenin Temel etkenleri”, *Dini Araştırmalar Dergisi* 6/16 (Mayıs-Ağustos 2003), 42.

³⁸ Phil Zuckerman, *Din Sosyolojisine Giriş*, çev. İhsan Çapcıoğlu-Halil Aydınalp (Ankara: Birleşik Kitapevi, 2006), 46-88.

³⁹ Zuckerman, *Din Sosyolojisine Giriş*, 46-88.

toplum hayatında yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumların kazanılması, toplumsal değerlerin ve normların öğrenilmesi gibi süreçleri ele almıştır.⁴⁰

Görüldüğü üzere sosyalleşme konusunu her bir bilim dalı kendi alanlarının ihtiyaçları üzerinden açıklamaya çalışmış ve bireyin davranışlarının toplumla ilişkisi nasıl gerçekleşmekte, toplumsal normlar ve değerler kişiler tarafından nasıl benimsenmekte, toplumsal kültür nasıl oluşmakta gibi sorular, sosyal bilimlerin cevaplamaya çalıştığı sorular olmuştur.⁴¹

Sosyalleşme ile ilgili her bir disiplin, araştırma nesnesinin sınırlarını kendi perspektifinden bakarak belirlemiş, bu da konuyla ilgili, çok sayıda sosyalleşme/toplumsallaşma tanımının olmasını sağlamıştır. Biz burada, tanımlamasını sosyolojik bir bakış açısıyla yapan ve pek çok bileşeni içinde bulunduran Çoştı'nun, sosyalleşme tanımına yer vermek istiyoruz; *"toplumsallaşma, her bir toplumun kendine özgü değer yargıları ve normlarının gözetiminde, kişinin objelere yönelik nasıl tutum geliştirmesi gerektiğinin öğretildiği ve bunun sonucunda da kişinin içerisinde bulunduğu toplumun alışkanlıklarına ve beklentilerine uygun davranışlar göstermesi süreci"* olarak tanımlanmaktadır.⁴²

Çoştı'nun, toplumsallaşma kavramının tanımını yaparken Elkin'in toplumsallaşma için gerekli ön koşullarını esas aldığı görülmektedir. Bu tanım üç temel unsuru içermektedir. Bunlar:

i. Her bir toplumun değer yargıları, normları, gelenek ve görenekleri birbirinden farklılık arz etmekte ve bu doğrultuda da toplumsallaşma deneyimi farklılaşmaktadır.⁴³

Toplumu oluşturan temel kurumlar –aile, eğitim, din, ekonomi, siyaset ve boş zaman değerlendirme gibi- sosyolojik ögeler bütün toplumlarda var olmasına rağmen, bu kurumların yapısal özellikleri, oluşum süreçleri ve işleyiş tarzları toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Her toplumun âdeti, geleneği, göreneği daha genel bir ifadeyle kültürü farklıdır. Doğu toplumlarındaki aile alışkanlıklarının, dini geleneklerin, boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının ve diğer kurumsallaşmış örüntülerin batı toplumlarından çok farklı olduğu herkesçe bilinmektedir. Çünkü yaşanan coğrafyanın özellikleri toplumsallaşma olgusunu da etkilemektedir.⁴⁴

ii. Tanımın ikinci unsuru, sosyalleşme bir öğrenme/öğretme sürecidir.⁴⁵

Sosyalleşme bir öğrenme sürecidir. Bu süreçte öğretici konumunda olan toplumdur, bireyin içerisinde yaşadığı, bir takım sosyal ilişkilerde bulunduğu kişi ve gruplardır. Öğrenen ise sosyalleşme sürecine giren kişidir.⁴⁶ Kültürel öğrenme süreci bebeklik ve çocukluk döneminde,

⁴⁰ Çoştı, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 34.

⁴¹ Çoştı, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 34.

⁴² Çoştı, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 37.

⁴³ Çoştı, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 38.

⁴⁴ Tezcan, *Sosyolojiye Giriş*, 144- 145.

⁴⁵ Çoştı, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 38.

⁴⁶ Gönül İçli, *Sosyolojiye Giriş* (Ankara: Anı yayınları, 2. Baskı), 117-118.

sonraki dönemlere göre daha yoğun olmakla beraber öğrenme ve uygulama hayat boyunca devam eder.⁴⁷

Birey, sosyalleşme süreciyle toplumun ortaya koyduğu kültürü, sosyal davranış kalıplarını, inanç ve düşünce biçimlerini, maddi-manevi toplumun ürettiği tüm değerleri öğrenmektedir. Bu öğrenme süreciyle kişi toplum ve kültürüyle bütünleşmektedir. Ancak bu öğrenme esnasında birey, toplumdan gelen tüm öğelerin pasif alıcısı değildir. Çünkü insan, özellikle de doğruyu yanlıştan ayırt etmeye başladıktan sonra sosyalleşme sürecinde toplumun ona öğrettiklerini kendi düşünce süzgecinden geçirerek kabul veya reddeder. Birey bir taraftan toplumdan alır, fakat bir taraftan da topluma verir. Bireyin tek başına katkısı açıkça fark edilmemekle birlikte toplumu oluşturan ve kültürü üreten de yine insanlardır. Bireyin toplumu etkilemesinin en önemli örnekleri başta peygamberler olmak üzere, topluma yön veren liderler, düşünürler, bilim insanları, sanatçılar ve toplumda rol model alınan tüm kişilerdir.⁴⁸

Sosyalleşme sürecine, “toplumsal öğrenim” veya “toplumsal yetiştirme” de denilmektedir. Tezcan toplumsal öğrenimin ikincil süreçlerini, taklit, telkin ve yarışma olarak üç başlıkta incelemiştir. Taklit, bireyin başkalarının davranışlarını aynen tekrarlamasıdır. Çocukların anne-babasını, ergenlik çağındakilerin ise hayran oldukları ve rol model olarak gördükleri kimseleri taklit etmesi gibi. Telkin, öğrenenin davranışını değiştirmek isteyen anne-baba, öğretmen gibi birey üzerinde etkin olan kişilerin söz ve davranışlarıdır. Yarışma, iki ya da daha çok bireyin bir şeyleri başarmak için rekabet etmeleridir. Bireylerin sosyal öğrenmesinde rekabet oldukça önemlidir. Yarışmacı öğrenme, toplum tarafından onaylanan davranışlara bireyi yönlendirirken, tasvip edilmeyen davranışlardan uzaklaştırır.⁴⁹

iii. Tanımın üçüncü unsuru ise, sosyalleşme sonucunda, toplumun genel kabullerinin, kurallarının ve bireyden beklentilerinin birey tarafından benimsenerek davranışa dönüştürmesidir.⁵⁰

Bu unsur, esasında, sosyolojik bakış açısından sosyalleşme sürecinin sonucudur da denilebilir. İnsanlar, içine doğduğu toplumsal yapının maddi ve manevi tüm kültürel öğelerini, başta ailesi sonrasında da farklı sosyalleşme faktörleri vasıtasıyla öğrenir, özümser ve bunlarla biçimlenir. Böylelikle birey, bir taraftan kendi benliğini ve kimliğini oluştururken diğer taraftan da toplumsal yapının devamlılığı sağlanmış olur.

Sosyalleşme, birey ve toplum açısından ele alındığında iki şekilde incelenebilir:⁵¹

1. Nesnel (objektif) bakımdan sosyalleşme konusunda toplumun birey üzerindeki etkisi incelenmektedir. Toplum, geliştirmiş olduğu değer yargılarını, kültürel unsurlarını, istek ve

⁴⁷ Giddens, *Sosyoloji*, Çev. Cemal Güzel, 201.

⁴⁸ Okumuş, “Din ve Sosyalleşme”, 436.

⁴⁹ Tezcan, *Sosyolojiye Giriş*, 47-48.

⁵⁰ Çoştı, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 39.

⁵¹ Çoştı, “Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme” 135.

beklentilerini bireye aşulamakta ve bireye toplum içindeki rollerini öğretmektedir. Böylece, toplumun birliği ve devamlılığı sağlanmış olmaktadır.

2. Öznel (Subjektif) Bakımdan sosyalleşme, bireyin içinde bulunduğu topluma uyarlanmasını belirtmektedir. Böylece birey, toplum içinde kabul görmüş davranış kalıplarını öğrenerek topluma uyum sağlamaktadır. Birey, toplumun kendisine sunduğu değerleri, kültürel unsurları, gelenek ve göreneklere öğrenip özümseyerek toplumun bir parçası olur.⁵²

Yukarıda ifade edilen toplumsallaşma türleri, bir taraftan bireysel gelişime, bireyin kimlik ve kişilik gelişimine vurgu yaparken diğer taraftan toplumsal devamlılığın sağlanması konusu vurgulanmaktadır.

1.1. Dini Sosyalleşme

Sosyalleşme, bireyin süregelen bir toplum içerisinde toplumun ondan beklediği bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazanması süreci olarak ifade edilmektedir. Bu süreç, toplumun maddi kültür unsurlarıyla beraber manevi kültür unsurlarını da içermektedir. Birey, sosyalleşme esnasında toplumun maddi kültür öğelerini öğrenerek hem kişisel gelişimini hem de topluma uyumunu sağlarken, bununla birlikte, toplumun sosyo-kültürel yapısının şekillenmesinde önemli payı olan dini inanç, norm, duygu, düşünce ve davranışları da kazanır.⁵³

Din, özü itibariyle, içsel ve dışsal tüm boyutlarıyla toplumda etkili sosyal bir fenomendir. Dini toplumsal açıdan incelediğimizde bir takım toplumsal işlevleri olduğunu görürüz. Bunlar; sembolik bütünleştiricilik, toplumsal kontrol ve toplumsal yapılandırma işlevleridir. Sembolik bütünleştirme işlevi, Emile Durkheim'ın sosyolojik çalışmalarında da ifade edildiği gibi, din sosyolojisinin merkezinde yer almaktadır. Durkheim'ın bütün sosyolojik çalışmalarında, dinin insan toplumunda büyük bir birleştirici güç olduğu anlatılmaktadır. Dinin diğer bir önemli işlevi de toplumsal kontrol, yani insanları toplumsal hayatın kuralları içerisinde tutmaya yardım etmesidir. Dış ve iç kontrol olarak ifade edilen, yani bireyin dışarıdan itaate zorlanması ve bunu bireyin kendi vicdanı içinden yapması şeklinde ifade edilebilir. Din iki kontrol türüyle de önemli bağlara sahiptir. Dış kontrol konusunda din, Max Weber'in meşrulaştırma olarak adlandırdığı işlevi görür. Bununla beraber toplumsal kontrol bireyi yalnızca dışarıdan zorlamaz; ayrıca ferdin bilinci içinde özümseyerek 'vicdan' denilen bir tarzda işler. Dinin, toplumsal hayatta hoş karşılanmayan davranışlardan uzak tutacak şekilde kişilerin bilincini şekillendirmesi onun en belirgin ve bilinen işlevidir. Diğer bir işlevi de toplumsal yapılandırmadır. Din, kutsal kökeni olmayan yapıları meşrulaştırmak suretiyle sosyal yapıları

⁵² Tezcan, *Sosyolojiye Giriş*, 42-43.

⁵³ Yakup Çoştu, "Toplumsallaşma ve Din". Din Sosyolojisi. ed. İhsan Çapçıoğlu ve Niyazi Akyüz (Ankara: Grafiker Yayınları, 2015), 374.

etkilemektedir. Bu bağlamda dinin etkili olduğu toplumsal dünyada dinden bağımsız sosyalleşmeden bahsedilemez.⁵⁴

Dini sosyalleşme, sosyal faktörler aracılığıyla bireylerin dini inanışlarını ve anlayışlarını etkileyen etkileşimli bir süreçtir. İnsanlar yaşamları boyunca farklı sosyalleşme ajanlarıyla etkileşim içinde olurlar ve bu bireylere bir taraftan dini bir kimlik kazandırırken bir taraftan da yaşadığı toplumun bir üyesi haline gelmesini sağlar.⁵⁵

Genel bir ifadeyle sosyalleşme, insanın yaşamı boyunca içinde yaşadığı toplumun düşünce yapısını, inançlarını, sosyo-kültürel değerlerini ve davranış kodlarını öğrenip özümsemesi ve içselleştirmesi olarak tanımlandığında dini sosyalleşmeyi, bireyin, içine doğduğu toplumun bütün yönleri ile dini inanç, norm ve pratiklerini öğrenip içselleştirmesi olarak anlaşılabilir. İnsanın dini kimliği, sosyalleşme sürecini yaşadığı toplumsal çevrenin dini inanç ve yaşantısı paralelinde biçimlenir. Çünkü insanlar kendi dinlerini başta doğduğu ailedeki ebeveynleri olmak üzere başka insanlardan öğrenmektedirler. İnsanın dini kimliği ile sosyal çevresinin dini yönelimleri arasında anlamlı bir korelasyon vardır.⁵⁶

Sosyalleşmeyi sosyolojik bir bakış açısıyla tanımlayan Çoştı, dini sosyalleşmeyi; “*her bir dinin ya da dini geleneğin kendine özgü inanç, öğretisi ve kuralları gözetiminde, kişinin nasıl bir dini tutum geliştirmesi gerektiğinin öğretilmesi ve bunun sonucunda da, bireyin içinde bulunduğu toplumun dini alışkanlıklarına ve beklentilerine uygun davranışlar göstermesi süreci*” olarak tanımlamaktadır. Burada dini sosyalleşme tanımlanırken Elkin’in bireyin sosyalleşebilmesi için gereken ön koşulların dini sosyalleşme için de gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Çünkü insanın dini sosyalleşmesi için de süregelen bir dini kültür ortamının ve geleneğinin olması gerekmektedir, aksi halde birey dini sosyalleşmesini gerçekleştiremez. Kişinin sahip olması gereken biyolojik özelliklerinin de bireyin dini yükümlülükleri gerçekleştirebilecek düzeyde olması gerekmektedir. Üçüncü unsur, kişinin diğer insanlarla etkileşimde olma isteğidir, dini sosyalleşme için de birey başta anne-babası olmak üzere diğer insanlarla etkileşimi vasıtasıyla dini kuralları öğrenerek içselleştirebilir ve davranışlarına yansıtır.⁵⁷

1. 2. Sosyalleşme Kuramları

Sosyalleşme ile ilgili yapılan literatür taramalarında, sosyalleşme olgusunu ilk tanımlama girişiminin, sosyoloji alanında olduğunu ifade eden Çoştı, ilk sosyolojik tanımlama girişiminin de Georg Simmel’a ait olduğunu belirtir. Simmel, 1895 tarihli “The problem of Sociology” isimli makalesinde toplumsallaşmayı “grupların ve bireylerin grup birliğinin sürekliliğini

⁵⁴ Peter L. Berger vd., *Toplumbilimi Yazıları*, Çev. Adil Çiftçi (İzmir: Çağlayan Matbaası, 1999), 81-86.

⁵⁵ Darren E. Sherkat, “Dini Sosyalleşme: Etki Kaynakları ve Araçların Etkileri”, çev. Özcan Güngör Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/3, Winter (2013), Ankara, 280.

⁵⁶ Okumuş, “Din ve Sosyalleşme”, 443.

⁵⁷ Çoştı, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 84-85.

sağladıkları ilişkilerin oluşum süreci” olarak tanımlamaktadır. Simmel’in toplumsallaşma kavramının içeriğinde bireysel gelişimden ziyade grupların oluşum süreci yer almaktadır.⁵⁸

Sosyalleşme kavramıyla ilgili bir diğer çalışma ise Franklin Henry Giddens’e aittir. Giddens, Simmel’in ‘toplumsallaşma’ kavramsallaştırmasını benimsemekle birlikte toplumsallaşmayı, “birbirleriyle ilişkide bulunan bireylerdeki sosyal mizacın veya karakterin –zihnin sosyal bir durumu olarak- gelişimi” olarak tanımlamaktadır. Ona göre, toplumsallaşma, yaşamın pratik faaliyetlerini düzenleyen dört büyük süreçten biridir. Bu süreçler: ⁵⁹

- Değer kazanma/değerini anlama süreci: “Her bilinçli birey içerisinde yaşadığı dünyaya alışır. Bu süreç bireyin bebekliğinden yaşlılığına kadar içerisinde bulunduğu çevreye uyumunu sağlayacak yetileri öğrenmesi ve onlara değer vermesiyle ilgilidir. Bu nedenle bu süreç psikoloji tarafından incelenir.
- Kullanma, yararlanma süreci: Tasarlanmış ve sistematik bir biçimde dış dünyayı kendimize uyarlama girişimi. Bu süreç, dış dünyadaki öğelerin bireyin yaşamını kolaylaştıracak şekilde düzenlenmesini içerdiğinden daha çok ekonomistlerin ilgi alanına girmektedir.
- Karakterize etme, nitelendirme süreci: Kendimizi dış dünyaya uyarlama girişimi. Bu süreçte ise, bir önceki süreçte dış dünyanın bireyin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi sırasında ortaya çıkan birtakım durumlar, bireyin tutum ve davranışlarında değişimi zorunlu kılar ve birey, kendini dış dünyanın gereklerine göre değiştirmeye başlar. Böylece, bireyin karakteri ve kimliği şekillenir. Bu nedenle bu süreç daha çok etik bilimciler tarafından incelenmektedir.
- Toplumsallaşma süreci: Bireylerin birbirlerini kabullenmeye yönelik girişimleri. Birey, dünyaya geldiği andan itibaren çevresiyle iletişim kurmaya başlar. Zamanla kendisi dışındaki insanların varlığından haberdar olur. Önce aile fertleri, daha sonra akran grupları, okul arkadaşları ve diğerleri şeklinde bu süreç devam eder. Bu süreç, devam ederken birey iletişim kurduğu insanlar arasında, onlardan hoşlanıp hoşlanmama, sevip sevmeme gibi bir takım ayrımlar yapmaya başlar. Böylece birey, sevdiği insanlarla vakit geçirecek, onlarla işbirliği yaparak kendine özgü sosyal bir mizaç geliştirir. Bu nedenle bu süreç sosyoloji tarafından incelenir.”

Modern dönem sosyoloji çalışmalarında ise sosyalleşme ile ilgili iki temel yaklaşım bulunmaktadır.

Birinci yaklaşım; ‘sosyal roller teorisi’dir ve bu teoriye göre sosyalleşme, bireyin toplumsal sistem içinde, bulunduğu konumun veya sosyal statüsünün gerektirdiği rolleri(sosyal roller) öğrenme ve yerine getirme sürecidir.⁶⁰

⁵⁸ Çoştı, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 42.

⁵⁹ Yakup Çoştı, “Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Sayı.3, 2009, s.123.

⁶⁰ Okumuş, “*Toplumsallaşma ve Dindarlık*”, 431.

Bu yaklaşım, sosyoloji kuramlarından yapısal fonksiyonalizm kuramıyla ilgilidir ve üzerinde durduğu temel kavramlar 'statü' ve 'rol'dür.⁶¹ Statü, bireyin toplumsal yapı içinde işgal ettiği yer veya konumdur.⁶²Sosyal statü, sosyal yapı içerisindeki kişi, sınıf veya kategorinin pozisyonunu ifade etmektedir ve bize, bireyin başkalarıyla karşılaştırılmasıyla toplumdaki yerini gösterir. Birey, cinsiyetine, yaşına, eğitim ve ekonomik durumuna göre sosyal yapı içinde değişik statülerde bulunabilir. Sosyal rol ise bize kişinin ne yaptığını anlatmaktadır ve kişinin sosyal devinimi ile ilgili işlevsel bir kavramdır.⁶³

Birbiriyle ilişkili bir takım davranış kalıpları, bir sosyal işlev etrafında toplandığında, bu birleşime, sosyal rol denir. Başka bir ifadeyle sosyal rol ayırt edici, belirli bir toplumsal konum etrafında toplanan davranış kalıplarıdır. Mesela bir aile üyesi olan anne veya babadan toplumun beklediği bazı tutum ve davranışlar vardır. Aile içinde anne veya baba bu beklentilere cevap verdiği sürece rolünü yerine getirmiş olur. Birey aynı anda, aile içinde eş, anne, okulda öğretmen, bir sendikada üyelik gibi rollere sahip olabilir. Bireylerin sahip olduğu roller, bazen birbiriyle çelişki içerdiğinde birey rol çatışması yaşar, örneğin hümanist değerler etrafına teşekkül etmiş bir dernek üyesinin askere gitmesi veya savaşa katılması gibi. Sosyolojik açıdan sosyal kişilik ise bireyin oynadığı tüm rollerin toplamıdır.⁶⁴

Bireylerin birbirleriyle iş birliği yapabilmeleri için, hepsi için aynı manaya gelen kanılar, tutumlar, jest ve mimikler ve kullandıkları dil gibi ortak birtakım öğelere sahip olması gerekmektedir. Fakat bunlar sosyal iletişimin sağlıklı olması için yeterli değildir. Bireyin bunların yanında hem kendi hem de diğerlerinin konumlarını hem kendi rollerini hem de diğer insanların rollerini bilmesi ve buna göre ilişki kurması gerekir. Anne-kız, öğretmen-öğrenci, doktor-hasta, esnaf-müşteri, amir-memur gibi ilişkilerde bireyler rollerinin farkında olarak iletişim kurarlar. Bireyler toplum içinde çok karmaşık ve değişik rollere sahiptirler ve bunlar yaşam döngüsü içerisinde birinden diğerine sürekli değişmektedir.⁶⁵

Bireyler sosyalleşmeleri sırasında izole, bağlantısız ve düzensiz davranış kalıplarını öğrenmemişlerdir. Bireyler hemen hemen tüm rolleri başkalarını gözlemleyerek, taklit ederek ve başkaları tarafından düzeltilerek öğrenirler. Roller, zamanla daha fazla insan tarafından benzer şekilde uygulanı gelindiği için, sosyal hayatta kişilerden beklenir duruma gelir. Bu da kişilere toplum hayatına uyumda kolaylık sağlar.⁶⁶

Yapısal işlevselciliğin önemli teorisyenlerinden birisi olan Talcott Parsons, toplumları sistem yaklaşımı ile çözümlenmeye çalışmış ve O'na göre, insanlar ait oldukları toplumların statülerini ve rollerini öğrenirler ve bu rolleri özümseyerek toplumun diğer fertleriyle bütünleşirler. Roller, bireylerin sosyalleşmeleri sürecinde toplumla bütünleşmeyi sağlayan temel bir araçtır

⁶¹ Çoştı, "Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme", 125.

⁶² Tezcan, *Sosyolojiye Giriş*, 55.

⁶³ Fichter, *Sosyoloji Nedir*, Çev. Nilgün Çelebi, 112.

⁶⁴ Tezcan, *Sosyolojiye Giriş*, 75-80.

⁶⁵ Elkin, *Çocuk ve Toplum*, Çev. Nazife Güngör, 31.

⁶⁶ Fichter, *Sosyoloji Nedir*, Çev. Nilgün Çelebi, 115.

ve sistemin devamlılığını sağlar. Parsosns'a göre, her toplumda, sosyal sistem, kişilik sistemi ve kültür sistemi şeklinde üç sistem bulunmaktadır.⁶⁷

Sosyoloji araştırmalarındaki sosyalleşme konusuna özgü ikinci yaklaşım ise, 'benlik/öz benlik oluşumu 'dur. Bu yaklaşım, sosyoloji kuramlarından 'sembolik etkileşimcilik' kuramıyla yakından ilgilidir, benlik ve kişilik gelişimini toplumsallaşmanın temeli olarak ele almaktadır. Benlik, rollere bağlı davranışların gelişiminin açıklanmasında en temel kavramdır. Sosyoloji araştırmalarında, George Herbert Mead ve Charles Horton Cooley'in benlikle ilgili görüşleri sembolik etkileşimciliğin temelini oluşturduğu belirtilmektedir.⁶⁸

Mead, benliği bir dürtüye maruz kalan ve cevap veren pasif bir alıcı olarak değil, hareket eden bir organizma olarak görür. O'na göre benlik bir aktördür ve başkalarının rollerini alarak bu roller vasıtasıyla kendisine hitap eder ve bunlara cevap vererek, kendisi ile bu toplumsal etkileşime bu şekilde girdiğini ifade eder. Bir başka ifadeyle kişi aynı zamanda hem eylemin öznesi, hem de nesnesi durumunda olabilir. Mead, benliği iki evreye ayırmaktadır. Bireysel benlik(I), kendiliğinden öznel beni işaret ederken, sosyal benlik(me) ise, başkalarınca örgütlenen ve bireyin de kabullendiği bir dizi tavır alışını ifade etmektedir. Mead'a göre, benlik kendisi olarak hareket ettiğinde bireysel benlik, hareketin hedefi olduğunda ise sosyal benlik oluşur. Başkalarının tavır alışlarıyla oluşmuş olan sosyal benlik, toplumsallaşmış bireyin davranışlarına kılavuzluk ederek bireyin sosyal olarak gelişiminde başkalarının etkisini yansıtır.⁶⁹

Mead'a göre kişilik çok boyutludur ve ancak sosyalleşme sürecinde gelişir, bu nedenle kişinin benlik kavramı, sosyal etkileşimden ayrı düşünülemez. Toplumu kendine has bir biçimde tesis eden şey benliktir; ancak benliği oluşturan da toplumsal hayatın kendisidir. Mead, bireyin doğduğu anda benliğe sahip olmadığını, zamanla toplumsal deneyimlerle oluşup geliştiğini iddia eder. Mead'a göre sosyal ben, bireylerin başkalarının davranışlarını anlayıp, tutumlarını edindikleri süreçtir. Benlik, başkalarının rolünü anlayıp o rolleri oynayarak gelişmektedir. Çocukların davranışları incelendiğinde önce sosyal çevrelerindeki insanları gözlemledikleri sonra onları taklit ettikleri görülmüştür. Sonraki aşamada ise bu davranışları referans olarak değerlendirdiği toplumun kültürel norm ve değer sistemi ile karşılaştırarak içselleştirmiş olur.⁷⁰

Toplumsallaşma kavramını benliğin gelişimiyle açıklayan bir başka görüş Charles H. Cooley'e aittir. Cooley'in "Ayna benlik" deyiimiyle toplum hayatı içinde bireyin etkileşimde bulunduğu kişilerin bireye yansıttıkları üzerinden bireyin kendi benliği hakkındaki tasavvurlarını ifade etmektedir. Başkalarının bizi nasıl gördüklerini, tepkilerimizi ve cevaplarımızı nasıl

⁶⁷ Yunus Bucuka, *Dini Sosyalleşme ve Dışlanma Ekseninde Engellilik* (Erzurum; Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 71.

⁶⁸ Coştu, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 45.

⁶⁹Ruth A. Wallace-Alison Wolf, *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Çev. Leyla Elburuz- M. Rami Ayas (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2018), 276-278.

⁷⁰ Okumuş, "Din ve Sosyalleşme", 433.

yorumladıkları hakkında kendi kendimize bir karara varırız bir nevi başkalarını oluşturduğu aynada kendimize bakarız.⁷¹

1.3. Sosyalleşme Faktörleri

Sosyalleşme, belirli bir toplum içerisinde gerçekleşmektedir. Sosyolojide, toplumsal yapının içinde bireyin gelişimine katkı sağlayan kişi, grup veya kurumlara sosyalleşme etkenleri, araçları veya ajanları ifadeleri kullanılmaktadır. Toplum, sosyalleşmenin en genel sosyalleştirme aracıdır ve öğretici toplumdur. Sosyalleşme, durgun ve tekdüze bir süreç değildir. Bireyler, birçok araçla sosyalleşirler bunlar; aile, akran grupları, okullar, kitle iletişim araçları, dinsel kurumlar, kültür-sanat merkezleri, gençlik hizmetleri örgütleri, iş örgütleri, siyasal ve ekonomik kurumlar, akrabalar, komşular, öğretmenler, yöneticiler, sanatçılar, film yıldızları, sosyal medya fenomenleri gibi daha pek çok etken bireyin sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır.⁷²

Sosyal bilimler, kişinin sosyalleşmesinin, farklı sosyalleşme araçlarını içeren iki genel aşamada gerçekleştiğini ifade ederler. Bunlar, birincil toplumsallaşma, bebeklik ve çocukluğun ilk dönemlerinde gerçekleşir ve bireyin bilişsel ve fizyolojik gelişiminin, kültürel öğrenmenin en yoğun olduğu dönemdir. Aile bu aşamadaki esas sosyalleşme etkenidir, bu aşamada ilişkiler daha yakın ve daha samimidir. Üye sayısının az olduğu bu aşama bireyin kişilik yapısının temellerinin atıldığı, dil ve temel davranış kalıplarının öğrenildiği dönemdir. İkincil toplumsallaşma, çocukluğun sonraki dönemi ile olgunluk döneminde gerçekleşir. Bu aşamada toplumsallaşmanın diğer araçları, sorumluluğun bir bölümünü aileden devralır. Okullar, akran grupları, gençlik ve spor kulüpleri, üniversiteler, iş ortamı, meslek örgütleri, medya ve kitle iletişim araçları, bireyler için sosyalleşme etkenleri haline gelir. Bu sosyalleşme aşamalarının sonucunda birey, toplumun kültürel kalıplarını oluşturan değerleri, norm ve inançları öğrenerek toplumsal bir kimlik ve kişilik kazanır.⁷³

Sosyalleşme süreci, kişilerin topluma uyum sağlayıp sağlayamaması açısından başarılı sosyalleşme ve başarısız sosyalleşme olarak sınıflandırılmaktadır. Sosyalleştirme etkenleri vasıtasıyla birey topluma uyum sağlayabiliyorsa başarılı bir şekilde toplumsallaşmış demektir. Birey yaşanan toplum içerisinde istenmeyen ve tasvip edilmeyen birtakım davranışlar gösteriyor ve bulunduğu çevreye uyum sağlayamıyorsa toplumsallaşma başarısız olmuştur ki bu kişiler için patolojik bir durumdur. Bireyin sosyalleşme deneyiminin başarılı bir şekilde gerçekleşmemesi, farklı nedenlerden kaynaklanabilir. Mesela, sosyalleştirici faktörlerin bireye sosyalleşeceği ortamı sağlayamaması, toplumun değer ve kurallarını bireye aktaramaması, bireylerin kendi kişisel özellikleri sebebiyle sosyalleşmek istememesi veya hızlı değişen

⁷¹ Tezcan, *Sosyolojiye Giriş*, 48-49.

⁷² Tezcan, *Sosyolojiye Giriş*, 49.

⁷³ Giddens, *Sosyoloji*, Çev. Cemal Güzel, 204-205.

toplumsal özelliklere ayak uyduramaması gibi nedenlerle bireyin sosyalleşmesi başarısız olabilir.⁷⁴

Aile sosyalleşme açısından önemli bir işleve sahip iken aileden sonra en etkili sosyalleşme aracı eğitim ve okuldur. Bireylerin inanç, tutum ve davranışlarına etki eden, yön veren bir diğer sosyalleşme faktörü sosyal çevredir ki daha çok gençlik ve yetişkinlik döneminde etkili olmaktadır.⁷⁵ Günümüz dünyasının büyük bir bölümünde milyarlarca insanın günlük yaşamının önemli bir kısmını kitle iletişim araçları oluşturmaktadır ve sosyal hayatın her alanını kuşatmıştır. Bu nedenle kitle iletişim araçları da sosyalleşmenin önemli faktörleri arasında sayılmaktadır.⁷⁶ Bireyin sosyalleşmesi aileden başlayarak okul, sosyal çevre ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla bir süreç olarak bireyin yaşamı boyunca devam eder. Sosyalleşmeye etki eden faktörlere aşağıda ayrıntılı bir şekilde değinilecektir.

1.3.1. Aile

İnsanlar, tarih boyunca her zaman bir aile birlikteliği içerisinde bulunmuştur. Bu tarihi süreç içerisinde aile kurumu, yapısal ve işlevsel olarak birçok değişikliğe uğramış olsa da ilkel topluluklardan modern toplumlara, toplumunun en küçük yapıtaşı olma özelliğini korumuştur. Bir toplumu anlamak ve çözümlmek için toplumun çekirdeği olan aile kurumunu anlayıp çözümlmek gerekir.⁷⁷

Sosyalleşmenin birincil derecede önemli kurumu ailedir çünkü bebek kurulu bir ailenin içine doğar. Bir toplumsallaşma aracı olan aile çocuğa yalnızca toplumun genel kültürünü aktarmakla kalmaz aynı zamanda çocuğun sosyal hayatın içerisinde ona gerekli olan diğer bilgileri de aktarır. Toplumun önemli bir sosyal birimi olan aile kendi içinde özel bir kültürel içerik ve kimlik taşıyan özgün bir konuma sahiptir ve bu konum çocuğa dini inanışlarından meslek seçimine kadar pek çok alanda katkı sağlar.⁷⁸

Aile, bireyin değerler ve ahlak eğitiminde en etkili kurumdur. Ailenin bu önemi onun çocukla ilişkilerinde diğer sosyalleştirici kurumların ulaşması mümkün olmayan bazı özelliklere sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Öncelikle aile çocuğun yeteneklerini keşfederek onu kendi değer ve inançlarına göre şekillendirme imkânına sahiptir. Bireyin en hızlı öğrenmesinin yaşandığı ve karakter oluşumunun temellerinin atıldığı çocukluk döneminin en uzun evresi de aile içinde geçmektedir. Bireyin kişilik gelişimi ve sosyalleşmesinin hayat boyu süren bir olgu

⁷⁴ Çoştı, "Sosyalleşme Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme", 136-137.

⁷⁵ Nilay Çabuk Kaya, "Aile Sosyolojisi", *Aile ve Çocuk*, ed. Aytül Kasapoğlu ve Nadide Karkıner (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları, 2012), 112.

⁷⁶ Nadir Suğur (ed.), *İnsan ve Toplum* (Ankara: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013), 25.

⁷⁷ Mustafa Aydın (ed.), *Aile sosyolojisi Yazıları* (İstanbul: Açılım Kitap, 2014), 141.

⁷⁸ Elkin, *Çocuk ve Toplum*, Çev. Nazife Güngör, 66.

olduğu kabul edilmekle birlikte çocukluk döneminde ailede alınan eğitimin temel oluşturucu etkisi hemen herkes tarafından kabul edilmektedir.⁷⁹

Eğitim açısından aile, yadsınamaz birtakım üstünlüklere sahiptir; doğru ve bilinçli eğitilmeleri koşuluyla çocuklar için aileden daha faydalı bir kurum düşünülemez.⁸⁰ Aileyi ve aileden alınan ahlak eğitiminin etkisini aynı dönemde diğer sosyalleşme kurumlarından alınan eğitimden daha etkili yapan en önemli özellik ebeveyn-çocuk ilişkisinin, diğer sosyalleşme araçlarından farklı özelliklere sahip olması ile açıklanabilir. Bu farklılıkları Lickona şu şekilde ifade etmektedir; (i) Ailenin çocuk ile olan ilişkisi daha istikrarlı ve daha sürekli. Çocuklar gelişim dönemlerini tamamlayıncaya kadar birçok öğretmen değiştirirken çoğunlukla tek bir aileye sahiptirler. (ii) Ailenin çocukla olan ilişkisi diğer eğitici ortamlarda nadiren ve belli bir düzeye kadar bulunabilen sevgi, güven, kabul edilme ve önemsenme gibi temel duygulara dayandığı için daha derinden etkilidir. (iii) Aile, ahlaki değerleri hayatın anlamına ve ahlaki hayat sürdürmenin sebeplerine dair daha geniş bir yaşam perspektifinin parçası olarak aktarır. Bireyler, insanı, olayları ve hayatın anlamını ailesinin ona kazandırdığı boyuttan bakarak değerlendirirler.⁸¹

Aile müessesesinin içinde çocuğun sosyalleşmesine katkısı bakımından en fazla görev anneye düşmektedir. Babaların gerek iş sebebiyle gerekse sosyo-ekonomik sebeplerle daha uzun süreli dışarıda olmasından dolayı çocuğun ihtiyaçları ile anneler ilgilenmektedir. Annenin iyi yetişmiş, yeterli kültürel donanıma sahip olması, sosyal hayatın gereklerinin bilincinde olarak çocuğunu yetiştirmesi çocuk üzerinde çok olumlu etkiler yapar.⁸² Bu nedenlerle toplumsal hayatın içinde kadınların kendilerini geliştirebilecekleri ortamların varlığı hem kendi sosyalleşmeleri için hem de ailesindeki bireylerin sosyalleşebilmeleri için gereklidir.

Ailede yaşanan sosyalleşme ile ilgili bir başka önemli konu, çocuğun cinsiyet rollerini öğrenmesidir. Cinsiyet sosyalleşmesi, bireylerin cinsiyet rolleri ile ilgili inanç ve düşünceleri, her bir grubuyla (kadın-erkek) ilgili beklentileri ve kadın ve erkek olmanın ne anlama geldiğini içerir ve çocuk bunları ailesinden öğrenir. Çocuk anne-babasının davranışlarını model olarak alır ve böylece cinsel kimliği oluşur.⁸³

Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu tarafından yapılan tanıma göre aile kan bağıllığı, evlilik ve diğer yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımların sağlandığı ve düzenlendiği temel bir birimdir.⁸⁴ Türkiye

⁷⁹ Recep Kaymakcan-Hasan Meydan, *Ahlak ve Değerler Eğitimi* (İstanbul: Dem Yayınları, 2016), 193.

⁸⁰ Alfred Adler, *İnsanı Tanıma Sanatı*, çev. Kamuran Şipal (İstanbul: Say Yayınları, 1997), 149.

⁸¹ Kaymakcan-Meydan, *Ahlak ve Değerler Eğitimi*, 194.

⁸² Mustafa E. Erkal, *Sosyoloji Toplum Bilimi* (İstanbul: Der Yayınları, 2009), 104.

⁸³ Çoştı, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 56.

⁸⁴ Serap Nazlı, *Aile danışmanlığı*, (Ankara: Anı Yayıncılık, 2020), 17-18.

Cumhuriyeti Anayasası'nın 41. Maddesine göre, 'Türk toplumunun temeli ailedir' ibaresi yer almakta ve aile bir kurum olarak devletin güvencesinde bulunmaktadır.⁸⁵

Yukarıda ifade edilen aile tanımından yola çıkarak bireyin eğitiminde ailenin fonksiyonlarını şu şekilde sıralayabiliriz; ailenin biyolojik fonksiyonu vardır, insan neslinin devamlılığını sağlar. Ailenin ekonomik fonksiyonu, sevgi fonksiyonu, koruyucu fonksiyonu, eğitim fonksiyonu, boş zamanları değerlendirme fonksiyonu ve sosyalleştirme fonksiyonu gibi fonksiyonları vardır ve bu fonksiyonların hepsi bireyin içinde var olduğu topluma uyumu açısından oldukça önemlidir.⁸⁶

Ailenin her toplumun kendine has kültürel yapısına, toplumsal davranış örüntüsüne ve ilişki düzenine bağlı olarak farklı tipleri bulunmaktadır. Her kültür veya toplum, kimin kiminle evleneceğini, nasıl evleneceğini ve nerede kimlerle yaşayacağını, çocukları kimin yetiştireceği, ailede kimin aile reisi olacağı, eşlerin karşılıklı hak, görev ve yetkileri, mirasın paylaşımının nasıl olacağı vs. örf ve adetlerle kurallaştırma yoluyla kurumsallaşmıştır. Zaman, mekân, kültür ve coğrafyaya göre değişiklik gösteren aile tipleri teşekkül etmiştir.⁸⁷

Aile, yapı, işleyiş ve değerler yönünden incelendiğinde genellikle "geniş aile", "çekirdek aile" ve "geçiş ailesi" olmak üzere üç tip içinde sınıflandırılmaktadır.⁸⁸

Geniş Aile: Aynı evde yaşayan anne-baba, büyükanne ve büyükbaba ve çocuklardan oluşan aile tipidir.⁸⁹Aile bireyleri arasında, cinsiyete, yaşa ve erkeğin soy çizgisine göre düzenlenmiştir ve aile bireyleri arasında hiyerarşik düzene göre iş bölümü ve görev dağılımı vardır. Geniş aile, birkaç kuşağın bir çatı altında yaşamaları ve hiyerarşik düzenin getirdiği bir takım hususlar gençlerin aile içinde çatışma yaşamasına sebep olmakla beraber bu gün, batı dünyası, toplumdaki sorunların temelinde "aşırı bireyselleşmeyi" görmekte, aile kavramının geleneksel aile düzeninin, günün koşullarına göre yeniden yorumlanması gerektiğini ısrarla vurgulamaktadır.⁹⁰ Geniş ailede çocuğun bakımı ve sosyalleşmesi ile anne-babanın dışında büyükanne, büyükbaba, amca, hala ve kuzenler gibi pek çok kişi ilgilenmektedir.

Çekirdek Aileler: Karı, koca ve onların çocuklarından oluşan aile tipidir. Çekirdek aile, çocuklarının hem fizyolojik hem de psikolojik yönlerden gelişimini sağlayan, çocuklarına kültürel gelenekleri, görenekleri, adetleri ve toplumsal normları öğretmek, çocukları sosyalleştiren ve toplumsal rollere hazırlayan bir kurumdur ve bu görevler daha çok anne-babaya aittir. Sanayileşmenin sonucunda oluşan çekirdek aile, birçok yönden değişime

⁸⁵ Erkal, *Sosyoloji Toplum Bilimi*, 111.

⁸⁶ Beylü Dilekçigil-Ahmet Çiğdem (derleyen), *Aile Yazıları 1*. (Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 1991), 271-272.

⁸⁷ Ünal Şentürk, *Sosyolojik Açından Parçalanmış Aile ve Çocuk İlişkisi* (İstanbul: Kumsaati Yayınları, 2012), 31.

⁸⁸ İbrahim Ethem Özgüven, *Ailede İletişim ve Yaşam* (Ankara: Pdrem Yayınları, 2001), 10.

⁸⁹ Nilüfer Özabacı-Zülal Erkan, *Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış* (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 2.

⁹⁰ Özgüven, *Ailede İletişim ve Yaşam*, 10.

uğramakla birlikte, bugün bireylerin yetiştirilmesi ve topluma kazandırılması anlamında önemini korumaya devam etmektedir.⁹¹

Geçiş Ailesi: Kırsalda hayat koşullarının değişmesi ve zorlaşması ile, endüstrinin geliştiği kentlere göç eden aileleri ifade eder. Dış görünüşte çekirdek aileyi yansıttıkları halde, düşünce yapıları ve aile içi davranışlarında geniş ailenin geleneksel yapılarını sürdürerek kent yaşamına uyum sağlamaya çalışan aile tipidir. Türkiye bütünüyle ele alındığında, tipik bir geçiş ülkesi görünümündedir, özellikle büyük kentlerde görülen, öz geçmişleri, alışkanlıkları ve değer yarguları ile kırsal yaşamın özelliklerini taşıyan ancak kentin kurallarına uyum sağlamaya çalışan aile tipleri, kent nüfusun büyük bir bölümünü oluşturmaktadır.⁹²

Sosyal bilimlerde, yukarıda ifade edilen aile tiplerinin dışında, yaygın olarak kullanılan aile tipleri şunlardır; tek ebeveynli aileler, yeniden evlenen aileler, çocuksuz aileler, yaşlı aileler vb gibi birçok aile tipi bulunmaktadır.⁹³

Kardeşlerin sosyalleşmeye katkısı: Çocuğun gelişmesinde, kardeş çok önemli bir faktördür. Hiç kimse kardeşin yerini tutamaz çünkü kardeşler birbirini sosyal hayata hazırlar. Çok çocuklu ailelerde çocuk, oyun yoluyla farklı rollere girme imkânı bulur. Oysaki tek çocuk, monoton ilişkiler içinde yeterince tecrübe sahibi olamaz.⁹⁴ Bu nedenlerle diğer sosyalleşme araçlarının etkisi bu çocuklarda daha geç görülebilir.

Akrabaların sosyalleşmeye katkısı: Ülkemizde geniş aile yerini ana-baba-çocuktan oluşan çekirdek aileye bırakmışsa da zaman zaman büyüklerin otoritesine dayalı geleneksel aile anlayışı anne-babayı çocuk eğitimi konusunda zora sokmaktadır. Dede ve büyükannenin çocuğa olan toleranslı tutumları çocuğun eğitimini olumsuz etkileyebilir. Bununla birlikte farklı rollerdeki kişilerle bir arada olmak çocuğa sosyalleşmesi hususunda yardımcı da olabilir.⁹⁵

Sonuç olarak aile, dünyaya gelen bebeğin sosyal hayata adapte olmaya başladığı ilk sosyal ortamı oluşturmakta ve çocuğun sosyalleşmesinin temeli atılmaktadır. Bireyin sosyalleşmesinde aile ilk evre olması sebebiyle önemlidir ve ailenin sosyalleştirme etkisi bireyin yetişkinliğinde de etki düzeyi az da olsa devam etmektedir. Diğer sosyalleşme araçlarının (okul, sosyal çevre ve kitle iletişim araçları gibi) etkisi, etkileme düzeyi bireyin ilgi, algı ve yaşına göre değişmekle beraber bireylerin sosyalleşmelerine eş zamanlı olarak katkı sağlamaktadırlar.

⁹¹ Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınhay-Derya Kömürcü, 112-113.

⁹² Özgüven, *Ailede İletişim ve Yaşam*, 14.

⁹³ Özabacı-Erkan, *Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış*, 2.

⁹⁴ Haluk Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk* (İstanbul: Remzi Kitapevi, 1994), 116.

⁹⁵ Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk*, 43-44.

1.3.2. Eğitim

Eğitim yetişkin insanların bir plan ve amaca göre, yetişmekte olan nesillerin gelişimini sağlamak için yaptığı tüm çalışmalardır. Bir toplumun, sahip olduğu yaşayış ve düşünüşe ait bütün değerlerini tarihi seyri içinde yeni yetişen nesillere aktarması eğitim yoluyla olmaktadır ve bu nesiller arası kültürel devamlılığı sağladığı için çok önemlidir. Durkheim eğitimi çocukta fiziksel, entelektüel, ahlaki hallerin uyandırılıp geliştirilmesi faaliyeti olarak görürken, Ziya Gökalp, bir cemiyetin yetişmiş nesillerinin yeni yetişmeye başlayan nesle fikirlerini ve hislerini vermesi olarak tanımlamıştır.⁹⁶

“Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme, terbiye”⁹⁷ olarak ifade edilen eğitim, sosyal bilimlerde, “Bilgi, değer, düşünce ve toplumsal davranış örüntülerinin, bu amaçla oluşturulmuş kurumlar ve doğrudan öğretim aracılığıyla bireylere ve kuşaklara aktarılması” olarak tanımlanmaktadır.⁹⁸ Eğitim, sınırlı ve belirli bir kavram olarak, sınırları ve yöntemleri pek net olmayan sosyalleşme kavramından ayrılmaktadır. Sosyalleşmede, bireyde göreceli bir süreklilik gösteren davranış kalıplarının oluşması için, genellikle doğrudan dışsal bir etki söz konusudur. Buna karşılık eğitim, sosyalleşme olayından daha bilinçli olarak bireylerin etkilenmelerini sağlayan faaliyetleri belirli sınırlar içerisinde yapmaktadır. Çünkü eğitim, amaçları ve kullanılacak araçları daha önceden planlanmış organize bir faaliyettir. Bu sistematik yapı içerisinde eğitim, bireylerde istenilen davranışların kazanılmasını sağlayarak esasında bireyi sosyalleştirir.⁹⁹

Eğitimin, formal ve informal eğitim şeklinde iki türü vardır, formal eğitim de örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Örgün eğitim; kişilerin yaşama atılmadan, iş ve meslek kollarında çalışmaya başlamadan önce, okul ya da okul niteliği taşıyan yerlerde genel ve özel bilgiler bakımından yetişmelerini sağlamak amacıyla belli yasalara göre düzenlenen eğitimidir ve belirli bir plan ve program içerisinde yapılır. Yaygın eğitim ise örgün eğitim olanaklarından hiç yararlanamamış olanlara, gittikleri okullardan erken ayrılanlara ya da örgün eğitim kurumlarında okumakta olup meslek dallarında daha yeterli duruma gelmek isteyenlere uygulanan eğitimidir.¹⁰⁰

Bireylerin aile içinde başlayan sosyalleşmeleri okulla birlikte yeni bir boyut kazanmaktadır. Yukarıda yapılan eğitim tanımlarından da anlaşıldığı gibi okullar bireyleri, planlı ve programlı bir şekilde eğiterek, bilgi ve beceri kazandırarak sosyalleştirir. Okula başlama ile birlikte çocuğun aile dışında geçirdiği süre artar ve sosyal çevresi genişler. Çocuk okul ortamında hem öğretmenleriyle hem de akran grubuyla etkileşime geçer ve aile ortamına göre daha çok

⁹⁶ Halis Ayhan, *Eğitim Bilimine Giriş* (İstanbul: Şule Yayınları, 1995), 16-17.

⁹⁷ Şükrü Haluk Akalın, *Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 606.

⁹⁸ Yücel Kanpolat, *Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü- Sosyal Bilimler* (Ankara: Tüba yayınları, 2011), 390-920-1262.

⁹⁹ Hüseyin Akyüz, *Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma* (İstanbul: MEB Yayınları, 1991), 227-228.

¹⁰⁰ Yücel Kanpolat, *Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü- Sosyal Bilimler* (Ankara: Tüba yayınları, 2011), 390-920-1262.

insanla bir arada yaşamayı öğrenmiş olur. Okula başlayan çocuk ruh bağımsızlığını kazanır ve kendi meselelerini anne-babası olmadan çözmeyi öğrenir böylelikle birey özgüven kazanmış olur.¹⁰¹

Örgün eğitim faaliyetleri, anaokuluyla başlayıp, ilkokul, orta ve yükseköğrenime kadar devam eden, bireyin toplumsal rolleri öğrendiği kimliğinin ve kişiliğinin oluştuğu dönemi kapsar. Gelecekte topluma yetişkin bir birey olarak girecek olan çocuk veya genç, okulda ilk olarak idareciler, onların yardımcıları, öğretmenler, çeşitli yaş ve sınıftan arkadaşlar, okulun temizlik görevlileri gibi birçok insanla iletişim ve etkileşim halinde olacaktır. Farklı rolleri olan bu kişilerin aralarında akrabalık bağları olmadığı halde nasıl uyum içerisinde çalıştıklarını görerek kendi tutum ve davranışlarını tespit edecektir. Her hizmeti yapan insanın toplum için gerekli olduğunu o nedenle de sevmeye ve saymaya layık olduğunu yine okulda görecektir, böylece toplumsal yapı içerisinde bireylerin birliği ve bütünlüğü sağlanmış olacaktır.¹⁰²

Yaygın eğitim ise, her yaş grubundan insanın katıldığı, belirli konular çerçevesinde bireye farklı alanlarda bilgi ve beceri kazandıran ve bireylerin meslek edinmelerine rehberlik yapmak gibi faaliyetleri kapsayan eğitim türüdür. Yaygın eğitim, kişinin bilimsel, teknolojik, sosyal ve kültürel gelişmelere uyum sağlamasını hedefler. Bu amaçla yapılan sosyal ve kültürel faaliyetler, halk eğitim merkezlerinin çalışmaları, mesleki kariyer programları, yerel yönetimlerin açmış olduğu kültür ve sanat merkezlerindeki eğitimler yaygın eğitim faaliyetleri arasında zikredilebilir. Yaygın eğitim etkinlikleri, hem birincil hem de ikincil sosyalleştirici etkenler arasında yer almaktadır. Yüz yüze yakın ilişkinin olduğu bu aktivitelerle, bireyin sürekli değişen sosyo-kültürel yapının içerisinde yeni rolleri ve yeni davranış şekilleri kazanarak değişen dünyaya ayak uydurması sağlanmaktadır.¹⁰³

Önemli bir sosyalleşme ajanı olan eğitim, bireyin sosyal hayata katılması, toplumda yaşamının kurallarını öğrenmesi, toplumla bütünleşmesinde çok önemli rol oynar. Sosyoloji açısından değerlendirildiğinde eğitim, sosyalleşmenin özel bir görünümüdür. Sosyalleşme bir eğitim süreci iken tersinden eğitim de bir sosyalleşme sürecidir ve beşikten mezara kadar insanın eğitimi devam eder. Yaşadığımız çağda okul, o kadar etkin hale gelmiştir ki onun sosyalleştirici işlevi, belki de aileden sonra en baskın sosyalleşme aracı olarak görülmektedir. Eğitimin sistemli, planlı ve kurumsal yönünü oluşturan okul, toplumun kültürel mirasının birikiminde ve nesiller arasında aktarılmasında oldukça işlevsel olmaktadır.¹⁰⁴

¹⁰¹ Sabri Akdeniz, *Eğitim Sosyolojisi* (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1994), 118-120.

¹⁰² Ayhan, *Eğitim Bilimine Giriş*, 189.

¹⁰³ Çoştu, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 58-59.

¹⁰⁴ Okumuş, "Din ve Sosyalleşme", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/11 Fall 2014, 438.

1.3.3. Sosyal Çevre

Çocuğun sosyalleşmesi, doğduğu yere ve toplumsal çevreye göre farklılıklar göstermektedir. Şehirde doğan bir çocuğun sosyal çevresi ile kırsalda doğan çocuğun sosyal çevresi aynı değildir. Dolayısıyla doğdukları ailenin öğrenim durumları, bilgileri, sosyo-kültürel yapıları da farklılık arz etmektedir. Kendilerini çevreleyen sosyal ortamın özelliklerine göre birey hem fiziksel açıdan hem de psiko-sosyal açıdan farklı biçimlerde sosyalleşecektir.¹⁰⁵

Sosyal çevre bireyin, aile ve okul dışında günlük yaşamında iletişim kurduğu insanlar ve sosyal kurumlardır. Bunlar bireyin sosyal uyumuna yardımcı olan ve bireyin kişilik yapısının şekillenmesine katkı sağlayan unsurlardır; birincil ve ikincil kümeler olarak belirlenmişlerdir. Birincil küme, çocuğun yaşıt veya akran grubu ile ailesi dışında yakın ilişki kurduğu önemli başkaları başka bir ifadeyle diğer insanlardır. İkincil kümeler ise bireyin günlük hayatında ilişki kurduğu sosyal organizasyonlardır.¹⁰⁶

Çocuk birbirinden farklı iki sosyal çevrede gelişip büyüyerek toplumsal uyumunu gerçekleştirir. Ailesi ile birlikte birincil kümelerde yer alan öğretmenleri, akraba ve komşularının oluşturduğu yetişkinler çevresi ile yaşıtlarından oluşan sosyal çevresidir. Birey yetişkinler çevresinde ikincil konumda bulunurken, akran grubunda yaşıtlarıyla eşit konumdadır.¹⁰⁷

Bireyler büyüdükçe, akranlarıyla –aynı yaşta veya aynı olgunluk düzeyindeki çocuklarla- gittikçe daha fazla zaman geçirirler. Akran grubunun en önemli işlevlerinden biri, çocuğun, ailenin dışındaki dünya hakkında bilgi sahibi olması ve davranışlarını karşılaştırma imkânı bulmasıdır. Çocuklar yeteneklerine dair geri bildirimleri akran gruplarından alırlar ve kendi yaptıklarını, diğer çocukların yaptıklarından daha iyi veya daha kötü gibi değerlendirmelerde bulunurlar. Bu değerlendirmeyi evde yapmak zordur, çünkü evdeki bireyler ya kendisinden çok büyük veya kendisinden küçüktür. Bu nedenle, iyi akran ilişkisi, normal sosyo-duygusal gelişim için ve bireyin sağlıklı sosyalleşmesi için gereklidir.¹⁰⁸

Sosyal çevre içerisinde yer alan bir diğer birincil kümeyi, ‘önemli başkaları’ olarak ifade etmiştik. Burada önemli kişilerden kastedilen bireye yaşadığı sosyal hayatta rehberlik eden ve bireyin rol model aldığı kişilerdir. Bu kişiler, kimi zaman bir abla-ağabey, eğitim koçu, öğretmen, patron, kimi zaman bir sanatçı, bir sporcu, siyasal lider olabilir. Bunlardan her biri konumları, görevleri, yetenekleri gereği bireyin sosyalleşmesine katkı sağlarlar ve birey öğrendiklerini davranışlarına yansıtarak olaylar karşısında kendine özgü tutumlar geliştirir. Önemli başkalarının etki derecesi, eylemleri ile söylemlerinin tutarlı olması ve birey için bir anlam ifade etmesine göre değişebilmektedir.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Akdeniz, *Eğitim Sosyolojisi*, 49-52.

¹⁰⁶ Çoştı, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 59.

¹⁰⁷ Mahmut Tezcan, *Eğitim Sosyolojisi* (Ankara: Feryal matbaası, 1996), 180.

¹⁰⁸ John W. Santrock, *Yaşam Boyu Gelişim*, çev. Galip Yüksel (Ankara: Atlas Akademik Basım Yayınları, 2020), 265.

¹⁰⁹ Çoştı, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 60.

Sosyal çevre içerisinde yer alan ikincil kümeler, çeşitli ekonomik, sosyal, kültürel, sportif ve siyasal organizasyonlardır. Bu organizasyonlar dernek, spor kulüpleri, şirket, parti ve meslek odaları gibi birçok kurumun faaliyetlerini kapsar. Birey bunların birçoğuyla aynı anda ilişki halinde olabilir. Herhangi bir yaştaki birey, kişilik yapısına, istek ve ihtiyaçlarına göre bu kurumlarla irtibat halinde olabilir ve kendisinden beklenen rol ve sorumlulukları yerine getirir.¹¹⁰

Sonuç olarak birey, sosyal hayatında çevresinde var olan birçok unsurla etkileşim halindedir ve bu etkileşimler bireyin sosyalleşmesine yardımcı olurlar. Yaşanılan toplumsal çevrenin, bireyin sosyalleşmesinde önemli bir rolü vardır.

1.3.4. Kitle İletişim Araçları

Bugün dünyanın büyük bir bölümünde, milyarlarca insanın günlük yaşamının en önemli parçasını kitle iletişim araçları yani medya oluşturmaktadır. Yirminci yüzyılın son dönemi itibarıyla modern toplumların en önemli toplumsal kurumlarından biri haline gelen medyanın “kapsama alanı” olağanüstü bir hızla genişlemektedir. Günümüz toplumlarında medyanın sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik alanda çok önemli bir yere sahip olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Toplumsal hayatın, kültürel alanın ve siyaset sahnesinin önemli bir unsuru haline gelen medya; tüm toplumsal ilişkileri, günlük yaşam pratiklerini ve değer sistemlerini gittikçe daha çok etkilemektedir. Medya, hayatımızın her anının içinde; hatta merkezindedir.¹¹¹

Basın, radyo, TV gibi bireylerin sosyalleşmesine katkı sağlayan kitle iletişim araçları hem küresel nüfusa hitap etmesi hem de içeriklerinin niteliği bakımından sosyologların ilgisini çekmiştir. Teknolojik gelişmelerle birlikte, özellikle 20. yüzyılın sonlarında cep telefonu, bilgisayar oyunları, dijital televizyon ve internet gibi yeni dijital teknolojiler, kitle iletişiminde yeni bir devrim yaratmıştır.¹¹² Kitle iletişim araçlarının, bireyin çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde sosyalleşmeleri konusunda etkili olduğu sosyal bilimcilerce kabul edilen bir durum olmakla birlikte, bu faktörün şimdiye değin incelemeye çalıştığımız birincil ve ikincil sosyalleşme kümelerinden hangisi içerisinde yer aldığı konusunda görüş ayrılığı vardır. Birincil kümelerde görülen yüz yüze ilişki, değişik biçimde ve tek yönlü olarak kitle iletişim araçlarında görülmektedir ancak bireyler arası etkileşimde doğrudan bir role sahip olmadığı için birincil kümeler düzeyinde bir sosyalleşme etmeni olduğu söylenemez. Kitle iletişim araçlarının, ikincil küme faktörlerinin etkin bir sosyalleşme sağlamaları için “araç” olarak kullanıldığını ifade eden yaklaşımlar da vardır. Bu görüşe göre, ikincil kümelerin sayıca çok olmaları sebebiyle gerekli ve etkili sosyalleşmenin sağlanması için radyo, televizyon,

¹¹⁰ Çoştı, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 61.

¹¹¹ Suğur (ed.), *İnsan ve Toplum*, 25.

¹¹² Anthony Giddens-Philip W. Sutton, *Sosyolojide Temel Kavramlar*, çev. Ali Esgin (Ankara: Phonix Yayınevi, 2014), 280.

gazete, internet gibi daha geniş kitlelere daha hızlı ulaşan araçlar kullanılmalıdır. Kitle iletişim araçlarının bu fonksiyonu, onun sosyalleşme sürecindeki önemini ortaya koymaktadır.¹¹³

Kitle iletişim araçları, bireylere popüler kültürün birçok özelliğini aktararak, bir takım davranış modelleri sunarak ve bireyin örnek alabileceği çok sayıda karakteri göstererek sosyalleşmeyi etkilemektedir. Ancak kitle iletişim araçlarının sosyalleşmeyi ne düzeyde etkilediği net belli değildir. Bireyin yaşı, ilgi alanı, kişilik yapısı ve daha birçok faktör kitle iletişim araçlarının bireyin sosyalleşmesine tesirini etkilemektedir.¹¹⁴

Günümüzde insanların sosyal gelişiminde, eğitiminde ve yaşadığı dünyadan haberdar olma konusunda rol oynayan en etkili kitle iletişim aracı, televizyon ve internettir. Yaşadığımız şu dönemde iletişim araçları, bilgisayar sistemleri ve telekomünikasyon sistemlerinin bir araya gelmesi ile ortaya çıkan internet televizyonun etkisini de geride bırakmış durumdadır. İnternet yalnızca bir iletişim/enformasyon aracı olmayıp, aynı zamanda bir kültür, kimlik, siyaset ve ekonomi alanı/aracıdır. İnternet, şimdiye kadar var olan iletişim ortamlarından oldukça farklı bir iletişim ortamı oluşturmuştur. Televizyon, gazete gibi kitle iletişim araçları üzerinde gerçekleşen iletişim süreci, tek yönlü olmasından dolayı merkezîyetçi bir görünüme sahiptir. İnternetin başlıca özelliği ise adem-i merkezîyetçi yapısıdır. İnternet ortamında iletişim iki yönlüdür bu nedenle de birey edilgen bir konumda bulunmamakta; bireyin etkin olarak hareket edebilmesi mümkün olmaktadır. Ayrıca kullanıcılar, yalnızca alıcı/tüketici değil aynı zamanda yayıcı/üreticidir. İnternet ortamı, etkileşimli yapısı sebebiyle geri besleme olarak dönüşen ve yeniden şekillenen bir iletişim ortamıdır ve elektronik bir coğrafya olmasının yanında sosyal bir mekândır.¹¹⁵

Sonuç olarak kitle iletişim araçlarının bireyleri sosyalleştirme etmenleri içerisinde birincil ve ikincil sosyalleşme kümelerinin hangisinde yer aldığı ile ilgili tartışmalar devam etmekte beraber, bu araçların bireylerin günlük hayatında çok büyük etkiye sahip olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir.¹¹⁶

1.4. Kadın Eğitimi ve Kadınların Sosyalleşme Alanları

1.4.1. Yetişkin Eğitimi

Eğitim insanlık tarihi ile başlamış, insanoğlu var oluşunun ilk döneminden bu yana bilgi ve becerilerini etrafındaki insanlarla paylaşmış ve bunları sonraki kuşaklara aktarmak istemiş, bunu da eğitim yoluyla yapmıştır.¹¹⁷ Bireylerin yaşadıkları toplum içerisinde hak ettikleri yeri bulabilmeleri açısından oldukça önemli bir unsur olan eğitim, dünyadaki tüm ülkeler açısından

¹¹³ Aysel Aziz, *Toplumsallaşma ve Kitle İletişim* (Ankara: AÜSBF Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi, 1982), 20-21.

¹¹⁴ Tezcan, *Eğitim Sosyolojisi* (Ankara: Feryal matbaası, 1996), 192-193.

¹¹⁵ Suğur (ed.), *İnsan ve Toplum* (Ankara: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013), 46-47.

¹¹⁶ Çoştu, *Toplumsallaşma ve Dindarlık*, 62-63.

¹¹⁷ Taha Yazar, "Yetişkin Eğitiminde Hedef Kitle", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7 (Nisan 2012), 21.

gerek ekonomik gerekse sosyal ve kültürel açıdan gelişmenin vazgeçilmez unsurudur. Toplumların geleceği ve her alanda kalkınmasında eğitimin önemi göz ardı edilmemektedir. Gelişmiş ülkeler incelendiğinde kadınıyla erkeğiyle her yaşta insanın eğitimine önem verildiği görülmektedir.¹¹⁸ Bu bağlamda yapılan eğitimler yetişkinlerin eğitimini içermektedir. Yetişkinin tanımını yapacak olursak; yetişkin, "Bedensel, ruhsal ve duygusal bakımdan olgunluğa erişmiş olan kimse, yasaların belirttiği belli bir yaşı aşmış olup toplumsal sorumluluklarını bilme durumunda olan genç insandır."¹¹⁹

Yetişkin eğitimi, UNESCO'nun tanımına göre; yetişkin olduğu düşünülen kişilerin bilgilerinin artırılması, yeterliliklerinin geliştirilmesi, bilgi ve yeteneklerine yön verilmesi, yetişkinlerin kişisel ve toplumsal açıdan gelişmeleri için verilen düzenli ve planlı eğitimidir. Yetişkin eğitimi, yetişkinler için olan eğitsel faaliyetleri ve bu hizmeti veren kurumların çalışmalarını içermektedir. Yetişkin eğitimi toplumun tümünü hedef alan bir eğitim anlayışına sahiptir.¹²⁰

Toplumlar sürekli değişme içerisindedirler. "Toplumsal değişme" olarak adlandırılan bu olgu, genellikle, "uygarlaşma" şeklinde, var olan kültür olgusuna teknolojik gelişmeler sonucu katılan maddi değerleri içermektedir. Toplumun bu değişen ve gelişen yapısına uygun sosyalleşme ise, özellikle yetişkin bireyin sosyalleşmesinde önemlidir. Çocuğun o değerler içerisinde sosyalleşmesi imkân dâhilinde iken, yetişkin bireyler aynı durumda değildir. Çünkü yetişkin birey, daha önceden toplum kültürü ile çerçevelenmiş bir sosyalleşme olgusu içinde yetişmiş ve birtakım tecrübelerle sahip olmuştur.¹²¹

Bilim ve teknolojideki gelişmelerin çok hızlı olarak ilerlemesinin meydana getirdiği ihtiyaçlara örgün eğitim tek başına cevap verememektedir. Çünkü örgün eğitim kurumlarındaki eğitim, belirli yaşlardaki bireylere, dolayısıyla belirli kesimlere hizmet vermektedir. Okullarda verilen eğitimler çocuk ve ergen bireylere yönelik olarak yapıldığı için, örgün eğitim kurumlarının dolduramadığı boşluğu yaygın eğitim kurumları doldurmaktadır. Yaygın eğitim, Milli Eğitim Temel Kanunu(1739) içerisinde yer alan "eğitimde süreklilik" , "her yerde eğitim" ve "hayat boyu öğrenme" ilkeleriyle toplumun tüm kesimlerini kapsayarak her yaşta bireyi özellikle de yetişkin bireyleri çağın ihtiyaçlarına göre eğitmektedir.¹²²

1739 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı temel kanunu, yaygın eğitim kurumları yönetmeliği 7. Maddesinde yaygın eğitim, "Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış bireylere; gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte,

¹¹⁸ Salih Kalaycı-Ayhan Öztürk, "Küreselleşen Dünyada Kadın Eğitiminin Gayri Safi Milli Hasıla'ya Etkisi", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 5/7 (Güz 2017), 77.

¹¹⁹ Kanpolat, "Yetişkin", 1287

¹²⁰ Neşe Çankaya, *Halk Eğitim Merkezlerinde Eğitim Alan Yetişkinlerin Motivasyonuna Etki Eden Unsurların İncelenmesi* (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 44.

¹²¹ Aysel Aziz, *Toplumsallaşma ve Kitle İletişim* (Ankara: A.Ü. Basın-Yayın A.Ü. Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları, 1982), 2.

¹²² İhsan Kurt, *Yetişkin Eğitimi* Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2008), 4-5.

çeşitli süre ve düzeylerde yaşam boyu yapılan eğitim, üretim, rehberlik ve uygulama etkinliklerinin tümüdür, şeklinde tanımlanmıştır.¹²³

Ülkemizde yetişkin eğitimi, Cumhuriyetin ilk yıllarında başlamış ve yetişkin eğitiminin ilk amacı, yetişkin bireylerin okur-yazarlığını yaygınlaştırmak suretiyle milli kültür birliğinin sağlanması, vatandaşlık eğitiminin verilmesi ve bireylere genel ve mesleki beceriler kazandırarak ülkemizin ihtiyaç duyduğu insan gücünün yetiştirilmesi olarak belirtilmiştir. Yetişkin eğitimiyle ilgili ilk resmi örgüt, 1926 MEB yasasıyla kabul edilen “Halk Terbiyesi Şubesi” olarak kurulmuş, kısa bir süre sonra kapanan bu birim 1950’lerin başında “Halk Eğitimi Bürosu” adıyla yeniden oluşturulmuştur. 1956’da açılan Halk Eğitimi Merkezleri ve Mesleki Eğitim Merkezleri o günden bugüne Türkiye’nin çeşitli yerlerinde yüzbinlerce yetişkine hizmet vermiştir.¹²⁴ Son yıllarda gençlerden ve yetişkinlerden gelen talepler doğrultusunda Halk Eğitim Merkezleri dışında belediyelerin ve sivil toplum kuruluşlarının da bu alanda çalışmaları artarak devam etmektedir.

İnsan hayatının geçmiş zamanlara kıyasla oldukça uzaması, bilimsel ve teknolojik açıdan ortaya çıkan gelişmeler aile yapısındaki gelişme ve değişimler boş zamanları değerlendirme vs. insan eğitiminin yaşam boyu devam eden bir süreç haline gelmesine sebep olmuştur. Bu nedenle de yetişkinlerin fizyolojik ve psiko-sosyal özelliklerinin araştırılması ve eğitimlerinin ona göre planlanması gerekmektedir. Sosyal bilimler literatüründe, yetişkin eğitiminin bilimi ve sanatı anlamına gelen andragoji kavramı bir bilim dalı olarak kabul edilmiştir. Böylece yetişkinlerin, çocuklardan biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan farklı oldukları, eğitim-öğretim teknik ve yöntemlerinin de onların bu özelliklerine göre planlanması gerektiği uygun bulunmuştur.¹²⁵

Yetişkin eğitimi, yetişkin olarak düşünülen bireylerin yeteneklerini keşfetmelerine, bilgilerini artırmalarına, teknik ya da mesleki yeterliliklerini geliştirmelerine imkân sağlayan düzenli eğitim süreçlerinin tümünü ifade eder. Yetişkinlere göre eğitim, yaşarken karşılaştıkları problemlerin üstesinden gelme becerilerini geliştirecek bir süreçtir. Bu nedenle bu kişilerin eğitime katılma etkinliği, problem-merkezli veya performans-merkezli bir düşünce çerçevesi eğilimindedir.¹²⁶

Yetişkin eğitimi programları; tamamlama eğitimi, mesleki ve Teknik yeterlilik için eğitim, daha iyi sağlık, refah ve aile hayatı için eğitim, yurttaşlık eğitimi ve öz doyum için eğitim olmak üzere beş grupta incelenmektedir¹²⁷

Yetişkin eğitiminin üç temel amacı olduğunu ifade eden Duman’a göre:

¹²³ Muhuttin Yıldırım, *Yaygın Eğitim ve Halk Eğitim Merkezleri*.i (Ankara: Gazi Kitapevi Yayınları, 2009) 38.

¹²⁴ Taha Yazar, “Yetişkin Eğitiminde Hedef Kitle”, 22.

¹²⁵ M. Faruk Bayraktar, *Yetişkinlik Dönemi Eğitimi ve Problemleri* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2006), 85-87.

¹²⁶ Yazar, “Yetişkin Eğitiminde Hedef Kitle, 22.

¹²⁷ Mustafa Güçlü(ed.), *Yetişkin Eğitimi ve Hayat Boyu Öğrenme* (Ankara: Pegem Yayınevi, 2019), 35.

- i. Toplumun gereksinim duyduğu bilgi, görgü, beceri ve yeterlik düzeyine sahip bir yetişkinler toplumu oluşturmak,
- ii. Yetişkinlerde içinde yaşadıkları toplumun gelişmesini ve yaşamasını engelleyen sorunların üstesinden gelmeyle ilgili bir anlayış geliştirmek ve yetişkinleri bu problemlerin çözümüne hazırlamak,
- iii. Kendini gerçekleştirme amacına yönelik olarak tüm yetişkinlere kendi tutum, bilgi, anlayış ve özelliklerini geliştirme fırsat ve olanakları sağlamak olarak belirtilmiştir.

Bunların yanı sıra, bireyin kendini gerçekleştirme, bireysel ve toplumsal gelişme yoluyla demokratik yaşam bilincinin geliştirilmesi ve toplumsal değişme de yetişkin eğitiminin genel amaçları olarak sıralanabilir.¹²⁸

Yetişkinlerin halk eğitimi ve mesleki eğitim etkinliklerine katılmaları kendi tercihleri doğrultusunda olduğu için, bu eğitimlerden beklentileri ihtiyaçlarının karşılanması ve problemlerinin çözüm bulmasıdır. Dolayısıyla bireylere verilen eğitimin, bireyin hayatını olumlu yönde geliştirmesi, öğrendiklerini uygulamaya teşvik etmesi gerekmektedir. Eğitim verilen ortamların fiziki olarak uygunluğu, eğiticinin bilgiyi aktarma becerisi ve andragoji eğitiminin bilincinde olarak eğitim vermesi, yetişkin bireyin bu eğitimlere devam etmesini sağlayan etmenlerdendir.¹²⁹

Sonuç olarak ülkelerin gelişip kalkınması genciyle yaşlısıyla tüm bireyleri eğitmesine bağlıdır. Çünkü dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler sebebiyle yaşanan değişimlere ayak uydurmak, nitelikli ve çağın gerekliliklerine uygun eğitim vasıtasıyla olmaktadır. Bireyin üretkenliğini yaşadığı dönemin koşullarına göre devam ettirebilmesi için, bireyin daha değişik nitelikler kazanması gerekmektedir. Ortalama olarak on yılda bir bu nitelik kazanma gerekliliği, bireyi yeni eğitim almaya zorlamaktadır. 2000'li yıllarda bireyler mesleklerini yerine getirirken ilerleyen yıllarda en az üç ya da dört kez mesleki niteliklerini güncellemek durumundadır. Bu da bize yaşam boyu eğitimin önemini bir kere daha göstermektedir.¹³⁰ Yapılan araştırmalar bize yetişkin eğitiminin kadınıyla erkeğiyle tüm bireyler için önemli olduğunu göstermiştir ancak, bizim çalışmamızın konusu kadının sosyalleşmesi olduğu için, kadının eğitimine ayrıca yer verilecektir.

1.4.2. Kadın Eğitimi

Bir ülkenin her alanda gelişebilmesi ve kalkınabilmesi ancak kadın-erkek ayrımı yapmadan tüm bireyleri eğitmesine bağlıdır. Dünya genelinde gelişmiş ülkeler incelendiğinde kadınıyla

¹²⁸ Yazar, "Yetişkin Eğitiminde Hedef Kitle, 22

¹²⁹ Çankaya, *Halk Eğitim Merkezlerinde Eğitim Alan Yetişkinlerin Motivasyonuna Etki Eden Unsurların İncelenmesi*, 46.

¹³⁰ Yazar, "Yetişkin Eğitiminde Hedef Kitle, 24.

erkeğiyle tüm yetişkinlerin eğitimine çok önem verildiğini görmekteyiz.¹³¹ Ancak milletlerin geneline baktığımızda erkeklerin eğitimine dönemin şartları içerisinde önem verilmiş olduğunu, kadınların ise birçok sebepten ötürü eğitimden uzak kaldığını görürüz. Oysaki ülkelerin kalkınması kadının eğitim düzeyine paralel olarak gelişmektedir.¹³²

Kadınları çalışma hayatının dışına iten önemli faktör eğitim imkânlarından daha az yararlan(dırıl)maları nedeniyle eğitim düzeylerinin düşük olmasıdır. Eğitim düzeyi düşük kalan kadınlar bilgiye dayalı uzmanlık gerektiren işlerde çalışmamakta, bunun sonucu olarak ya uzmanlık bilgisi gerektirmeyen düşük ücretli işlerde çalışmakta ya da tamamen çalışma yaşamının dışına itilmektedir. Düşük eğitim düzeyi diğer toplumsal ve ekonomik koşullarla birleştiğinde gerek kentsel alanda gerekse kırsal alanlarda kadının çalışma hayatına katılımı niceliksel olarak az ve statüsü/geliri düşük işlerle sınırlı kalmaktadır.¹³³

Türkiye'nin, kadın okuryazarlık oranının dünya ortalaması ve gelişmekte olan ülkelerle karşılaştırıldığında, Türkiye; Güney Asya, Arap ülkeleri ve Sahra Güney Afrika ortalamalarını geçmiş olmasıyla olumlu olarak değerlendirilebilecektir. Türkiye'deki kadın okuryazarlığı oranları İran (% 70), Irak (% 64), Suriye (% 74) gibi komşu İslam ülkelerindeki ortalamaların da üzerindedir, ancak Yunanistan (% 94), Bulgaristan (% 98), Azerbaycan (% 98) gibi sınır komşularından çok geridedir.¹³⁴

Türkiye genel olarak genç nüfusa sahip olduğu gibi, kadın nüfusu açısından da önemli düzeyde genç nüfusa sahip bulunmaktadır. Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeylerinde kızlarla erkeklerin oranı karşılaştırıldığında tüm kademelerde, kızların erkekleri geride izledikleri tespit edilmiştir.¹³⁵ 2000'li yıllar itibarıyla ülkemizde örgün eğitimde okullaşma oranları, yıldan yıla artış gösterirken diğer taraftan cinsiyetler arası eşitsizlikler hâlen devam etmektedir. Kadınların eğitim durumuna yaygın eğitim açısından bakıldığında ise, MEB 2012- 2013 öğretim yılı verilerine göre, yaygın eğitim kapsamında açılan kurslarda eğitim gören 8.071.508 kursiyerin 4.181.933'ünü (%51,81) kadınlar, 3.889.575'ini erkekler (%48,19) oluşturmaktadır (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], 2009; TÜİK, 2011; MEB, 2013; ASPB, 2012). Bu oranlar, örgün eğitim alamamış kadınların eğitimlerini telafi etmek ve meslek edinmek için yaygın eğitim kurumlarına katıldığı şeklinde yorumlanabilir.¹³⁶

Bir ülkede yalnız kadınların veya yalnız erkeklerin eğitilmesi potansiyel insan gücünün yarısının üretime katılmaması demektir ki bu da yarı yarıya geri kalmak demektir. Bir ülkenin kalkınması, eğitilmiş insan gücünün istihdamı ile üretime katkıda bulunmasına bağlıdır. Bu

¹³¹ Kurt, *Yetişkin Eğitimi*, 87-90.

¹³² Fahri Kayadibi, "Kadın Eğitiminin Önemi ve Kalkınmadaki Rolü", *İstanbul Journal of Sociological Studies*, 21.

¹³³ Ahmet Yatkin, "Bölgesel Kalkınmada Sivil Toplum Kuruluşları ve Kadın Katılımı: Elâzığ Örnekalan Araştırması", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 23/2 (2013), 168.

¹³⁴ Yücel Gelişli, "Türkiye'de Kadın Eğitiminin Bugünkü Durumu", *Akademik Bakış Dergisi* 40 (Şubat 2014), 15-16.

¹³⁵ Mehmet Ali Seven- Ali Osman Engin, "Türkiye'de Kadın Eğitimi Alanındaki Eşitsizlikler", 182-187.

¹³⁶ Kevser Özeydinlik, "Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 14/33 (Temmuz-Aralık 2014), 101.

nedenle kadınlar eğitilmiş insan gücü olarak istihdam edilmeli ve üretime katkıda bulunmalıdır.¹³⁷

Kadınların sosyal hayatın içerisindeki konumu, gelişmişliğin önemli göstergelerinden biridir. Bir toplumun gelişmişlik seviyesi ile kadının iktisadi ve sosyal hayattaki rolü arasında önemli bir ilişki vardır. Dolayısıyla bir ülkenin gelişmişlik seviyesinin analizinde, iktisadi ve sosyal göstergelerle birlikte kadınların, bu göstergelerdeki konumunun da dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır. Kadınların iş gücüne katılması ile birlikte, kadınlar tüketici durumdan üretici konuma geçmekte böylece ülkenin iktisadi performansını da olumlu bir şekilde etkilemektedir.¹³⁸

Yapılan araştırmalar, kadınların eğitiminin insan gelişimi üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Eğitim almış bir kadın, kendi sağlığı ile çocuklarının beslenme, temizlik, hastalıklardan korunma, aşı, eğitim konularında daha bilinçli ve duyarlı davranarak hem kendisinin hem de çocuklarının hayatta kalma şanslarını artırmaktır. İyi eğitim almış bir kadın sadece kendisi için değil tüm toplum için büyük bir kazançtır. Bunu Brigham Young'un " Bir erkeği eğiterseniz bir adamı eğitirsiniz. Bir kadını eğiterseniz, bir kuşağı eğitirsiniz" sözü en veciz şekilde anlatmaktadır. Ayrıca kadının eğitilmiş olması, aile içi ilişkilerde daha çok söz sahibi olmasını sağlayacak ve diğer alanlarda da cinsiyetler arası eşitsizliğin azalmasına yol açacaktır.¹³⁹

Özetle belirtmek gerekirse, toplumsal yapının gelişmesi ve ülkenin her anlamda kalkınması için yetişkin eğitimi özellikle de toplumumuzun yarısını oluşturan kadınların eğitimi çok önemlidir. Kadınların ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan konumlarını güçlendirmek için kadınların eğitiminin iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı'nın yaptığı çalışmaların yanında yerel yönetimlerin de kadınların sosyal hayata katılımında yaşadığı sorunları tespit etmek, neden-sonuç açısından incelemek, çözüm yolları geliştirmek, kadınların toplumla bütünleşmesini sağlayacak projeler üretmek ya da daha önce üretilen projelere destek vererek bu konuda gerek üniversiteler gerekse sivil toplum kuruluşlarıyla koordineli olarak çalışmak başlıca görevleri arasındadır.¹⁴⁰ Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı'nın dışında diğer Bakanlıklar, Belediyeler, sivil toplum kuruluşları gibi birçok kurum yaygın eğitim kapsamında yetişkin eğitimi vermektedir.

1. 4. 3. Kadınların Sosyalleşme Alanları

İnsanın biyolojik bir varlık olma durumundan çıkarak, toplumun bir üyesi olması, toplumsal yapının içinde oluşmuş ve kendisinden önce var olan davranış kalıplarını öğrenmesi, inançları

¹³⁷ Kayadibi, "Kadın Eğitiminin Önemi ve Kalkınmadaki Rolü", 28.

¹³⁸ İbrahim Güran Yumuşak, *Kadın Eğitiminin İktisadi Analizi* (Ankara: Nobel Dağıtım Yayıncılık, 2009), 5.

¹³⁹ Gelişli, "Türkiye'de Kadın Eğitiminin Bugünkü Durumu", 16.

¹⁴⁰ Öznur Yavuz, *Kadınların Toplumsal Hayata Katılımında Yerel Yönetimlerin Rolü* (İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 140.

ve değerleri benimsemesi bu kuralları özümseyerek kendisinden beklenen rolleri yerine getirmesi ile mümkündür. Bireyin, içine doğduğu toplumun bir parçası olabilmesi için geçirdiği bu sürece sosyalleşme denilmektedir.¹⁴¹Bireyler başta içine doğduğu ailesi olmak üzere akraba, komşu, arkadaş, okul ortamı, çalışma hayatı, katıldığı kurslar ve buna benzer birçok etkenin katkılarıyla sosyalleşmekte, kimlik ve kişilik sahibi olarak toplumun bir parçası olmaktadır.

Kadınların, genelde hem eğitim imkânlarından yeterince faydalanamaması hem de sosyo-kültürel yapının kadını evde, ev işleri ve ocuk bakımından sorumlu görmesi sebebiyle kadınlar toplumsal hayatta daha az aktif olmuş ve erkeğe göre geri planda kalmıştır. Son otuz yıl içerisinde hayat şartlarının değişmesi kadınların eğitim alması önündeki engellerin kaldırılması, kadınların eğitime teşvik edilerek yetişkin yaşlarda bile eğitim alabileceği ortamların oluşturulması özellikle son yıllarda kadınların hem sosyal hayatta başarılı olmaları hem de ekonomik alanda var olabilmeleri için devlet tarafından çıkarılan yasalarla kadınların desteklenmesi, kadınlara özgüven kazandırmış bu vesileyle artık kadınlar toplum sahnesinde daha aktif roller almaya başlamışlardır.

Halk Eğitim Merkezlerindeki kurslar kadınların hem eğitim almasını sağlamış hem de kadınları sosyalleştirmiştir. Halk Eğitimi yaygın eğitim kurumudur ve buraya gelen pek çok kadın örgün eğitim kurumlarından yeterince faydalanamadığı için Halk Eğitim kurslarına katılarak istediği alanda eğitimini tamamlamaktadır. Halk Eğitimi kursiyerleri ile ilgili yapılan araştırmalarda kursa katılma nedeni olarak 'arkadaş çevresini genişletmek, sosyal evre edinmek, sosyalleşmek' gibi cevaplar alınmıştır. Sınıf ortamında bireyler arasındaki paylaşımlar onları toplum içinde de daha rahat hareket etmeye ve kendilerini ifade etmeye sevk ettiğini bildirmişlerdir.¹⁴²

Kadınların sosyalleşme alanlarına mahalle Kur'an Kursları da örnek verilebilir. Yapılan araştırmalara göre Kur'an kursları kadınların sosyalleşmelerini olumlu yönde etkilemektedir. Kursa gelerek yeni arkadaşlar edinen kadınlar, kursun dışında da bir araya gelerek Kur'an okuma, sohbet, kadın günleri gibi etkinlikler düzenlemektedirler. Kursun düzenlemiş olduğu gezilere, dışarıda yenen yemeklere, konferans ve panellere katılarak kadınlar farklı ortamlarda sosyalleşmektedirler.¹⁴³

Kadın sivil toplum kuruluşları, kadınların toplumsal yaşamın her alanında statülerini güçlendirmek, kadınların genel olarak karşılaştıkları sorunlara çözüm oluşturmak veyahut çözüm oluşturabilecek ilgili mekanizmaları devreye geçirmede aracı olmak gibi önemli bir role sahiptir. Sivil toplum kuruluşları kentte, kadınların gereksinimlerini dile getirebilecekleri, kendilerini toplumsal hayatın içinde ifade edebilecekleri platformlar olarak, kadınların farklı

¹⁴¹ Kağıtçıbaşı, *İnsan ve İnsanlar*, 359.

¹⁴² ankaya, *Halk Eğitim Merkezlerinde Eğitim Alan Yetişkinlerin Motivasyonuna Etki Eden Unsurların İncelenmesi*, 92.

¹⁴³ Serap Yardımcı, *Kadınların Dini Sosyalleşme Sürecinde Kur'an Kurslarının Rolü: Kırıkkale Örneği* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Lisansüstü eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 69-72.

açılardan sosyalleşmelerini sağlayan mekanizmalardır. Kent konseyi bünyesinde oluşturulan Kadın Meclisleri de yine kadınların karar alma süreçlerine katılımını sağlayan ve kent yönetiminde seslerini duyurmalarına imkân tanıyan kuruluşlardır.¹⁴⁴

Kadınların sosyalleşme alanlarından biri de spor salonları ve spor yapmalarına imkân sağlayan mekânlardır. Spor yapmanın, kadınların fiziksel görünümü şekillendirmenin yanında zihinsel, duygusal, sosyal ve psikolojik gelişimi açısından da birçok olumlu etkisi vardır. Yapılan çalışmalarda spor yapan kadınların spor yapmayan kadınlara göre kendilerini tanımada daha bağımsız oldukları, daha zeki, düşünceli, kendine güvenli, zorluklar karşısında dayanıklı, huzurlu ve sakin oldukları ve kendilerini daha mutlu hissettikleri ortaya çıkmıştır. Belirli ortamlarda spor yapan kişiler, farklı kültür ve düşünceye sahip olan insanlarla bir araya gelerek etkileşimde bulunmakta, bu sosyalleşme ve hoşgörü, hayatlarının diğer alanlarına da yansımaktadır. Spor yapılan mekânlar, ayrıca ev kadınları ya da emekliye ayrılmış kadınlar için ev ve alışveriş merkezleri dışında sosyalleşebilecekleri farklı bir toplumsal ortam oluşturmaktadır.¹⁴⁵

Siyasal sosyalleşme de bireyin sosyalleşmesinin bir parçasıdır ve bireyin yurttaş rolü ve üyesi olduğu siyasal sistemle ilgili davranışları, inançları ve değerleri kazandığı süreç olarak ifade edilmektedir. Siyasal sosyalleşme toplumsal-siyasal çevre ile birey arasında hayat boyu süren dolaylı ve doğrudan etkileşim sonucunda bireyin siyasal sistemle davranış ve değerlerinin gelişmesi sürecidir.¹⁴⁶ Bu bağlamda toplum içinde kadın yurttaşlık bilgilerini içselleştirerek siyasal olarak sosyalleşmiş olmakta ayrıca siyasi partilerin ana kademelerinde veya kadın kollarında yer alarak aktif siyasal hayatta rol almaktadır. Kadınların karar alma mercilerine katılımı, kadınlarla ilgili yapılacak çalışmaları da olumlu yönde etkilemektedir. Çünkü toplumsal hayatın onlara öğrettiklerini kendi tecrübeleri üzerinden ve kadın bakış açısıyla yorumlayıp, proje ve teklifleri bu doğrultuda yapmaktadırlar.

Kadın sosyalleşme alanlarına kadınların iş ortamları da örnek verilebilir örneğin çalıştığı fabrikada kadınlar hem arkadaş edinmekte hem de özel yaşamından farklı bir sosyal çevreyi tanımaktadır. Kadınların sosyalleşme alanlarına ev oturmaları kadınların ifadesiyle akraba günleri, komşu günleri de örnek verilebilir. Kadınlar eğer bir işte çalışmıyorsa, evde ise haftanın bazı günlerinde kadınlarla bir araya gelir, yer içer, sohbet eder ve eğlenirler. Geçmiş yıllarda daha çok evlerde günümüzde ise kafe ve restoranlarda yapılan bu buluşmalar, kadınlar için sosyalleşme mekânlarına dönüşmüştür. Bu oturmalarda kadınlar bazen bir yemek tarifini paylaşırlar bazen de siyasi konuları, sosyal konuları konuşup birbirleriyle paylaşarak ülke gündemini takip ederler.

¹⁴⁴ Yatkın, "Bölgesel Kalkınmada Sivil Toplum Kuruluşları ve Kadın Katılımı: Elazığ Örnekelemlen Araştırması", 173.

¹⁴⁵ Fatma Kızılelmas, "Spor Yapan Kadınların Bireysel ve Toplumsal Yaşam Biçimlerinde Meydana Gelen Değişimler: Düzce Örneği", *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11/1, 157-158.

¹⁴⁶ M. Sait Doğan, "Sosyalleşme, Sosyal Değişme ve Siyasal Sosyalleşme", *Istanbul Journal of Sociological Studies* (2011), 38.

Kadınların sosyalleşme alanlarına belediyeler bünyesinde hizmet veren Meslek edindirme kursları ve Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri örnek verilebilir. Yerel yönetimler halka en yakın kurum olmaları nedeniyle vatandaşın sosyo-kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını tespit edip çözümü için daha hızlı projeler üretme kabiliyetine sahiptirler. Geçmişte Halk Eğitim merkezlerinin yaptığı yetişkin eğitimini Belediyeler daha geniş çapta ve daha ulaşılabilir şekilde yapmaya başlamışlar ve İstanbul, Ankara gibi büyükşehirler başta olmak üzere diğer illerde de bu kurumlar toplumun özellikle de kadınların yoğun bir şekilde talep ettiği mekânlar olmuşlardır. İSMEK(İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Kursları) bu anlamda en başarılı örneklerdendir. İSMEK kursiyerleri için sıcak bir sosyalleşme ve etkileşim alanı oluşturmakta, kent yaşamının olumsuz etkilerine karşı bireyleri sosyo-kültürel ve psikolojik açılarından destekleyerek güçlendirmekte, önemli sayıdaki kişiyi meslek sahibi yapmakta veya bu kişilere ek gelir elde edecekleri becerileri kazandırmaktadır.¹⁴⁷

Belediyeler bünyesinde faaliyet gösteren Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri de yine kadınların sosyalleşmelerinde önemli bir rol üstlenmektedir. Burada kadınlar el sanatları ile ilgili kurslara katılmakla beraber merkezlerdeki spor salonlarında uzman hoca eşliğinde fitness, pilates yapmaktadırlar. Bu merkezlerin yalnızca kadın kursiyerlere hizmet vermesi sebebiyle kadınlar buralara daha rahat gelmekte, merkezlere gelme sebepleri arasında sosyalleşme, arkadaş edinme, toplum içine katılma gibi cevaplar vermektedirler. Kadın Kültür Merkezlerinde tanıştıkları arkadaşları ile kurs dışında düzenlenen gezi ve piknikler de kadınlar için ayrıca sosyalleştirici bir başka etken olmaktadır. Kadınların kendilerini ifade edebildikleri bu ortamlar onları toplumsal yapının aktif aktörleri haline getirmektedir. Buralarda öğrendikleri bilgi ve edindikleri tecrübelerle hayata daha farklı bir pencereden bakabilmektedirler.

1.5. Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri

1.5.1. Sosyal Belediyecilik

Dünyada yaşanan siyasal, sosyal, ekonomik, teknolojik ve uluslararası gelişmelere paralel olarak, tarih boyunca yöneten-yönetilen ilişkileri her zaman bir değişim içinde olmuştur. Kamu yönetiminde yaşanan bu gelişmelerle birlikte tüm dünyada yerel yönetimlerin yeri ve önemi giderek artmaktadır.¹⁴⁸

Ülkemizde de yerel yönetimler son dönemlerde daha fazla güçlendirilmiş, kaynak aktarımı yükseltilmiş, etki ve yetki alanları genişletilmiş âdem-i merkezîyet ilkesine yaklaşmış bir değişim geçirmektedir. Gerek il Özel İdareleri ve gerekse belediyeler yeni çıkan yasalarla yerelleşme anlayışında daha güçlü duruma gelmiş ve hizmet alanlarını genişletmişlerdir.

¹⁴⁷ Yusuf Alpaydın, "Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Yerel Yönetim Yetişkin Eğitimi Etkinlikleri: İSMEK Örneği", Academia.edu,

¹⁴⁸ Bahar Bayraktar, *Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikaya Bakış Açısı "Sosyal Belediyecilik" (nilüfer ve Yıldırım Belediyesi Örneği)* (Bursa, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,2013), 58.

Türkiye’de yerel yönetimler 1982 Anayasası’nın 127. Maddesine göre; il, belediye ve köy halkının mahalli ve müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan kamu tüzel kişilerdir.¹⁴⁹

Yaşadığımız yüzyılda belediyelerin, vatandaşın doğrudan ulaşabildiği bir kurum olması, ihtiyaç ve taleplerin hızlı bir şekilde değerlendirilip karşılanması gibi özellikleri sebebiyle, belediyeleri yereldeki yönetim birimlerinin en önemli aktörü haline getirmiştir. Değişen ve dönüşen ekonomik ve sosyal hayat belediye hizmetlerini, temizlik, su, altyapı, çevre düzenleme ve park yapma gibi çalışmalarla sınırlandırmayıp, insanlara doğrudan ulaşan ve onların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel ihtiyaçları doğrultusunda sosyal politikalar üreten bir duruma getirmiştir. Böylece makro düzeyde ‘Sosyal Devlet’ anlayışının, yereldeki yansıması olarak ifade edilen ‘Sosyal Belediyecilik’ uygulamaları gündeme gelmiştir.¹⁵⁰

Sosyal belediyecilik; yerel yönetime sosyal alanlarda planlama ve düzenleme işlevi yükleyen, bu çerçevede kamu harcamalarını konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal amaca kanalize eden; işsiz ve kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve entegrasyonun tesis edilmesi ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan altyapı yatırımlarının yapılması için bilinçli politikalar üretmesini öngören; bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adalet mefhumunu güçlendirmeye yönelik olarak yerel idarelere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevleri yükleyen bir model olarak tanımlanmaktadır.¹⁵¹ Bu bağlamda sosyal belediyecilik, belediyelerin sosyal fonksiyonlarını artırarak, toplumdan gelen talep ve beklentiler doğrultusunda, toplumun tüm kesimlerine hizmet etmeyi benimseyen bir modeldir.

Sosyal belediyecilik kavramının temelleri 19. yüzyılın sonlarına doğru gelişen “sosyal devlet” kavramına dayanmakta ve sunduğu sosyal nitelikli mal ve hizmetlerle vatandaşlara daha iyi bir hayat sürdürebilmeleri için destek olan belediyeciliği ifade etmektedir. Türkiye’de mahalli idarelerin siyasal yapısında Türkiye’ye özgü bazı özellikler bulunmaktadır. Türkiye, yönetimde merkeziyetçi bir geleneğe sahip olduğu için, yerel siyaset her zaman merkezi siyaseti oluşturan etkenlere göre hizmet politikasını belirlemek durumunda kalmıştır.¹⁵²

Türkiye’de 1950’li yıllarda hızlanan kentleşme ile yaşanan nüfus artışı nedeniyle belediyeleri daha çok altyapı çalışmalarına yönlendirmiştir. 1960’lı yılların ikinci yarısından sonra Türkiye’de sosyalist siyasal hareketlerin gelişmesiyle belediyecilik anlayışı da değişmeye başlamış, merkezi yönetimin keyfi müdahalelerine imkân tanımayan bir belediyecilik anlayışı hâkim olmuş ancak yeterli kaynağın olmaması sebebiyle sosyal belediyecilik anlamında pek bir

¹⁴⁹ Yusuf Genç, “Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları”, *Kamuda Sosyal Politika* 9, 1.pdf, 60.

¹⁵⁰ Mehmet M. Özyayın ve Nergis Dama, “Sosyal Politikalarda Uygulayıcı Aktör Olarak Belediyeler”, *Seta Yayınları*, Mayıs 2019. <https://setav.org/assets/uploads/2019/05/A281Tr.pdf> 24.

¹⁵¹ Ufuk Ünlü, “Sosyal Belediyecilik Anlayışının E-Belediyecilik Uygulamalarına Entegre Edilmesi”, *Sayıştay Dergisi* 102(Temmuz-Eylül 2016), 67-68.

¹⁵² Ahmet Güven-Çağatay Alan, “Yerel Yönetimlerde sosyal Sorumluluk Kapsamında Sosyal Belediyeciliğin Değişimi (Tokat Belediyesi Örneği)”, *Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri (KAYFOR 13 Bildiri Kitabı)*, ed. M. Akif Çukurçayır vd. (Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2016), 686.

şey yapılamamıştır. Sosyal belediyecilik alanında yapılan çalışmalar 1970'li yıllarda kurumsallaşmaya ve yaygınlaşmaya başlamıştır. O yıllarda belediyeler, kooperatifler, birlikler, şirketler ile girişimleri artırarak, sendika ve meslek örgütlerini de yönetime katarak yeni belediyecilik uygulamalarını hayata geçirmişlerdir. 1990'lı yıllardan sonra belediyeler tarafından verilen hizmetler hem nitelik, çeşit ve kapsam olarak artmış hem de ayrı belediye kurumları tarafından karşılanır hale gelmiştir. Engelli yaşam alanı, huzurevi, kadın ve çocuk sığınma evleri, hastane ve sağlık merkezlerinin oluşturulması ve tam donanımlı meslek edindirme kurslarının hizmete girmesi birçok büyükşehir belediyesinin temel hizmetleri arasına girmiştir. Sosyal belediyecilik anlayışıyla büyükşehir belediyeleri tarafından yapılan bu çalışmalar halkın takdirini toplamış ve Anadolu'daki diğer belediyelere de örnek olmuştur.¹⁵³

Günümüzde ileri teknolojiye dayalı bilgi toplumunda, eğitim, yeniden eğitim ve yaşam boyu eğitim süreçleri başta ekonomik kalkınmanın sürdürülmesi olmak üzere, tüm sektörlerde en önemli araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın gelişmiş ülkelerine bakıldığında, eğitimde yaşam boyu öğrenme anlayışına sahip oldukları görülmektedir. Ülkemizde de son dönemlerde yaşam boyu eğitim anlayışı büyük bir ivme kazanmıştır. Önceden eğitim yalnızca merkezi yönetimin görev ve sorumluluğu içerisindeyken bilgi çağı olarak adlandırılan şu dönemde hem yerel yönetimler hem de özel sektör bu görev ve sorumluluğu paylaşmaktadır. Belediyelere, başta 5393 sayılı Belediye Kanunu olmak üzere çeşitli yasalarla eğitimle ilgili görevler verilmiştir. 5393 sayılı Yasa'nın 14'üncü maddesine göre;

-Meslek ve beceri kazandırma,

-Kültür ve sanat faaliyetleri yapma, turizm ve tanıtım,

-Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlama,

-Öğrencilere spor alanında gerekli desteği sağlama gibi görevler verilmiştir.¹⁵⁴

Yukarıda belirtilen yerel yönetimlerle ilgili yasal düzenlemelerde, belediyelerin toplumun sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasındaki önemi belirtilmiş ve sorumlulukları artırılmıştır. İçinde bulunduğumuz yüzyılın çağdaş belediyecilik anlayışında "sürdürülebilir kentleşme", "sosyal belediyecilik" ve "kentlilik bilinci" gibi kavramlar ön plana çıkmıştır.¹⁵⁵ Yerel yönetimlerin bu kavramlara uygun politikalar üretmesi, yerel ölçekte toplumsal yapıyı kuvvetlendirdiği gibi ulusal ölçekte de ülkemizin gelişiminde çok önemli bir rol üstlenmiştir.

Ülkemizde, sosyal belediyecilik anlayışıyla belediyelerin yetişkin eğitimi alanındaki çalışmalarını incelendiğinde bu tür hizmetlerin yüksek oranda büyükşehir belediyeleri ve büyükşehir ilçe belediyeleri tarafından yerine getirilmekte olduğu anlaşılmaktadır. Bu tür kurslar 1990'ların ortalarından sonra özellikle Ankara, İstanbul, gibi büyük şehirlerde ilk defa açılmış daha sonra

¹⁵³ Güven- Alan," Yerel Yönetimlerde sosyal Sorumluluk Kapsamında Sosyal Belediyeciliğin Değişimi Tokat Belediyesi Örneği", 687.

¹⁵⁴ Mustafa Dönmez, *Belediye Yönetimi* (Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayınları, 2009), 75-81.

¹⁵⁵ Mahmut Güler- A. Menaf Turan(ed.), *Belediyelerin Geleceği ve Yeni Yaklaşımlar* (İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, 2017), 104.

buradaki faaliyetler diğer büyükşehir belediyelerine, il ve ilçe belediyelerine örnek teşkil etmiştir. Büyükşehir belediyeleri arasında yaygın eğitim faaliyetleri açısından sanat ve meslek edindirme kurslarıyla ilgili ilk çalışma 1994 yılında Ankara’da BELMEK adı altında kurulmuş, İstanbul Büyükşehir Belediyesinin açtığı İstanbul Sanat ve Meslek Eğitim Kursları(İSMEK) ise 1995 yılında açılmıştır. Bu merkezler kısa sürede kurumsal kimliklerini kazanarak çok geniş kitlelere hizmet etmişlerdir.¹⁵⁶

Sosyal belediyecilik kapsamında Çorum Belediyesi’nin faaliyet raporları incelendiğinde belediyeciliğin sadece şehrin fiziki yapısına dair hizmetlerden ibaret olmadığı belirtilmiştir. İnsanı merkeze alan sosyal ve kültürel projelerle Çorum’da yaşayan tüm kesimleri kucaklayan bir hizmet anlayışı benimsendiği ifade edilmektedir. Sosyal belediyecilik kapsamında gençlere, kadınlara, yaşlılara ve engellilere yönelik yapılan çalışmalarıyla adını duyuran Çorum Belediyesi Çorum’un tüm dinamikleri ile (Kamu Kurumları, Sivil Toplum Kuruluşları ve İlçe Belediyeleri vb.) ortak projeler üreterek toplumsal kaynaşmaya, birlik ve beraberliğe çok önemli katkılar sağlamaktadır. ¹⁵⁷

Sosyal belediyecilik kapsamında Çorum Belediyesi kurumsal anlamda eğitim faaliyetlerine ilk olarak 17 Mart 2011 yılında Velipaşa Konağında Kadın Kültür ve Sanat Merkezi açarak başlamıştır. Kadınların sosyal hayatın içinde; kişisel birikimlerini artırmak, mesleki ve sanatsal bilgilerini geliştirmek, istihdam edilebilirliklerini artırmak amacıyla kurulmuştur. Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde kadınlar katıldıkları kurslarda bilgi ve becerilerini artırırken psiko-sosyal yönden de gelişmişlerdir. ¹⁵⁸

24 Temmuz 2012 yılında gençlik faaliyetleri Necip Fazıl Kısakürek Gençlik Merkezinde başlatan Çorum Belediyesi, yüzlerce genci akademik yönden geliştirmiş olup pek çok kültür ve sanat faaliyetleri, sinema, tiyatro etkinlikleri, piknik ve geziler düzenleyerek gençlerin sosyalleşmesine katkı sağlamıştır. Çorum Belediyesi Gençlik Merkezi; ilkokul, ortaokul ve lise gençlerinin okul dışındaki zamanlarının büyük bir bölümünü, kültürel ve sportif faaliyetlerle geçirmelerini sağlayarak, zararlı ortamlardan ve zararlı alışkanlıklardan korumaktadır. Gençlik Merkezleri birkaç yıl içinde eğitim sezonunda 10 binden fazla genç ve öğrenciye ulaşılmıştır. Akademik derslerin yanında pek çok etkinlik ve faaliyete ev sahipliği yapmıştır. Bu faaliyetlere; sinema günleri, Çanakkale gezileri, resim yarışmaları, zeka oyunları yarışmaları, kitap okuma yarışmaları, bahar şenlikleri, 23 nisan şenlikleri örnek verilebilir. Gençlere yönelik yapılan bu çalışmalar, Çorum Belediyesi Gençlik ve Spor Müdürlüğü’nün kurulmasına öncülük etmiştir. ¹⁵⁹

Sosyal belediyecilik anlayışının devamı olarak Engelli çalışmaları 2014 yılı başında hizmete açılan Engelli Eğitim Merkezi ile başlamıştır. 2015 yılında Buhara Rehabilitasyon Merkezi ile engelli hizmetlerine yönelik yeniliklerle devam etmiştir. Engelli eğitim merkezinde bilgisayar

¹⁵⁶ Halis Yunus Ersöz, *Sosyal Politikada Yerelleşme* (İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2011), 193-194.

¹⁵⁷ <https://www.corum.bel.tr/yeni-turkiyenin-vizyonunu-coruma-yansitiyoruz/>

¹⁵⁸ <https://www.corum.bel.tr/yeni-turkiyenin-vizyonunu-coruma-yansitiyoruz/>

¹⁵⁹ <https://genclik.corum.bel.tr/hakkimizda/>

laboratuvarı, çinicilik- dikiş- nakış gibi geleneksel el sanatları atölyeleri, spor odaları bulunmaktadır.¹⁶⁰ Buhara kültür merkezi Rehabilitasyon Merkezinde ağır zihinsel engeli bulunan, bireysel eğitim ihtiyacı ve fizyoterapi ihtiyacı olan engellilere hizmet verilmektedir. Ayrıca Engelli kursiyerlerin doğum günleri kutlanması, asker uğurlamalarının yapılması gibi etkinliklerle engelli bireylerin sosyalleşmesi sağlanmıştır. Engellilere ve ailelerine yönelik olarak gerek şehir içi gerekse şehir dışı geziler düzenlenmekte, önemli gün ve haftalar kutlanmaktadır. Diğer kamu kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşları(STK) iş birliği ile tiyatro, salon programları, fidan dikme, piknik gibi etkinlikler yapılmaktadır.¹⁶¹

Milli Eğitim Bakanlığının denetimi ve gözetiminde belediyelerin eğitim alanında sorumluluk ve görev üstlenmesi yerel düzeyde ihtiyaç ve taleplere göre iş gücünün yetişmesini sağlarken bu eğitimlerin ücretsiz olarak yapılması insanlara sosyo-ekonomik özelliklerinden bağımsız ortak bir hizmet alma imkânı oluşturmaktadır. Yerel yönetimler bu anlamda devletin eğitim faaliyetlerine yardımcı rol üstlenerek toplumun gelişimine katkı sağlamak ve ihtiyaca göre sağlanan eğitim faaliyetleriyle de çok çeşitli alanda insan yetiştirmektedir.¹⁶²

1.5.2. Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezi

Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, Çorumlu kadınların kişisel birikimlerini artırmak, mesleki ve sanatsal bilgilerini geliştirmek, pasif tüketici olmaktan çıkıp aktif üretici olmalarına yardımcı olmak, gelir elde etmelerine katkıda bulunmak, istihdam edilebilirliklerini artırmak ve sosyal hayatın içinde daha fazla yer alarak etkin bir konuma gelmelerini sağlamak amacıyla Çorum Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğüne bağlı olarak 17 Mart 2011 tarihinde hizmete girmiştir.

5393 Sayılı kanununun 14. Maddesi gereğince kentteki kadınlara hem bilgi ve beceri kazandırmak hem kültür ve sanat faaliyetleri yapmak hem de örgün eğitim kurumlarında eksik kalan eğitimlerini tamamlamak amacıyla kurulan Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, örgün eğitim sistemi dışında planlı, programlı ve sistemli olarak yaygın eğitim hizmeti yürüten kurumlardır.

Kadın Kültür ve Sanat Merkezi adıyla kurulmuş olan merkezlerde kadınlara yönelik çeşitli programlar ve etkinlikler arasında; bireylerin bilgi, bilinç ve beceri düzeylerini artırmaya yönelik eğitim programları, her yaş için eğitimi destekleme programları, iş ve meslek edinmeye yönelik çalışmalar, sosyo-kültürel, sanatsal ve sportif etkinlikler ve buna benzer birçok etkinlik bulunmaktadır.

Kadın kültür merkezlerinin tanım, amaç ve faaliyetlerine bakıldığında bu merkezlerin kadının topluma katılımını sağlaması, toplumla bütünleşmesi ve toplumdaki yerini bulması açısından

¹⁶⁰ <http://belediye.metamedya.com/medya/engelli-egitim-merkezi-tanitimi-filmi/35>

¹⁶¹ <https://corum.bel.tr/yeni-turkiyenin-vizyonunu-coruma-yansitiyoruz/>

¹⁶² Özaydın ve Dama, "Sosyal Politikalarda Uygulayıcı Aktör Olarak Belediyeler", 22.

etkin bir role sahip olduğu görülmektedir. Özellikle eğitim alamamış kadınların düzenlenen kurslar vasıtasıyla yeteneklerinin farkına varmaları, yine mesleki kurslara katılarak hem meslek sahibi olmaları hem de işgücüne katılmaları ve bu etkileşimlerle özgüvenlerini kazanmalarında kadın kültür merkezleri büyük bir öneme sahiptir. Bireyler bu merkezlerde farklı kültür, etnik grup, yaş ve ekonomik durumdaki insanlarla bir arada yaşamayı, farklılıklara saygı duymayı ve ortaklaşarak bir şeyler üretmeyi öğrenerek biz bilincine sahip olmaktadır.¹⁶³

Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri'nde, kadınları kendilerini geliştirmelerini, yeteneklerinin farkına varmalarını sağlamak amacıyla:

- 17 Mart 2011'de Veli Paşa Kadın Kültür ve Sanat Merkezi
- 24 Şubat 2014'te Mimar Sinan Kadın Kültür ve Sanat Merkezi
- 10 Mart 2014'te Ak kent Kadın Kültür ve Sanat Merkez
- 17 Mart 2014'te İkbal Kadın Kültür ve Sanat Merkezi
- 24 Mart 2014'te Bahçelievler Kadın Kültür ve Sanat Merkezi
- 17 Mart 2015'te Buharaevler Kadın Kültür ve Sanat Merkezi
- 10 Haziran 2021'de Şenay Aybüke Yalçın Kadın Kültür ve Sanat Merkezi
- 26 Haziran 2021'de Melikgazi Kadın Kültür ve Sanat Merkezi olmak üzere toplam sekiz ayrı mahallede hizmete açılmıştır.
-

1.5.3. Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde Verilen Kurslar ve Sosyal Etkinlikler

Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde 17 Mart 2011'de kuruluşundan bugüne geleneksel el sanatları, geleneksel el nakışları, el sanatları, müzik kursları, resim kursları, yemek kursları, güzellik ve saç bakım kursları, kültür kursları, yabancı dil kursları, bilgisayar kursları, dikiş ve mefruşat kursları, jimnastik ve spor kursları, açık öğretim destek kursları, sosyal ve kültürel eğitimler gibi oldukça geniş bir branş yelpazesinde eğitim verilmektedir.

İlköğretim yaşını geçmiş herhangi bir mesleki eğitim alamamış, bir meslek sahibi olmuş ancak mesleğinde ilerlemeyi düşünen, yeni bir sanat, beceri, hobi edinmek isteyen, çeşitli nedenlerle rehabilite ihtiyacı olan, kente adapte olmak isteyen, yeni bir çevre edinmek ve çevrelerini genişletmek isteyen tüm toplumsal kesimlere, Çorum'un 8 ayrı mahallesinde hizmet vermekte olan Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, Çorumlu kadınlar vazgeçilmez eğitim kurumları olmuşlardır.

Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri'nde yürütülen doğrudan eğitim çalışmaları yanında, eğitim sürecini destekleyici mahiyette çok sayıda başka çalışmalara da imza atılmaktadır. Bunlar, halk seminerleri, söyleşiler, konferanslar, fuarlar, yerel sergiler, farklı kategorilerde yarışmalar, tarihi ve eğitim amaçlı geziler, piknikler, sinema ve tiyatro günleri, huzurevi ve yaşlı ziyaretleri,

¹⁶³ Ayşegül Mengi-Deniz İşçioğlu (ed.), *Küreselleşme Sürecinde Yerel Hizmet Yerel Siyaset* (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2018), 146.

KETEM (Kanser Erken Teşhis Merkezi) ile yürütülen sağlıkla ilgili projeler gibi birçok alanda faaliyet yapılmaktadır.

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde yapılan bütün çalışmaların yıllara göre Tablo 1.1'de özetlenmiştir.

Tablo 1.1. Kadın Kültür ve Sanat Merkezi Kurslarının yıllara göre istatistiki verileri

Yılı	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam
Faaliyetler												
Kurs Branş Sayısı	19	17	22	54	62	78	76	57	58	28	38	509
Kurs Sayısı	48	48	85	372	630	640	727	667	697	48	345	4307
Kursiyer Sayısı	545	745	1840	7200	12681	17446	15042	13304	14173	892	5312	89180
Yarışma Sayısı	3	2	1	2	3	4	5	4	-	-	-	24
Yarışmacı Sayısı	171	159	138	152	117	114	110	71	-	-	-	1032
Sergi ve Fuar Sayısı	1	2	3	2	3	4	7	7	-	-	-	29
Sergi ve Fuar Katılımcı Sayısı	300	600	795	1057	1650	2479	531	563	-	-	-	7975
Sinema Katılımcı Sayısı	-	-	537	802	800	1100	1738	-	-	-	100	5077
Tiyatro Katılımcı Sayısı	-	-	415	800	800	900	1325	426	-	-	100	4784
Eğitim Gezisi Sayısı	-	-	2	0	1	2	4	3	-	-	-	12
Eğitim Gezisi Katılımcı Sayısı	-	-	24	0	24	25	43	29	-	-	-	145
Kültür Gezisi Sayısı	-	6	5	17	11	1	0	3	-	-	-	44
Kültür Gezisi Katılımcı Sayısı	-	458	260	800	1397	12	0	359	-	-	-	3436
Salon Programı Sayısı	3	7	2	3	9	5	18	13	-	-	2	62
Salon Programı Katılımcı Sayısı	750	1500	1050	1250	2640	3665	4654	2356	-	-	200	18065

2. BÖLÜM

SAHA UYGULAMALARI

2.1. Katılımcılara Ait Demografik Bulgular

Bu çalışma Çorum Belediyesi bünyesinde hizmet veren, Çorum merkezdeki Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri kursiyerleri arasından 46 kadın kursiyerin görüşlerinin analiz edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Yaşları 22 ile 68 arasında değişen katılımcılardan 34'ü evli, 9'u bekâr ve 3'ü duldur. Çocuk sayısına baktığımızda evli ve dul olan katılımcılarından üçü çocuk sahibi değilken geriye kalan 34 katılımcı en az bir çocuğa sahiptir. Katılımcılar yaşlarına göre değerlendirildiğinde 20 yaş üstü yetişkin bireylerden oluşmaktadır.

46 katılımcının eğitim durumu incelendiğinde 9'u ilkokul, 6'sı ortaokul, 17'si lise, 8'i ön lisans, 5'i lisans ve 1'nin de yüksek lisans mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların sosyo-ekonomik durumuna bakıldığında 33'ü ev hanımı 2'si emekli, 3'i esnaf, 1'i öğretmen, 1'i memur, 1'i usta öğretici, 1'i gençlik lideri, 1'i diyaliz teknikeri, 1'i yazar, 1'i sekreter, 1'i öğrencidir.

Katılımcıların kursa gelme süreleri 1 dönemle 11 yıl arasında değişmekte, bazı katılımcılar pandemi sürecinde ara verip tekrar devam etmişlerdir. Kursu katılım süreleri çalışma için elde edilecek verilerin deneyimler ve yaşantılar açısından değerlendirilmesi ve analiz edilmesinde yeterli bir süre olarak kabul edilmiştir.

Katılımcıların katılmış olduğu kurs merkezleri ve ikamet ettikleri mahalleler açısından değerlendirildiğinde hemen hemen tüm mahalleleri içermektedir. Katılımcıların demografik özellikleri EK-2 de gösterilmiştir.

Katılımcılardan elde edilen demografik bilgiler katılımcıların yaş, eğitim, sosyo-ekonomik durum, kurs deneyimleri ve eğitim aldıkları branş türleri açısından heterojen bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, İSMEK kursları ile ilgili yapılan bir çalışmanın sonucuna benzerlik göstermektedir. İSMEK Türk Kitap Sanatları Eğitimlerine gelen kursiyerlerin de yaş dağılımı, kursiyerlerin eğitim durumu ve kurslara katılma nedenleri araştırıldığında bizim çalışmamızın verilerine benzer sonuçlar elde edilmiştir.¹⁶⁴

2.2. Kursiyerlerin Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerine Katılım Amaçları

Araştırmaya katılanların, "Kadın Kültür ve Sanat Merkezindeki Kurslara katılım amacınız nedir?" sorusu sorulmuş ve bu soru ile Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde eğitim alan kadınların bu eğitimleri tercih etmelerinin nedenleri araştırılmak istenmiştir. Verilen cevaplar üzerinde yapılan analiz sonucunda "Bir sanat ve meslek branşında öğrenim görmek, kendimi geliştirmek, boş vakitleri değerlendirmek, arkadaş ve çevre edinmek, sosyalleşmek, yeni bir

¹⁶⁴ Bk. Muhammet Altıtaş, İSMEK Türk Kitap Sanatları Sempozyumu Bildirileri, İSMEK Yayınları, 23 Haziran 2007, 108-115.

meslek edinmek, mesleğimde ilerlemek, aile bütçesine katkıda bulunmak, iş/atölye kurmak...” şeklindeki kodlar oluşmuştur. Bu kodlar; Sosyalleşme, Kişisel ve Mesleki gelişim, Meslek Edinme, Öğrenme, Psikolojik nedenler, Maddi destek sağlama, Boş zamanı değerlendirme şeklinde 7 kategoriye ayrılmıştır. Bu kod ve kategoriler aşağıda tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 2.1. Kursiyerlerin Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerini Tercih Etme Sebepleri

Kategori	Kod
Sosyalleşme	<p>Sosyal çevre edinmek için</p> <p>Güzel arkadaşlıklar kurmak.</p> <p>Sosyalleşmek.</p> <p>Farklı insanları tanımak</p> <p>Beni mutlu eden insanları buldum.</p> <p>İnsanlarla diyalogum gelişti komşularım ile bile iletişimimi artırdı sosyalleştiğimi hissettim.</p> <p>Arkadaş sayım çok arttı.</p> <p>İlk defa huzurevine ziyarete kurs hocam ve arkadaşlarımla gittim.</p> <p>Samimi bir ortamda eğitim almak.</p> <p>Çok değerli insanlarla tanıştım.</p> <p>İnsanlarla bir arada olmak.</p> <p>Sinema tiyatro ve gezilere ilk defa katıldım arkadaşlarla. Kendimi ifade edebiliyorum.</p>
Kişisel ve Mesleki Gelişim	<p>Bir şeyler üretmek</p> <p>Kendimi geliştirmek, hayatıma renk katmak</p> <p>El becerimi geliştirmek</p> <p>Kendime olan inancım arttı.</p> <p>Bireysel gelişimime katkı sağladı.</p> <p>Kendime güven duymak.</p> <p>Günümü ve işlerimi planlamaya başladım.</p> <p>Konferanslarla bilinçlendiğimi düşünüyorum.</p> <p>Kadınların bir şeyler başarabilmesini sağlıyor.</p>

	<p>Yeni bilgiler öğrenmek için.</p> <p>Özgürleştirdim ve hayatımı yeniden planladım.</p> <p>Yeteneklerimi keşfettim.</p> <p>Yaşadığım şehri tanıdım düzenlenen gezilerle.</p> <p>Aktivite amaçlı geldim.</p> <p>Spor yapmak için.</p>
Meslek Edinme	<p>Üretmek için</p> <p>Meslek sahibi olmak.</p> <p>Belge alıp meslek sahibi olmak istedim.</p> <p>Ticaret yapmaya başladım.</p> <p>Ürünlerimi satıyorum.</p> <p>Dikiş dikmeyi öğrendim şimdi terzilik yapıyorum.</p>
Öğrenme	<p>Teknolojik aletlerin, bilgisayarın nasıl çalıştığını öğrenmek</p> <p>Resim yapmayı öğrendim.</p> <p>Resim konusunda teknik öğrenmek.</p> <p>Deprem ve ilkyardım konusunda çok şey öğrendim.</p> <p>Yüzmeyi öğrendim.</p> <p>Kursa katıldığım dala ilgili her şeyi öğrenmek.</p> <p>Mefruşat öğrendim.</p> <p>Kurstaki büyüklerimizden Çorum'un adetlerini öğrendim.</p> <p>Kızımın hastalığını tespit edebildik hocamın tavsiyeleri üzerine.</p> <p>Bilmediğim bir el işini öğrendim.</p> <p>Çanakkale Şehitlerimizin neler yaptığını yeniden öğrendim.</p> <p>Çocuklarıma ve eşime nasıl davranacağımı öğrendim.</p> <p>Daha önceden sevmediğim şeyleri yapmayı öğrendim. Çorum mutfağının eski yemeklerini öğrendim.</p> <p>Sağlıklı beslenmeyi öğrendim.</p> <p>Kur'an okumayı öğrendim.</p> <p>İl Sağlık'tan gelen doktorlardan sağlıklı yaşamayı öğrendik.</p>

	Dini konuları öğrendim.
Psikolojik Nedenler	<p>Kanser hastası olduğum için kafamı dağıtmak için katıldım.</p> <p>Psikolojim iyi değildi.</p> <p>Temizlik takıntım vardı kurslarda zamanla değiştim.</p> <p>Sosyal fobimi ve su korkumu yenmek.</p> <p>Kendim için bir şeyler yapmanın hazzını yaşıyorum.</p> <p>Daha mutlu ve pozitif biri oldum.</p> <p>Kurslardan sonra psikolojim rahatladı.</p> <p>Kendimi anlamlı hissediyorum artık.</p> <p>Kendime güvenim geldi.</p> <p>Pedagog sayesinde oğlumla iletişimim düzeldi.</p> <p>Kutsal günlerde programlar manen bize iyi geldi.</p> <p>Kendimi süper hissediyorum.</p> <p>Terapi gibi oluyor kurslar.</p> <p>Rahatlıyorum kurslar gelince.</p> <p>Ruh sağlığıma iyi geldi.</p> <p>Daha dinç ve zinde hissediyorum.</p> <p>Stresimizi atıyoruz.</p>
Maddi Destek Sağlama	<p>El sanatları öğretmeni oldum.</p> <p>Kendi paramı kazanıyorum.</p> <p>Kızımın çeyizini hazırladım.</p> <p>Dışarıdan alacağım hediyeleri evde kendim yaptım ucuza mal ettim.</p> <p>Para verip spor salonuna gidemiyordum.</p> <p>Evdeki atık eşyaları değerlendirdik.</p> <p>Kursta yaptığım eserlerimi sosyal medyadan satabiliyorum.</p> <p>Geri dönüşüm yaparak ekonomiye katkı sağladı kurslar.</p> <p>Kendi ihtiyaçlarımı yapabiliyorum.</p> <p>Kendi kuaförlük salonumu açtım.</p>
	Kaliteli zaman geçirmek için geldim.

Boş Zaman Değerlendirme	Keyifli vakit geçirmek için buradayım. Hobilerimle vakit geçirmek için. Boş zamanlarımı değerlendirmek. Evde boş oturmamak için. Boş zamanı hoş zamana çevirmek için.
-------------------------	---

2.2.1. Sosyalleşmek

Tablo 1'deki Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri'nde kursa katılma nedenleri incelendiğinde, kursiyerlerin birden fazla nedenle kursa katıldıkları görülmekle birlikte, birinci katılma nedeni olarak sosyal ilişkileri güçlendirme, sosyalleşme imkanı bulmaktır. Sosyal çevre edinmek, arkadaş edinmek, toplum içine katılmak, toplu organizasyonlarla etkinlik yapmak gibi bireylerin sosyalleşmelerini sağlayan etkinlikler çok önemli görülmektedir. Katılımcılar bu konuda kendilerini aşağıdaki şekillerde ifade etmiştir:

(...) *Kendi ailem ve akrabalarımın oluşan küçük çevreden sonra yeni arkadaşlar edindim. Arkadaşlarla ders süresince sohbet edip çalışıyoruz (KK13).*

(...) *Arkadaş port folyomu tamamen değiştirdi. Uzun süreli dostluklar kurmama sebep oldu. Gençlik arkadaşlarımın çoğu şehir dışındaydı. Yepyeni ve sağlam ilişkiler edinmeme sebep oldu (KK4).*

(...) *Arkadaş sayımı artırdı evet. Genelde emeklilerden oluşan bir gruba denk geldim şanssıma. Güzel bir grup oluşturduk, kurs içinde de çıkışta da sürekli görüşüyoruz. Görüşemezsek telefonlaşıyoruz ya da yazışıyoruz. Bazen yemek tertip ediyoruz bazen parkta piknik yapıyoruz (KK8).*

(...) *Eşimi kaybettikten sonra dış dünya ile bağımlı koptum. Kurslara katılmaya başlayınca bunu daha iyi fark ettim. Çorum'u insanların da çok dar bir çevrede tanıyordum... Kurslarda her kesimden kursiyer var. Birlikte zaman geçirirken aslında hepimizin kadın olarak ortak dertleri ortak sevinçlerinin olduğu aslında çokta ayrı olmadığımızı fark ettim. Önyargılarımızın karşılıklı kırıldığı bir noktadayız (KK12).*

(...) *Burası kursa geldiğim bir merkezden çok evim gibi herkesi çok seviyorum. Sadece arkadaş değil sanki aile de edindim. Ara verdiğimizde arkadaşlarla çay kahve eşliğinde sohbet ediyoruz. Sadece kendi kursumdakilerle değil personelle diğer hocalarla da arkadaş gibiyim (KK10).*

(...) *Kurstaki arkadaşlarımızla gün kurduk bu şekilde de görüşüyoruz. Birlikte gezilere katılıyoruz, ilk huzurevi ziyaretimi de kurs arkadaşlarımız ve hocalarımızla yapmıştık. Bazen arkadaşın biri ihtiyacı olan birilerinin olduğunu söylediğinde aramızda para toplayıp market alışverişi yapıp o aileye birlikte gidiyoruz (KK6).*

Katılımcıların verdiği cevaplardan da görüldüğü üzere Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, kadınların sosyalleşmelerine önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Burada farklı akran gruplarıyla oluşan sosyal çevre onların sosyalleşmesi açısından önemli bir ortam oluşturmakta ve burada edindikleri arkadaşları ile birlikte başka sosyal organizasyonlarda da yer almaktadırlar (gezi, piknik, huzurevi ziyaret vb.).

Mamak'ta yaşayan kadınların, Mamak Halk Eğitim Merkezi'ndeki kurslara katılma nedenlerini araştıran Karabacak Aşır'a göre kadınlar, özellikle de ev kadınları sürekli ev içinde aynı işleri yapmaktan ve hayatlarının tekdüzeliğinden kurtulmak, farklı bir ortama girip sosyalleşmek için kursları tercih etmektedirler.¹⁶⁵

Kadınların Kur'an Kurslarına gitme amaçlarını araştıran Yardımcı 'ya göre ise, Kur'an Kursları da kadınların sosyalleşmelerini sağlayan yerlerdir. Kadınlar Kur'an öğrenmenin yanında sosyalleşmek, evin dışına çıkmak ve yeni arkadaşlar edinmek için kursları tercih ettiklerini belirtmişlerdir.¹⁶⁶ Bartın Halk Eğitim Merkezi kurslarına katılan kadın kursiyerleri ile yapılan araştırmada da kadınların kursları tercih etme nedenleri arasında 'sosyalleşme ve arkadaş çevresi edinme' cevapları alınmıştır.¹⁶⁷ Yapılan literatür taramasında Yaygın Eğitim veren kurumların bireyleri sosyalleştirdiği ve bireylerin tercih sebepleri arasında sosyalleşmenin önemli olduğu, bu anlamda Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin de kursiyerlerden alınan cevaplara göre, kadınların sosyalleşmesine önemli ölçüde katkı sağladığı görülmektedir.

2.2.2. Kişisel ve Mesleki Gelişim

Katılımcıların çoğu onları Kadın Kültür ve Sanat Merkezine gitmeye yönelten sebepler arasında "kendimi geliştirmek, hayatıma renk katmak, el becerimi geliştirmek, bireysel gelişimime katkı sağlamak, bir şeyler üretmek, öğrendiğim sanatla ilgili mesleğe dönük çalışmalar yapmak" gibi ifadelerle kişisel ve mesleki anlamda gelişmek olduğunu belirtmişler ve şu şekilde cevaplar vermişlerdir:

(...) *Elbette bireysel gelişimime de katkı sağladı. Ufkumu genişletti. Kendimi işim açısından geliştirdim* (KK4).

(...) *İşsiz kaldığım dönemde hobilerimi geliştirmek ve kişisel gelişimime katkı sağlamak için katıldım* (KK15).

¹⁶⁵ Serap Karabacak Aşır, *Mamak Halk Eğitimi Merkezinde Açılan Kurslara Katılan Kadınların Eğitime Katılma ve Terk Nedenleri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 118.

¹⁶⁶ Yardımcı, *Kadınların Dini Sosyalleşme Sürecinde Kur'an Kurslarının Rolü: Kırıkkale Örneği*, 72-73.

¹⁶⁷ Fatma Ünal vd., "Halk Eğitim Kurslarının, Kadın Katılımcıların Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerine Katkısının Değerlendirilmesi", *Turkish Studies* 11/9 (Spring 2016), 913.

(...) *Bana ilk olarak kendimi tanıma, sevme ve kapasitemi aşma imkanı sağladı... Çocuklarım daha fazla saygı duydu bana (KK1).*

Katılımcıları ifadelerinden de anlaşıldığı gibi kursiyerler kendilerini kişisel ve mesleki olarak geliştirmenin gayreti içindedirler. Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri kurs çeşitliliği açısından oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir. O nedenle kursiyerlerin her alanda kendilerini geliştirme imkânı mevcuttur. Katılımcıların bir bölümü kendimi geliştirerek daha iyi bir birey, daha iyi bir anne, iyi bir eş olmak isterken (KK18) (KK19) (KK28), bir bölümü de bunların yanında ayrıca mesleki anlamda da gelişmek istediklerini şu ifadelerle belirtmişlerdir:

(...) *Ben normalde kendi kıyafetlerimi dikmeyi severdim ama Buhara KKSM'deki dikiş kursuna geldikten sonra bir moda evi açmaya karar verdim. Önce hobi olarak yaptığım işler şimdi benim ekmek kapım oldu (KK39).*

(...) *Belge almak için gidiyorum ve en önemlisi kendimi geliştirip bir yerlere varmak istiyorum (KK20).*

(...) *Yazarlık serüvenimde önce ailemden eşimden çok destek gördüm. İlerleyen süreçte tanışmak için gittiğim Kadın Kültür Merkezleri İdarecilerinden gördüğüm destek çok mutlu etti beni. Kendi kabuğunu yeni kırmış yeni yeni yazmaya öykünen bir kardeşiniz olarak bu destek benim için çok anlamlı inanın (KK14).*

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde kurs haricinde periyodik olarak kişisel gelişim ile ilgili konferans ve seminerler de yapılmaktadır. Bu tür etkinliklerin katkısını katılımcılardan KK3"... Kişisel gelişim, davranış bilimleri vb... eğitimlerle hayatıma yön verdim" cümleleriyle ifade etmiş, KK1 ise "Şu an kendimi çok iyi ifade edebiliyorum, hakkımı savunabiliyorum. En önemlisi kendimi ve çocuklarımı çevre baskısı ve gereksiz konuşmalardan koruyorum (KK1)" diyerek kazanımlarının sosyal yaşamındaki yansımalarını belirtmiştir. Alan yazınında Halk Eğitim Merkezlerinde eğitim alan yetişkinlerin motivasyonlarına etki eden unsurları araştıran Çankaya'ya göre de yetişkinlerin kurslara gelme nedenleri arasında kişisel gelişimi için kendini bir alanda geliştirmek, beceri kazanmak, yeteneklerini geliştirmek, aktif olmak gibi sonuçlar tespit edilmiştir.¹⁶⁸ Çankaya'nın elde ettiği bulgularla bu çalışmanın sonuçları benzerlik göstermektedir.

2.2.3. Meslek Edinme

Kursiyerlerin kursları tercih etme nedenleri olarak "sertifika almak" ve "meslek edinmek" de elde edilen kategoriler arasındadır. Örgün eğitim alamamış veya eğitimi yarım kalmış kursiyerler, Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde hem eğitimlerini tamamlama imkânı bulmuşlar hem de öğrendikleri sanat dalı ile ilgili mesleğe dönük sertifika ve belge alarak iş

¹⁶⁸ Neşe Çankaya, *Halk Eğitim Merkezlerinde Eğitim Alan Yetişkinlerin Motivasyonuna Etki Eden Unsurların İncelenmesi* (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 92.

sahibi olmayı amaçlamışlardır. Hatta kurslara sosyalleşmek amacı ile veya boş zamanlarını değerlendirmek amacı ile başlayan kursiyerlerin, kurslara gelmeye başladıktan sonra meslek sahibi olmayı amaç edindikleri ve sonra meslek sahibi oldukları da verdikleri cevaplarda görülmektedir.

(...) *Sanatsal ve kültürel özelliği olan el sanatları öğrendim. Hitit üniversitesi geleneksel el sanatları bölümünü okudum ve akabinde meslek sahibi oldum (KK16).*

(...) *Bilgisayar programları (World,excel), bilgisayarlı muhasebe kursuna gittim çünkü bilgisayar kullanımımı geliştirmem gerekiyordu. Sonra fark ettim ki sadece bilgisayar öğrenip belge almıyoruz burada. Geçen seneden beri İş-Kur'dan iş danışmanlığı hizmeti alıyoruz. Ayrıca bu sene "İş başı Eğitim Programları" ile alakalı bilgilendirme seminerine katıldık. Doğru kanallardan iş arama, mülakat teknikleri vb gibi değerli bilgiler edindik. Hatta İş-Kura kaydımız yapıldı. Hocamızdan bu kanalla Baheçeli KKSM de 50 den fazla kişinin işe yerleştiğini duydum. Bu bizim için çok ümit verici (KK10).*

(...) *Sanatla meşgul olmak, sosyalleşmek, kendine güveni öğrenmek, başarılı olmak, el becerilerimi geliştirmek için gitmeye başlamıştım akabinde meslek sahibi de oldum ve mesleki açıdan devam ettim, hobi olarak başladığım geleneksel el sanatlarına 7 yıldır meslek olarak devam ediyorum (KK16).*

Houle çalışmasında yetişkinlerin, "amaç yönelimli, etkinlik yönelimli ve öğrenme yönelimli" üç tür güdüsel yönelimle yetişkin eğitimi programlarına katıldığını belirtmiştir.¹⁶⁹ Karabacak Aşır da, kursiyerlerin belge almak, öğrendiklerini gelire çevirmek, meslek kazanmak nedeni ile kursa katılımlarının "Houle'un amaç yönelimi" tipolojisi ile örtüştüğünü belirtmektedir.¹⁷⁰

(...) *Öncelikli beklentim yarım bıraktığım şeyler var eğitim gibi onları tamamlamaktı. Liseyi dışarıdan tamamladım bitmek üzere. Bu konuda hocamdan çok destek aldım. Buradan aldığım bilgisayar programları ve muhasebe kursundan sonra aldığım belge ile seneye bir işe girmeyi planlıyorum. Kursa başlamadan önce amacım boş zamanımı iyi değerlendirmektir. Akıldan geçmeyen planlar yaparken buldum kendimi (KK10).*

KK10'nun da ifade ettiği Kadın Kültür Merkezlerinde alınan MEB onaylı belgeler kursiyerlerin meslek edinmelerinde yardımcı olmaktadır. Kursiyerlerin Halk Eğitim kurslarını tercih sebeplerinden biri de maddi gelir elde etmekte olduğunu ifade eden Ünal'a göre Halk Eğitim Merkezlerindeki kurslar, bireylerin öğrenme ihtiyaçlarını karşıladığı gibi aynı zamanda meslek sahibi olmayan ya da kendi kendine yetemeyen ev hanımlarının bu ihtiyacına cevap vermekte ve mesleki açıdan kendilerini geliştirmelerine imkân sağlamaktadır.¹⁷¹

¹⁶⁹ Cyril O. Houle, "The Inquiring Mind", *The University of Wisconsin Press* 13/2 (1961),122-123.

¹⁷⁰ Karabacak Aşır, *Mamak Halk Eğitimi Merkezinde Açılan Kurslara Katılan Kadınların Eğitime Katılma ve Terk Nedenleri*, 118.

¹⁷¹ Ünal vd., "Halk Eğitim Kurslarının, Kadın Katılımcıların Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerine Katkısının Değerlendirilmesi",916.

2.2.4. Öğrenme

İnsan, biyolojik bir organizma olarak içinde doğduğu kültürel ortamlarla etkileşim halindedir ve bu etkileşim sonucunda yeni yeni davranışlar kazanır. Birey için 'sosyalleşme' ve 'kültürlenme' olarak adlandırılan bu süreç aslında bir öğrenme sürecidir. Öğrenme merakı bireylerin doğumundan başlayıp ölümüne kadar devam eden bir özelliğidir.¹⁷² Yaptığımız araştırmada da yetişkinlerin kursları tercih etme nedenlerinden bir diğeri de öğrenme istekleridir yukarıda da bahsedildiği gibi bazı kursiyerler sadece öğrenme amacı ile başlayıp meslek hayatına da adım atıklarını belirtmişlerdir. Kursiyerler bu isteklerini şu şekilde ifade etmektedirler.

(...) *Sanatla meşgul olmak, sosyalleşmek, kendine güveni öğrenmek, başarılı olmak, el becerilerimi geliştirmek için gittim* (KK16).

(...) *İlk başlarda ben resim yapamam diye düşünmüştüm. Zamanla hocamızın ve arkadaşlarımdan desteği ile çok ilerlettim. Hala bunları ben mi yaptım diyorum kendime şaşırıyorum* (KK12).

(...) *Bir sanat dalı olarak kağıt rölyefi çok beğeniyordum, sevdiğim bir sanattı ben de öğrenmek için kursa gittim* (KK6).

Houle, yetişkin öğrenenlerin eğitim etkinliklerine katılımında etkili olan güdüsel yönelimleri sıralarken, ikincisinin öğrenme yönelimli olduğunu belirtmiştir.¹⁷³ Öğrenme yönelimli yetişkin öğrenenler, öğrenme isteğiyle bilginin peşinde olmaları sebebiyle eğitim almaktadırlar. Bu da onların motivasyonlarını artırmaktadır.¹⁷⁴ Bu konuda KK5'in "Geleneksel sanatların geniş yelpazesinde yer alan "tezhip – ebru- çini- hüsnü hat- kat'ı- minyatür sanatlarına" ilgim ve sevgim vardı, bunları öğrenmeyi çok istiyordum" derken KK19 öğrenmenin yaşının olmadığını "...yüzme biz Çorumlu kadınların imkân bulup öğrenemediği bir şeydi çünkü öncesinde havuz yoktu, şimdi burada hocalarımızın yardımıyla 40 yaşlarımızdan sonra yüzmeyi öğrendik" ifade etmiştir. Bu cevaplardan da görüldüğü gibi öğrenme isteği katılımcıların Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerindeki kurslara severek gelmelerini sağlamaktadır.

2. 2. 5. Psikolojik Nedenler

Modern toplumlarda anksiyete bozuklukları gündelik yaşamın adeta bir parçası haline gelmiştir. Ancak genç kadınların kaygı ve depresyon yaşama riski daha da yüksektir.¹⁷⁵ Kadın Kültür ve Sanat Merkezinin kursiyerlerinin büyük bir bölümü de bu risk altında olan genç kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcıların kursa gelme amaçları arasında yer alan, tüm kursiyerlerin belirttiği, ruhsal sıkıntıdan kurtulma isteği de bunu bize açıkça göstermektedir.

¹⁷² Mehmet Ali Seven- Ali Osman Engin, "Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 12-2 (2008, 189-212)

¹⁷³ Houle, "The Inquiring Mind" 123-125.

¹⁷⁴ Nursaç Sert, *Sosyalleşme Amacıyla Yetişkin Eğitimlerine Katılım* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 10.

¹⁷⁵ Alpaydın, "Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Yerel Yönetim Yetişkin Eğitimi Etkinlikleri: İSMEK Örneği"

Kadın kursiyerler çeşitli kurslara katılarak hem sosyalleşmeyi amaçlamakta hem de günlük yaşamın stresinden kurtulmak için evin dışına çıkıp rahatlamak istemektedirler. Kurs zamanlarını terapi gibi gören kursiyerlerin aşağıdaki ifadeleri de bize kursların bu anlamdaki etkilerini göstermektedir.

(...) *Titiz bir eşim vardı. Antidepresan kullanıyordum. Eşim çok kıskanç bir adamdı. Hiçbir yere göndermezdi. Eşim Veli paşa Kadın Kültür Merkezinin ortamını görünce kendisi götürdü ve devam ettim... Terapi gibi geldi. Artık kafama başka konuları takmıyorum. Kendimi çok mutlu hissediyorum, kullandığım antidepresanı da bırakmış oldum (KK2).*

Psikoloji bilimlerinin ana gayesi insanların kendilerini daha iyi tanımalarına ve kendilerinin farkında olmalarına katkıda bulunmaktır. Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri de “Yeteneklerinizi bizimle keşfedin” sloganıyla, kadınların kendini tanımasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Katılımcılardan KK1 “Bana ilk olarak kendimi tanıma, sevme ve kapasitemi aşma imkânı sağladı” derken KK27’nin “Resim yeteneğimin olduğunu kursa gelince öğrendim, şimdi yaptığım tabloları herkes beğeniyor ben de çok mutlu oluyorum” ifadesi de kursların kadınları kendilerini tanımalarına imkân sağladığını göstermektedir.

Üretim, kişilik teorilerinde sağlıklı insanın temel işlevleri arasında yer alır. Psikolojik rahatsızlıkları iyileştirmesinin yanı sıra pozitif kişilik gelişimi, özgüven ve özsaygı geliştirmesi açısından üretimin ayrı bir önemi vardır.¹⁷⁶ Kadın Kültür ve Sanat Merkezi kursları bireyleri “pasif tüketicilikten aktif üretime yöneltme” söylem ve uygulamaları ile bireylerin olumlu kişilik gelişimlerine de katkıda bulunabilmektedir. Katılımcılardan KK18 “Çok mutlu hissettim kendimi çünkü bir şeyler üretmeyi seviyorum ürettiklerimi hediye etmek mutlu ediyor. Kurslara geldikten sonra psikolojimin rahatladığını fark ettim” ifadesi de merkezlerin amacına ulaştığını göstermektedir. Psikolojileri farklı açılardan düzelen katılımcıların ifadeleri de şu şekildedir:

(...) *Eşim Lisans mezunuydu bense ilkokul mezunuydum. Eşim ve ailesi tarafından sürekli ezildim en azından liseyi okusaydın diyorlardı. Üzerine çocuğumun olmaması ve sakat olmam sebebiyle hayatımda oluşan bu kocaman eksikliği gidermek için gittim (KK3).*

(...) *İnsan insanlarla görüşüp dertleşince kafan dağılıyor o nedenle etrafına karşı da daha pozitif oluyorsun (KK6).*

(...) *Psikolojim değişti kendimi anlamlı hissettim. Kursta kafam rahatladığı için evde daha güler yüzlüymüşüm bunu eşim ve çocuklarım söylüyor (KK18).*

Kursiyerlerin, çeşitli kurslara katılarak sosyalleşmeyi amaçladıklarını, günlük yaşamın stresinden ve yalnızlıktan kurtulduklarını, kursta geçirdikleri zamanın kendilerine terapi gibi geldiğini belirten Çankaya, kursiyerlerin hocaları ve arkadaşlarıyla dertlerini, sıkıntılarını

¹⁷⁶ Alpaydın, “Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Yerel Yönetim Yetişkin Eğitimi Etkinlikleri: İSMEK Örneği”79.

paylaşmalarının onlara iyi geldiğini, psikolojilerinin düzeldiğini belirtmiştir.¹⁷⁷ Bizim araştırmamızda da kursiyerlerin hocalarıyla ilgili düşünceleri benzer özelliktedir. KK21'in" Kurs hocamızla pek çok konuyu paylaştık bu da bizim psikolojimize iyi geliyordu." İfadesinden de anlaşılmaktadır.

Ayrıca serebral palsili¹⁷⁸ bir kursiyerin Çorum Belediyesi resmi internet sitesinde verdiği beyanına bakıldığında Kadın Kültür ve Sanat merkezlerinin psikolojik olarak kadınlara verdiği desteğin boyutunu gözler önüne sermektedir.

2. 2. 6. Maddi Destek Sağlama

Kadın Kültür Merkezine gelen kadınların demografik bilgilerine baktığımızda büyük çoğunluğunun ev hanımı olduğunu görmekteyiz. Kadınlar aile ekonomilerine katkı sağlamak için ürettikleri ürünleri satarak, çocuklarının çeyizlerini hazırlayarak, evdeki atıkları geri dönüştürerek vb. birçok yönden maddi katkı sağlamaktadırlar. Bazı kursiyerler ise eğitimlerini tamamlayarak meslek edinmişlerdir. Kurslara katılma nedenleri ve kurslara katıldıktan sonraki düşüncelerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

(...) Özellikle nakış ve iğne oyasında para kazanmaya başladım belki tam bir istihdam değil ama evime ve çocuklarıma kazanç sağladım. Zor olan ekonomide bende varım dedim. Ev bütçesi eşimin yönetimindeyken ben de kazancımla aktif bir rol aldım. Çocuklarım daha fazla saygı duydu bana...(KK1).

(...) Ben ürettiğim şeyleri önce kızımın çeyizi için yaptım, Çorum'un çeyiz adetleri malum biraz bütçeyi sarsıyor(KK19).

(...) Öncelikle bana istihdam sağladı. (KK4).

Katılımcıların başlangıçta kurslara, kendilerini geliştirmek, sosyal çevre edinmek, zamanını değerlendirmek gibi nedenlerle geldiklerini ama kurslarda eserler ürettikçe bu düşüncelerinin değiştiğini KK8 "Hedefim de para kazanmak kaygısı yoktu ama yaptığım ahşap boyamaları gören arkadaşlar hatta instagramdan sipariş aldım. Bu benim için bile sürpriz oldu" şeklinde belirtmektedir. Araştırmaya katılan kadınların çoğunluğunun ev hanımı olması nedeniyle daha önce para kazanma imkânlarının olmadığını, Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde kurslara gelip bir şeyler üretip aile bütçesine destek olmanın onları mutlu ettiğini aşağıdaki ifadelerinden de anlaşılmaktadır.

¹⁷⁷ Çankaya, *Halk Eğitim Merkezlerinde Eğitim Alan Yetişkinlerin Motivasyonuna Etki Eden Unsurların İncelenmesi*, 93.

¹⁷⁸ Serebral palsy, Doğum öncesi, doğum anında veya doğum sonrasında gelişen beyin felci ile birlikte seyreden aktivite kısıtlılıklarına yol açan, hareket ve postür gelişimindeki bir grup kalıcı bozukluğu tanımlar. BKZ. Cemil Arslan, Serebral Palsili Olgularda Duyu Bütünleme Ağırlıklı Fizyoterapi Programının Fonksiyonellik, Spastisite ve Motor Seviye Üzerine Etkisi (İstanbul: Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015),7.

(...) *Tabii ki çok fazla katkı sağladı ilk defa kendi paramı kazandım, kurslar bittiği halde 7 yıldır kursta öğrendiğim ürünleri yapıp satıyorum hala para kazanıyorum. Aileme katkı sağlamak beni de onları da mutlu ediyor.*(KK17).

(...) *Bana çok şey kattı. Artık yaptığım ürünleri satıyorum. Kazandığım parayla çocuklarımın kırtasiye malzemelerini almak bile çok güzel.*(KK21).

Yerel basın ve Çorum Belediyesi resmi internet sitesi incelendiğinde bazı kursiyerlerin kadın kültür ve sanat merkezlerinde aldıkları eğitimler sonunda aile ekonomisine maddi destek sağladıkları görülmektedir.¹⁷⁹

2. 2. 7. Boş Zaman Değerlendirme

Serbest zaman; bireyin hem kendisi ve hem de başkaları için bütün zorunluluklardan kurtulduğu ve kendi isteğiyle seçeceği bir aktivite ile uğraşacağı; bireyin kesin olarak özgür olduğu, iş hayatının dışındaki zaman olarak tanımlanmaktadır. Bu zaman diliminde maddi kazanç sağlama gayesi gütmeyen, herkese göre değişen amaçlarla ve tamamen kişisel tercihlerle yapılan aktiviteler ise serbest zaman aktiviteleri olarak nitelendirilmektedir.¹⁸⁰

Kültürel içerikli boş zaman aktivitelerinin faydaları; bireysel, toplumsal ve kentsel faydalar olmak üzere üç farklı biçimde ele alınmaktadır. Bireysel faydalar; zihinsel aktivitede psikolojik durumda ve beklenen ömürde artışa neden olmakta böylece bireyin kendine güvenmesine, kendini beğenmesine ve potansiyelini harekete geçirmesine yardımcı olmaktadır.¹⁸¹ Bu Bağlamda katılımcılara boş zamanlarını değerlendirme ve zamanı planlama açısından Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerini değerlendirmeleri sorulduğunda KK4 “Boş zamanımı daha planlı ve faydalı hale getirmiş oldu” derken KK25 “Boş zamanımı faydalı işlerle geçiriyorum bu benim psikolojimi rahatlatıyor” ifadesini kullanmıştır. Evde kaldıklarında gündüz kuşağı programlarıyla TV karşısında boşa geçen zamanlarını şimdi daha verimli hale getirdiklerini düşünmektedirler (KK19). Kurslara geliş amacını şu şekilde belirtmişlerdir:

(...) *Kurslara gelmeden önce nasıl olsa günün tamamında evdeyim diye düşünürdüm, sabah kursum var, evdeki işlerimi halledip çıkmam gerekiyor artık televizyonun düğmesine basmadan evden çıkıyorum* (KK39).

Katılımcılardan KK22'nin de “Zamanımı daha verimli kullanıyorum, evde kalsam TV karşısında zaman öldürecektim” şeklindeki ifadesi kursiyerlerin kurslara katılımıyla birlikte TV izlemek, bilgisayar oyunları gibi pasif etkinliklerle çok fazla zaman geçirmediğini göstermektedir.

¹⁷⁹ <https://www.corum.bel.tr/kadin-kultur-ve-sanat-merkezlerinin-kurslari-tanitildi/>

¹⁸⁰ Sibel Arslan, “Yetişkin Eğitimi Bağlamında Serbest Zaman Okuryazarlığı Ölçeği Geliştirme: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması”, *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi* 5/14 (Mart 2018), 102.

¹⁸¹ Tayfun Salihoglu-Handan Türkoğlu, “İstanbul'daki Boş Zaman Değerlendirme Mekânlarının Dağılımı Üzerine Niceliksel Bir Değerlendirme”, *Planlama Dergisi* 26/3 (2016), 204-218.

(...) *Boş vaktim var bir bakayım diye geldim şimdi haftanın 5 günü Veli Paşa KKSM deyim. Hem boş zamanımı değerlendiriyorum hem de yeni işler öğreniyorum* (KK8).

(...) *Benim için önemli olan kaliteli zaman geçirmek, kaliteli zaman geçirmenin adresi de Çorum'da Kadın kültür merkezleri* (KK14).

Katılımcıların zamanlarını Kadın Kültür ve Sanat Merkezinde geçirmeye başlamaları hem kendilerine fayda sağlamakta hem de sosyal bir ortamda kültürel işlerle meşgul olarak, sosyal uyum, dayanışma hissi, yaşamın her alanındaki yaratıcılık gibi etkileriyle de toplumsal fayda sağlamaktadır.

Kursiyerlerin Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerine gelme amaçlarını, elde edilen verilerden yola çıkarak özetlemek gerekirse; katılımcıların Kadın Kültür ve Sanat merkezlerine katılma nedenleri arasında öncelikle sosyal bir çevrede, sevdikleri alanda kendilerini geliştirmek olduğunu ve sonrasında da meslek sahibi olmak, aile bütçesine katkı sağlamak gibi düşünceleri olduğu görülmektedir. Kurslar; kadınların kurslarda edindikleri arkadaşları, kurs yönetici ve kurs hocalarıyla birlikte daha önceden hiç yapmadıkları faaliyetleri yaparak sosyalleşmelerine katkı sağlayan ortamlardır. Bu faaliyetlere; huzurevi ziyaretleri, ihtiyaç sahibi aile ziyaretleri, sosyal sorumluluk anlamında engelli bireylere sanatlarını öğretme gibi faaliyetler örnek verilebilir.

Ayrıca kursların yılsonu sergileri, şehir dışındaki fuar, tarihi ve kültürel geziler kadınların hem birbirleriyle kaynaşmalarını sağlamakta hem de farklı sosyal ortamları tecrübe etmelerine imkân tanımaktadır. Bunu KK9'un aşağıdaki ifadesinde görmekteyiz.

(...) *Kurslar sayesinde kendi küçük çevrenizden çıkıp çok farklı özellikte ve nitelikte insanların olduğu bir ortama giriyorsunuz. Özellikle yılsonu sergileri ve kurum içindeki etkinliklere dâhil olduğum zamanlar bana çok keyif vermişti. Ayrıca sosyal sorumluluk projelerinde yer almak (örneğin engelli merkezinde bir süre Ebru dersleri vermiştim) farklı bir bakış açısı kazandırdı. Eğer sağlıklı iseniz hep kendiniz gibi insanlarla vakit geçiriyorsunuz çevrenizde engelli bireyleri (eğer ailenizde yoksa) pek fark edemiyorsunuz* (KK9).

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerine gelen kursiyerler kendilerindeki gelişmelerinin farkında olarak çevrelerindeki arkadaş, akraba ve komşularına da buralara gelmeyi tavsiye ettiklerini hatta bazıları arkadaş tavsiyesi üzerine kurslara başladığını belirtmişlerdir. Merkezlerdeki kursların, kadın katılımcıların vakitlerini değerlendirmek açısından sosyal hayata olan etkisini "(...) Arkadaşlarımı da kurslara yönlendirdim. Onlar da kendileri için birşey yapmaya başladılar (KK21)" ve "(...) Arkadaşlarımın teşvikiyle gittim. Dikişi ve mefruşatı seviyordum hem kızımın çeyizlerini hazırladım hem de arkadaşlarla hoş vakit geçirdik (KK18)" ifadelerinde görmek mümkündür.

Halk Eğitimi Kursları ve Belediyelerin sanat ve meslek edindirme kursları alanında yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde, kurslara katılma nedenleri Kadın Kültür ve Sanat Merkezi kurslarına katılım amaçları ile örtüşmektedir. Çankaya'nın çalışmasında Halk Eğitim

Merkezlerinde eğitim alan yetişkinlerin meslek edinmek, yeni bilgiler öğrenmek, sertifika almak, sosyalleşmek, boş zamanlarını değerlendirmek, maddi destek sağlamak, kişisel ve mesleki gelişim sağlamak, psikolojik olarak rahatlamak gibi nedenlerden dolayı bu eğitimleri tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.¹⁸² Öner'in, "Hayat Boyu Eğitimin Sağlanmasında Halk Eğitimi Merkezlerinin Değerlendirilmesi" başlıklı çalışmasında da kursiyerlerin kursları tercih etme nedenleri arasında, boş zamanı değerlendirme isteği çok yüksek orandadır.¹⁸³ Ufuk Cem Komşu tarafından "Yetişkin Eğitimine Katılım, Eğitim İhtiyaçları, Güçlükler Ve Kazanımlar: "Karaduvar Mahallesi Örneği"¹⁸⁴ çalışmasında da bizim çalışmamıza benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir.

2.3. Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin Sosyalleşme Sürecine Etkileri

Katılımcıların "Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerindeki kurslar hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusu bağlamında verdikleri cevaplar sonucunda ortaya çıkan kodlar üzerinden yedi tema belirlenmiştir. Bunlar sosyal, kültürel, kişisel gelişim, sağlık, ekonomi, iletişim, eğitim ve kadınların dini eğitimi fonksiyonlarıdır.

2.3.1. Sosyal Fonksiyon

Kadın kursiyerlerin görüşleri çerçevesinde değerlendirildiğinde, Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri'nin sosyal fonksiyonu olduğu ve kadınları sosyalleştirdiği tespit edilmiştir. Biz çalışmamızda Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin sosyal fonksiyonlarını, arkadaş ve sosyal çevre edinme, sosyal ortamlara katılım açısından değerlendireceğiz. Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri kadınların yeni bir sosyal çevre ve arkadaşlık kurmasına ortam sağlayan ve kursiyerlerin de bu bilinçle geldiği sosyal bir ortamdır. Katılımcılara Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerine geliş amaçları sorulduğunda hemen hemen hepsi sosyal çevre edinmek, arkadaş ortamına girmek vb. cevaplar vermişlerdir. Bu soruya örneğin KK16 "Çok özel dostlukların arkadaşlıkların kurulmasına vesile oldu (...) birlikte eğlenceler ve gezmeler yapıyoruz" diye belirtirken KK19". Kursla birlikte yeniden bir sınıf ortamında arkadaş ediniyorsunuz bu insanı çocukluğuna götürüyor tıpkı okul dönemindeki arkadaşlarımız gibi samimi dostluk arkadaşlık kurduk" diye belirtmiştir. KK24 ise "Çok güzel ve değerli insanlarla tanıştık. Güzel vakit geçirdik. Orada kazandığım arkadaşlıklar ve dostluklar hala devam ediyor" şeklinde cevaplar vermişlerdir.

¹⁸² Çankaya, *Halk Eğitim Merkezlerinde Eğitim Alan Yetişkinlerin Motivasyonuna Etki Eden Unsurların İncelenmesi*, 128.

¹⁸³ Abdullah Öner, *Hayat Boyu Eğitimin Sağlanmasında Halk Eğitimi Merkezlerinin Değerlendirilmesi: Yenişehir Halk Eğitimi Merkezi Örneği* (Mersin: Toros Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 80.

¹⁸⁴ Ufuk Cem Komşu, "Yetişkin Eğitimine Katılım, Eğitim İhtiyaçları, Güçlükler Ve Kazanımlar: "Karaduvar Mahallesi Örneği", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1/1 (Aralık 2013) 289

Sert'in 'Sosyalleşme amacıyla yetişkin eğitimlerine katılım' başlıklı araştırmasında da yetişkin öğrenenlerin büyük çoğunluğunun kurslara arkadaşlık kurmak ve sosyal çevre edinmek amacıyla katıldığı tespit edilmiştir. Sert, "Bir kısım yetişkin öğrenen çocuklarının büyümesiyle ve evde kendine atfettikleri sorumlulukların azalmasıyla birlikte ortaya çıkan yalnızlık hissiyle baş etme adına kurslara katılmakta ve kurslarda arkadaş edinme çabasına girmektedirler. Kurdukları arkadaşlıkları kurs sonrası da devam ettirerek çeşitli sosyal gruplar yaratmaktadırlar" şeklinde belirtmiştir.¹⁸⁵

Arkadaşlık kurma konusunda KK9 da "Daha çerçevesi bilindik işlerde ve ortamlarda farkına varmadan asosyalleşebiliyorsunuz. Kurs ortamları, akraba olmasanız da orada tanıştığımız birine kardeş kadar yakın olabiliyorsunuz. Farklı hayatları tanımak kendi hayatınıza da farklı bir bakış açısı getiriyormuş Başkasına iyi gelmek size de iyi gelebiliyormuş meğer" diye görüş beyan etmiştir.

Katılımcıların, Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerine geldikten sonra sosyal hayatlarındaki değişimi belirleyebilmek için bazı sorular yöneltilmiştir. Katılımcılara "Kurslara gelmek arkadaş sayınızı artırdı mı?" sorumuza KK1'den KK46'ya kadar hepsinin verdiği cevap arkadaş sayılarının arttığı yönündedir. "Evet, arkadaş sayım arttı onlarla gün yapıyoruz (KK45), Birçok arkadaş sahibi oldum (KK22), Evet artırdı, artık kendimi yalnız hissetmiyorum. Dertleşip sohbet edebileceğim arkadaşlarım var (KK12)" diye cevaplar veren katılımcıların daha önce arkadaşlık yapabilecek ortamlarının kısıtlı olduğu ancak burada her yaşta, her kültürden insanla tanışıp arkadaş olduklarını, aynı sınıfta aynı ortamı paylaşmanın aralarındaki bütün farklılıkları yok ettiğini, onları birbirine çok yakınlaştırdığını belirtmişlerdir. Günlük yaşam içinde bir araya gelemeyecek olan sosyo-ekonomik ve kültürel yapıları farklı bireylerin kurslar vasıtasıyla bir araya gelmeleri, Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin, toplumsal barışa ve toplumsal kaynaşmaya katkısı bakımından da önemli bir işleve sahip olduğunu göstermektedir.

Katılımcılar Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerini yalnız becerilerini geliştirme yeri olarak görmemektedir. Burada bir şeyler öğrenmenin yanında hayatlarında daha önceden hiç yapmadıkları aktiviteleri yapmanın kendilerinde oluşturdukları farklı duyguları, "Kurs dışı etkinlik bağlamında sinema veya tiyatroya gittiniz mi? sorusuna verdikleri cevaplarda da görmekteyiz.

(...) *Kurslarda bizi sinemaya ve tiyatroya götürüyorlar, il içerisinde Hıdırlık ziyareti, Millet Bahçesi gezisi, Sıklık Tabiat Parkı piknik vb... çok güzel yerleri gördük (KK1)*

(...) *Hayatımda ilk defa arkadaşlarımla sinemaya gittim benim için güzel bir gün oldu (KK4),*

(...) *Bu ekonomik şartlarda sinemaya ayıracak bir imkânım yoktu o nedenle de hiç gitmemiştim arkadaşlarımızla çok farklı bir anımız oldu (KK16)".*

¹⁸⁵ Sert, *Sosyalleşme Amacıyla Yetişkin Eğitimlerine Katılım*, 104.

(...) İlk defa kurs ile birlikte tiyatroya katılmışım. Normal zamanda tiyatroya pek gitmememe rağmen. Benim için de güzel bir tecrübe olmuştu (KK15).

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin 'Sinema ve Tiyatro Günleri' projesi çerçevesinde hayatında hiç sinema veya tiyatroya gitmemiş kadınları, ücretsiz sinemaya ve tiyatroya götürme organizasyonu kadınlara farklı bir sosyalleşme ortamı sağlamıştır. Büyük kentlerde sosyo-ekonomik düzeyi iyi durumda olan bireylerin tercihen yaptıkları bir aktivite, bir proje kapsamında yapılarak bütün kadınların katılımı sağlanmış ve bu da katılımcılara çok iyi gelmiştir. Bunun yanında kadınların doğum günü, özel yemekler ve piknik vesilesi ile de bir araya geldiklerini bu tür etkinliklerle birbirleriyle kaynaştıklarını yine verdikleri cevaplarda görmekteyiz (KK2, KK5, KK7, KK9, KK13).¹⁸⁶

Sosyalleşmeyi sağlayan unsurlardan toplum içinde olma, birlikte hareket etme topluma uyum sağlama Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde yapılan faaliyetler sonucunda katılımcılarda bir farkındalık yaratmış ve katılımcılar bu birliktelik ruhunu, yapılan birçok etkinlikte hissettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılara "Kurs haricinde arkadaşlarınızla farklı sebeplerle görüşüyor musunuz?" sorusu yöneltildiğinde alınan cevaplar doğrultusunda Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri'nde kurs dışı sosyal etkinlik olarak yapılan gezi, sergi, fuar ve pikniklerin kursiyerlerin merkezlerle ve arkadaşları ile olan bağlarını daha da artırdığı tespit edilmiştir. Bu konuda KK9 "Yılsonu sergileri ve Çorum Tanıtım Fuarına katılmışım, arkadaşlarımızla birlikte ilimizi temsil etmek ve ürettiklerimizi satabilmek güzeldi. Bizim için farklı bir tecrübe oldu" derken KK19 "Yılsonunda Sıklık Tabiat Parkına pikniğe gitmiştik, ilk defa ailemin dışında arkadaşlarımla piknik yapmak çok farklı geldi. İp atladık, top oynadık o gün çocuklar gibi mutlu oldum" ve KK1 de "...il içerisinde Hıdırlık ziyareti, Millet Bahçesi gezisi, Sıklık Tabiat Parkı piknik vb... çok güzel yerleri gördük" şeklinde ifade etmişlerdir.

Bu ortamların kişilerin birbiriyle tanışmalarına, ortak hareket etme kabiliyeti kazanmalarına vesile olduğu aynı zamanda katılımcıların sürekli iletişimde bulunarak bu ortamların devamlılığını sağlama adına çaba gösterdiği ortaya çıkmıştır. Kadınlara yönelik yapılan başka illere gezi ve fuar amaçlı organizasyonların, aile ve yakın çevreyle sınırlı yaşam alanını çeşitlendirerek sosyalleşme bağlamı oluşturduğunu belirten Erdoğan, kırsaldaki kadın derneklerinin de kadınların sosyal hayata katılımını ve kendini gerçekleştirmesine imkân sağladığını belirtmiştir.¹⁸⁷

Birlik olma ve ekip olma ruhunun katılımcılara hissettirdiği duygular Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde yapılan yarışmalarda da ortaya çıkmıştır. Bir katılımcı "Muharrem ayında Aşure yarışması, bayat ekmeklerden neler yapılır diye bir yarışma hatırlıyorum, bunlara kendim katılmadım ama katılan arkadaşlarımı desteklemek için gitmişim. Bizim sınıftaki

¹⁸⁶ Çorum Belediyesi resmi internet sitesinde 2016 yılına kadar 8000 kadının Sinema ve Tiyatro etkinliğinden faydalandığı yazmaktadır. Ayrıca 3300 kadının da il içi ve il dışı gezilerden faydalandığı bildirilmiştir. <https://www.corum.bel.tr/yeni-turkiyenin-vizyonunu-coruma-yansitiyoruz/>

¹⁸⁷ Zeynep Erdoğan, "Eşikler ve değerler Bağlamında Kırsalda Kadın Örgütlenmeleri: Bursa Üreten Kadın Dernekleri Federasyonu Örneği", *Planlama Dergisi* 31/1 (Şubat 2021), 63-77.

arkadaşımızın kazanması hepimizi çok mutlu etmişti, arkadaşımızın başarısıyla gurur duyduk (KK19)” şeklindeki ifadeleriyle bunu dile getirmiştir.

Kadın Kültür Merkezlerinin kurslarına katılan kadınlar genellikle ev hanımlarından, henüz işe girememiş genç kadınlardan veya emekli kadınlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla bir sebep olmadan dışarı çıkmamakta, ancak market alışverişi, hastane ve diğer ihtiyaçları için dışarı çıkmaktadırlar. Çalışmamıza katılan kadınların çoğu daha önceden evden çıkışlarının haftada veya on beş günde birken şimdi haftanın en az üç-dört günü dışarı çıktıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılara “Kurslara gelmek evden dışarı çıkışınızı nasıl etkiledi?” şeklindeki sorumuza verdikleri cevaplar kursların onları bu yönde de sosyalleştirdiğini açıkça göstermektedir.

(...) *Önceden bir ya da hiç iken, kurs gün sayısına göre haftada üç dört oldu* (KK5).

(...) *Evde kalmak çalışma hayatından sonra sıkıcı geldi. Şimdi haftada 6 gün kurs için evden çıkıyorum* (KK10).

(...) *Ortalama haftada 2 kere çıkıyordum şimdi en az 4 kere çıkıyorum* (KK32)”,

(...) *Önceden ihtiyacım olmadan çıkmazdım şimdi haftada en az 3 gün kurs için çıkıyorum* (KK45)”.

Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri kurslarının ortaya koyduğu, teşvik ettiği faaliyetlerin yeni bir sosyal çevre oluşturduğu, yeni bir faaliyet alanı ortaya koyduğu gözlemlenmiştir. Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin sosyal faaliyetleri içerisindeki ‘Sosyal Sorumluluk Projeleri’ de bu faaliyet alanlarından biridir. Kursiyerlerin verdiği cevaplara baktığımızda “...bunun yanında yardımlaşma anlamında da bir araya geliyoruz. Hasta ziyaretlerinde bulunuyoruz. Düğün, başsağlığı gibi şeyler içinde bir araya geliyoruz (KK19) diyerek kolektif bir bilinçle sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

KK9 “Ayrıca sosyal sorumluluk projelerinde yer almak (örneğin Engelli Eğitim Merkezinde bir süre Ebru dersleri vermiştim) farklı bir bakış açısı kazandırdı. Eğer sağlıklı iseniz hep kendiniz gibi insanlarla vakit geçiriyorsunuz çevrenizde engelli bireyleri (eğer ailenizde yoksa) pek fark edemiyorsunuz” diyerek Çorum Belediyesi bünyesindeki diğer kurumlarla da (Engelli Eğitim Merkezi vb.) sosyalleşme anlamında ortak faaliyetler yaptıklarını belirtmişlerdir.

Başka bir Katılımcı “kursta tanıştığımız 3 aileye ziyaretler yaptık, çocuklarına yardımlar yaptık. Mülteci ailelerdi bunlar. Zeytin dalı harekâtında askerlerimiz için firmalarla görüştük yardımlar topladık. Kursiyerlerimizle birlikte organize olduk ve askerlerimize yaprak sarması kurabiye gönderdik. Yine örgü sınıfımızla askerlerimize atkı bere ördük ve gönderdik. Bazı kursiyerlerimiz içine mektuplar yazdı. Geri dönüşler çok güzeldi (KK4)” diyerek yardımlaşma ve dayanışma davranışlarının yalnızca yakın komşuları, çevrelerindeki göçmen aileleri ile sınırlı olmayıp Çorum’un sınırlarını da aşarak Zeytin dalı harekâtındaki askerlere kadar uzanmış olduğunu ifade etmiştir.

Kur'an Kurslarının sosyalleşmeye katkısını araştıran İnce, "Kur'ân kurslarında gerçekleştirilen sosyal içerikli hayır faaliyetleri öğrenciler için hem mânevî doyum sağlamakta hem de sosyalleşme imkânı oluşturmaktadır." şeklinde ifade etmiştir. O'na göre İhtiyaç sahibi aileler için yapılan kesme faaliyetleri kursiyerlerin birlikte bir şeyler yapma kültürünü geliştirerek onları bu anlamda da sosyalleştirmektedir.¹⁸⁸

Bir başka katılımcı, "Eşi vefat eden bir arkadaşın çocukları için hep beraber katkı olsun diye hediyeler hazırladık örgüler örmüştük. Bu hem arkadaşımızı hem bizi iyi hissettirdi (KK8)" diye belirtmiştir. KK8'in bu ifadesi 'Acılar paylaşıldıkça azalır', sözünün onların ilişkilerinde hayat bulduğunu göstermektedir. Kişinin sahip olduğu sosyal ilişkiler O'nun öznel iyi oluşunu da olumlu etkilemektedir. Sosyal etkileşim yas, işini kaybetme, hastalık gibi büyük yaşam streslerine karşı tampon görevi görmektedir.¹⁸⁹ Birlikte hareket etme, birbirine güvenme, birbirinin yardımına koşma, hakkını gözetme ve acısını paylaşma gibi davranışlar, toplum olma duygusunu geliştirmiş bu tür dayanışma örnekleri toplumsal açıdan da güven ortamı oluşturulmuştur.

Katılımcıların Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde kursların haricinde topluma faydalı işlerde buldukları yukarıda verilen cevaplarda da görülmektedir. Kursiyerler ilk defa huzur evine gittiklerini şu şekilde dile getirmişlerdir. "Huzur evindeki yaşlılara hediyeler hazırlayıp ziyaret yapmıştık. Önce hiç gitmemiştim huzur evine ama kursta toplu bir organizasyon olunca daha kolay gidiliyor (KK19)" bir başka katılımcı ise "Çok güzel etkinliklere katıldık kurs süresince, biraz elimiz makas tutmaya başlayınca Çorum'daki yaşlılar yurduna her ay düzenli olarak bakım yapmaya gittik. Şarkılar söyledik beraber hem kendilerini iyi hissederlerdi hem de şenlendirirdik yaşlılar yurdunu. Bazen de Buhara KKSM deki engelli kız çocuklarını sınıfa alırdık düzenli gelen öğrenciler vardı yardımcı olduğumuz. Bunlar benim için farklı ve çok değerli deneyimlerdi (KK35)" diyerek kuaförlük kursunda öğrendikleriyle hem yaşlıların hem de engelli öğrencilerin kişisel bakımına yardımcı olduklarını belirtmiştir. Kursiyerlerin periyodik aralıklarla yaptıkları bu tür faaliyetler, onlarda kalıcı bir sorumluluk bilincine dönüşmüş ve böylece toplumun her kesimine karşı duyarlı oldukları görülmüştür.¹⁹⁰

Bireyler, içinde yaşadıkları toplumun sadece kültürel unsurlarına karşı sorumlu değildir. Yaşanılan toplumun içinde bulunduğu doğal çevrenin korunması, zenginleştirilmesi ve sonraki kuşaklara temiz bir çevre olarak bırakılması da ayrıca her bireyin sorumlu olduğu durumdur. Çünkü sağlıklı sosyalleşmiş bireylerde çevre bilinci gelişmiştir. Bu bağlamda Çorum Belediyesi KKSM'leri kursiyerleri şehrin yeşil dokusunu artırma adına Çorum'un muhtelif yerlerinde çam dikme faaliyetlerine katılmanın önemini şu ifadelerle belirtmişlerdir:

¹⁸⁸ Abdullah İnce, "Kur'ân Kursu Öğreticisi Görüşlerine Göre) Kur'ân Kurslarının Dinî Sosyalleşmeye Katkıları", *Diyanet İlmî Dergi* 53/2 (Nisan-Mayıs-Haziran 2017), 168.

¹⁸⁹ Ed Diener- Katherine Ryan, "Öznel İyi Oluş: Genel Bir Bakış", çev. Nevzat Gencer, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/3 (2018), 2629.

¹⁹⁰ Çorum yerel gazetelerinde konuyla ilgili haberlere ulaşılabilir. 09.11.2014 Yayla Haber, 16.01.2015, Habercim 19

(...) *Çam dikme etkinliği için çok gitmediğim bir semte gitmiştik hayatımda ilk defa ağaç dikeyor olmak çok mutlu etmişti(KK8)*

(...) *Kurs arkadaşlarımla beraber ağaç dikmeye gittiğimizde çölleşen dünyamıza küçükte olsa katkı sağlamak, çocuklarıma ve sonraki nesle karşı borcumu ödemiş gibi hissettirdi(KK11).*

Çorum Belediyesi resmi internet sitesine bakıldığı takdirde Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri Ağaç dikme etkinlikleri ile ilgili haberlere rastlanılmaktadır.¹⁹¹

Kadınların sosyalleşmesinde farklı kurs ve eğitimlere katılmanın çok faydalı olduğunu belirten Özkan'a göre kadınlar, "sosyalleşmek için kuran kurslarını tercih etmektedirler. Gündelik yaşam pratiklerini kursa geldikleri zamana göre uyarlayan kadınlar kursa gelmeyi kendi tabirleriyle "evde oturmaya" tercih etmektedirler. Kursa gelerek yeni arkadaşlar edinen kadınlar kursta olmadıkları süre içerisinde bir araya gelerek kuran okuma, sohbet, kadın günleri düzenlemektedirler. Kurs programı dâhilinde yapılan geziler, dışarıda yenen yemekler, konferans ve panellere katılma, sağlık taramaları gibi etkinlikler de yapılmaktadır."¹⁹² Şeklinde ifade etmiştir. Bu anlamda Özkan'ın araştırmasının sonuçları ile bizim çalışmamızın sonuçları benzerlik göstermektedir.

Kadın Kültür Merkezleri'nin kadınlara yeni bir sosyal çevre sunması, farklı arkadaşlıklar kurmalarına vesile olduğu gibi kursların haricinde yapılan organizasyonlarla kadınların kardeşçe kaynaşmalarını sağlamıştır. Sosyal sorumluluk projeleri ile toplumun her kesimini kucaklayan etkinlikler yapılmış bu da toplum içinde sosyal barışa ve toplumsal kaynaşmaya önemli bir katkı sağlamıştır. Bunlara; Van depremi için toplanan yardımlar, Soma'daki maden patlaması için toplanan yardımlar örnek verilebilir.¹⁹³

2.3.2. Kültürel Fonksiyon

Sosyalleşme kavramı, Kirman'ın Din Sosyolojisi sözlüğünde ise "bireyin, içinde yaşadığı gruba, topluma, kültüre ve medeniyete özgü duyuş, düşünüş, yapış ve inanış biçimlerini alması ve kendi içinde özdeşleştirmek suretiyle şahsiyetine mal etmesi, içselleştirmesi ve böylece çevresine uyum sağlaması süreci" olarak tanımlanmaktadır.¹⁹⁴

Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, Çorumlu kadınların hem milli kültürümüzü öğrenmesi ve içselleştirmesi anlamında hem de yerel kültürümüzü öğrenmesi ve sonraki kuşaklara aktarması anlamında önemli bir role sahiptir. Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerindeki kurs türleri incelendiğinde Geleneksel Türk El Sanatları, Geleneksel Türk Nakış Sanatları gibi alanlarda da eğitim verildiği görülmektedir. Ayrıca Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri

¹⁹¹ www.corum.bel.tr

¹⁹² Özkan, "Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Kuran Kursları", 81.

¹⁹³ *Yayla Haber* "Belediyenin Kampanyasına Yardım Yağıyor" (02.11.2011),1. *Çorum Time*, "Somalı Çocuklar İçin Yardım Kampanyası Devam Ediyor, (25.06.2014),1.

¹⁹⁴ Kirman, "Sosyalleşme", 281-282.

bünyesinde kursların dışında, zaman zaman kültürel temalı yarışmalar tertip edilmektedir. Katılımcılar hem kurslarda geleneksel Türk sanatlarını öğrenmişler hem de yarışmalara katılarak bu alanda farkındalık oluşturmuşlardır. Yapılan yarışmalar arasında edebi konular da yer almaktadır, bu da kursiyerlerin yazılı kültürümüzün şiir, hikâye gibi türlerinde çalıştıklarını göstermektedir. Okul hayatları çok geçmişte kalan ve çoğunluğu ev hanımı olan kursiyerlerin bu gibi edebi konularla eser yazıyor olması kültürel faaliyetler açısından Kadın Kültür Merkezlerinin önemini göstermektedir.

Yaptığımız saha araştırmasında katılımcıların; "Kültürel ve Sanatsal kurslarda Çorum ilimizin bu yönlerini tanıdım daha önce hangi alanda ne özelliği var çok bilmiyordum" diye cevap veren KK16, Çorumlu sanatçılarla yapılan Sanat Çalıştayları'nda " ... Çok kıymetli sanatçıların ve hocalarımızın olduğunu öğrendim. Bu benim bakış açımı değiştirdi. Bu insanlarla tanışmak hem mesleki hem kültürel açıdan çok şey kazandırdı" şeklinde memnuniyetini dile getirmiştir. Çorum Hititlere başkentlik yapmış bir şehir, o nedenle hem şehir merkezindeki Çorum Müzesi hem de ilçelerdeki ören yerleri binlerce yılın tarihini ve kültürünü günümüze aktarmaktadır. Katılımcılardan KK33'ün "Bu yaşıma kadar Çorum Müzesini görmemişim Kadın Kültür Merkezinin organizasyonu ile gittim şimdiye kadar niye gitmemişim diye kendime kızıyorum." cümlesi de kadın kültür ve sanat merkezlerinin yaptığı etkinliklerin kadınların kültürel gelişimlere katkısının bir kanıtıdır.¹⁹⁵

Tablo 2.2. Kadın Kültür Sanat Merkezinde Yapılan Yarışmalar

1	Aşure Yarışması
2	"Kadın Objektifinden Kadın" Konulu Fotoğraf Yarışması
3	"Annemi Düşünüyorum" Konulu Resim Yarışması
4	"Anneye Sesleniş" Konulu Edebi Eser Yarışması
5	"Komşuluk Hikâyeleri" Konulu Hikâye Yarışması
6	Şiir Okuma Yarışması
7	"Kadınca Okumak" Konulu Kitap Okuma Yarışması
8	"Mendilimde Gül Oya" Adlı İğne Oyası Yarışması
9	"En Güzeli Annemin Yemeği" Adlı Yemek Yarışması
10	"Lalerin Ahengi" Temalı El Sanatları Yarışması
11	"Hitilerden Günümüze Çorum Mutfağı" Adlı Yemek Yarışması
12	"Milli İrade Ve Vatan Sevgisi" Konulu Resim Yarışması
13	"Canım Annem" Adlı Resim Yarışması
14	"Nefis Lezzetler Yarışıyor" Adlı Yemek Yarışması
15	"En Güzel Pasta" Adlı Pasta Yapma Yarışması
16	"Bayat Ekmekle Taze Lezzetler" Adlı Yemek Yarışması

¹⁹⁵ Çorum Haber, "Kadınlar Tarihe Yolculuk Yaptı", (09.03.2018),1.

Yaptığımız saha araştırmasında katılımcıların; “Kültürel ve Sanatsal kurslarda Çorum ilimizin bu yönlerini tanıdım daha önce hangi alanda ne özelliği var çok bilmiyordum” diye cevap veren KK16, Çorumlu sanatçılarla yapılan Sanat Çalıştayları’nda “... Çok kıymetli sanatçıların ve hocalarımızın olduğunu öğrendim. Bu benim bakış açımı değiştirdi. Bu insanlarla tanışmak hem mesleki hem kültürel açıdan çok şey kazandırdı” şeklinde memnuniyetini dile getirmiştir. Bir başka katılımcı, “Ben anneler gününde annem için bir şiir yazmaya çalıştım, şiire ilgim vardı ancak o günden sonra daha çok ilgilendim (KK4)” şeklinde ifade etmiştir.

Çorum Hititlere başkentlik yapmış bir şehir, o nedenle hem şehir merkezindeki Çorum Müzesi hem de ilçelerdeki ören yerleri binlerce yılın tarihini ve kültürünü günümüze aktarmaktadır. Katılımcılardan KK33’ün “Bu yaşıma kadar Çorum Müzesini görmemiştim Kadın Kültür Merkezinin organizasyonu ile gittim şimdiye kadar niye gitmemişim diye kendime kızıyorum.” cümlesi de kadın kültür ve sanat merkezlerinin yaptığı etkinliklerin kadınların kültürel gelişimlere katkısının bir kanıtıdır.¹⁹⁶

Bir başka katılımcının “Çorum’u az tanyormuşum, özellikle geleneksel sanatlara olan merakım Çorum ‘daki tarihi dini - sivil mimari yapılarıdaki özelliklere, iç mimari süslemeleri fark edişimi sağladı(KK5)”. “Bir sene içerisinde de denk geldiğim bir çiğdem aşısı etkinliği olmuştur güzeldi mutlu olduk arkadaşlarla(KK8)” gibi ifadeleri bize, Çorum kültürüne ait olan değerlerin yeniden canlandırıldığını göstermektedir. Buna benzer kültürel değerleri kurslara katıldıktan sonra öğrendiklerini katılımcılar aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir.

(...)Özellikle iğne oyası kursunda benden yaşça büyük kişilerle aynı sınıftaydım onlardan Çorum’un eskiden olan adetlerini, konuşma şekillerini öğrenmiş oldum. Çorum’a dair bilgim kültürüm arttı(KK18).

(...)Ben Çorum’u tanıdığımı düşünüyorum fakat adet ve gelenekleriyle ilgili çok farklı şeyler öğrendiğim de oldu mesela kara çuval helvasını kurs arkadaşlarımdan öğrendim. Çorum mutfağına ait bazı tatlar unutulmuş bunları yaşça bizden büyük arkadaşlarımız bize tarif ediyor biz de mutfağına bu lezzetleri eklemiş oluyoruz. Çorum’un ilçelerinden buraya yerleşmiş arkadaşlarımız var İskilipli arkadaşımızdan İskilip Dolmasını öğrendim buna benzer herkes bildiğini anlatıyor elindeki işi yaparken hem öğreniyoruz hem de eğleniyoruz(KK19).

Katılımcıların verdikleri cevaplar Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin, yapılan etkinliklerle yerel kültüre ait değerleri günümüze taşıdığı görülmektedir.

Milli ve dini günler kültürümüzün önemli bir unsurudur. Bu anlamda katılımcılara “Kursunuzda dini ve milli değerler konusunda yapılan aktiviteler nelerdir? (Örneğin Çanakale Zaferi, Ramazan Ayı, Kutsal gün ve geceler ...) Bu aktiviteler size ne hissettiriyor?” sorusuna verilen cevaplar, Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin, bu değerlerin geliştirilmesi ve aktif olarak hayata geçirilmesi konusunda yapılan faaliyetleri ortaya çıkarmıştır. Katılımcıların “İstiklal marşının kabulü ve On Kasım’da saygı duruşu ve istiklal marşı okuduk çok duygulandım

¹⁹⁶ Çorum Haber, “Kadınlar Tarihe Yolculuk Yaptı”, (09.03.2018),1.

(KK13)”. “Önemli gün ve geceler, bayramlar kutlanıyor programlar yapılıyor. Hatırlamak ve o güne özel şeyler yapmak o programlara dâhil olmak özel hissettiriyor kişiyi özellikle milli ve manevi değerlerimizi hatırlamak gurur veriyor (KK15)” gibi ifadelerinden Kadın Kültür Merkezlerindeki bu tür kutlama ve anmaların yetişkinler için de faydalı olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Bir başka katılımcının “Unutamadığım şeylerden biri de Çanakkale Şehitlerini anmak için kuru ekmele üzüm hoşafı içmiştik, bu vatan kolayca geri alınmamış neler çekmiş dedelerimiz şehitlerimiz daha önceden hissetmediğim milli duygular hissettim. Ben 49 yaşındayım okul biteli çok oldu bu merkezler sayesinde yeniden milli günleri kutladık. Ramazandaki mukabeleler de manen iyi geliyor, insan huzur doluyor (KK18)” şeklindeki açıklamaları Kadın Kültür Merkezlerinde kursların haricinde önemli gün ve haftalarda düzenlenen etkinliklerin, katılımcıların farkındalığını artırdığını göstermektedir. Ayrıca Çorum Belediyesi’nin Çanakkale gezilerine katılan kursiyerin “Kurs arkadaşlarımızla Çanakkale gezisine katıldık salon programlarında hissedemediğimiz duyguları hissettik çok güzeldi” (KK32) ifadeleri kursiyerlerin Çanakkale ruhunu yaşamaları açısından oldukça önemli görülmektedir.¹⁹⁷

Yardımcı’nın araştırmasında da 18 Mart Çanakkale Zaferi, 15 Temmuz Milli Birlik ve Demokrasi Günü, Anıtkabir Ziyaretleri ve şehit cenazelerine katılımların, kursiyerler tarafından toplu olarak yapılan etkinlikler arasında sayılmıştır. Bu bağlamda ortak değerlere sahip olunması ve bu değerlere hep birlikte sahip çıkılması, bu önemli günlerde bir araya gelip ortak faaliyetlerde bulunulması katılımcıların dini ve milli açıdan sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır.¹⁹⁸

2.3.3. Kişisel Gelişim Fonksiyonu

Kadın Kültür ve Sanat Merkezler hakkındaki görüş bildirimleri için oluşan diğer bir kategori ise kişisel gelişim fonksiyonudur. Katılımcılara “Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerine gelmek kişisel gelişiminize katkı sağladı mı?” sorusu sorulduğunda katılımcılardan KK4 “Elbette bireysel gelişimime de katkı sağladı. Ufkumu genişletti. Kendimi işim açısından geliştirdim çok ciddi kazanımlarım oldu” derken KK16 “Zamanımı ve vaktimi kaliteli geçireyim şeyler öğreneyim diye başladığım kurslardan öğretici olarak çıktım. Bu benim için inanılmaz bir kazanım oldu. Bir kadın olarak neler başarabileceğimi anlayıp bunu gerçek hayatıma geçirdim. İlk katıldığım kurs bitirme belgesini aldığım gün üniversite okumaya karar verdim ve bu hayalimi gerçekleştirdim benim ufkumu açtı ekonomik özgürlüğüme kavuşmamı sağladı” gibi ifadelerde bulunarak Kadın Kültür Merkezlerinin kişisel gelişimlerine yaptığı katkıyı anlatmaktadırlar. Kursu başlamadan önce resim yapacağına inancı olmadığını ifade eden KK13 “(...) yeteneğimin farkına vardım, resim yapmaya başladıktan sonra ailemin gözünde ben bir sanatçıyım.

¹⁹⁷ Çorum Belediyesi Resmi İnternet Sitesi,

¹⁹⁸ Yardımcı, *Kadınların Dini Sosyalleşme Sürecinde Kur’an Kurslarının Rolü: Kırıkkale Örneği*, 61.

Akrabalarım duvarda yaptığım resimleri görünce hayranlık duyuyor. Bu benim için çok gurur verici” diye ifade etmektedir.

Katılımcılardan KK9 “(...) kursa başladıktan kısa bir süre içinde güzel ilerleme kaydettim. Bu eğitimler sırasında farklı atölyelerde aldığım bu eğitimleri diploma ile taçlandırmaya karar verdim. 2014 de sınava girip Geleneksel El Sanatları okudum” diyerek kendi gelişimini anlatmaktadır. Kursiyerler kazanmış oldukları özgüvenle kendileri ile ilgili çok faydalı kararlar alırken çevrelerindeki bireylere de ileriki yaşlarda da üniversite okunabileceğini göstermektedirler. Ülkelerin gelişmişlik seviyelerini tespit etmede en önemli kriterlerden biri de kadınların eğitimidir.¹⁹⁹ Bu bağlamda Kadın Kültür Merkezleri kadınları hem kendi bünyesindeki kurslarda eğitmekte hem de kursiyerlerin başka eğitim kurumlarında eğitim almasını teşvik etmektedir. Bir başka katılımcı (...) *Ön lisans mezunu olarak sadece istihdam için başladığım kendi tekâmülümde çıtamı yükselttim ve yüksek lisans öğrencisi olarak yola devam ediyorum* (KK5) diyerek eğitimdeki yükselişini gururla paylaşmaktadır.

Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, sanat ve mesleki eğitimlerinin yanı sıra güncel, sosyal, kültürel, ailevi ve benzeri konularda, kursiyerleri hayata hazırlayıcı, motive edici, yaşadığı kenti tanıtıcı, yaşam standartlarını yükseltici konularda seminerler ve konferanslar düzenlemektedir. Katılımcılara “Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde düzenlenen seminer veya konferanslara katılıyor musunuz?” sorusu sorulduğunda:

(...) Seminer ve konferanslara sürekli katılıyorum. Her bilgi yeni bir dünya açıyor beynime...(KK1).

(...) Oluyor katılıyorum. Kişisel gelişim davranış bilimleri vb... eğitimlerle hayatıma yön verdim (KK3).

(...) Sağlık, depresyon ile alakalı birkaç seminere katıldım. Evde yalnız yaşıyorum ama bu yaşım kadar depresyonda nasıl davranılır kulaktan dolma öğrenmişim (KK8).

(...) En son davet ettiğim Kadınlar Günü programında dinlediğim ‘Mutlu Kadın’ başlıklı seminerden çok etkilendim. Anadolu’nun mutsuzluktan beslenen kadın modellerinden illallah geldi. Bu başlığı ve algıyı çok sevdim doğrusu (KK14), diye cevaplar alınmıştır.

Bu tür eğitim faaliyetlerinin, katılımcıların kişisel gelişimlerine katkı sağladığı, onların bilmedikleri alanlarda uzman kişiler vasıtasıyla aydınlatıldıkları, aile içi iletişim ve sosyal çevreleriyle iletişim konusunda bilgilendikleri ve hayat motivasyonlarını artıran faaliyetler olduğu katılımcıların verdikleri cevaplar neticesinde görülmüştür.

¹⁹⁹ Kayadibi, “Kadın Eğitiminin Önemi ve Kalkınmadaki Rolü”, 21.

Kişisel gelişim fonksiyonu başlığı altında katılımcılara “Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin faaliyetlerine katılmak günlük rutin işlerinizi planlama açısından hayatınızı nasıl etkiledi?” sorusu yöneltildiğinde:

(...) *Hafta da iki günde olsa günümü hatta bir haftayı planlayarak yaşıyorum. Ev işleri, aileme ayıracağım zamanı daha iyi kullanıyorum, artık kendim için bir şeyler yapmayı öğrendim* (KK13).

(...) *Her gün aynı işleri yapma imkânınız olmadığı için daha programlı ve düzenli yapmaya başlıyorsunuz. Ben kursa başladıktan sonra hem kendim daha planlı oldum hem de çocuklarımın derslerini ve boş zamanlarını planlamasında yardımcı oldum, onlarla daha verimli vakit geçiriyoruz* (KK16).

Katılımcıların verdikleri cevaplardan anlaşıldığı üzere, annelerin planlı ve programlı yaşamaya başlaması aynı evin içinde diğer bireyleri özellikle de çocukları zamanlarını verimli kullanmaları açısından olumlu bir şekilde etkilemektedir. Katılımcıların ev işlerini planlayarak kursa gitmeleri onlara kendileri için zaman ayırma fırsatı da sunmuştur. Bazı katılımcıların bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

(...) *Kurslara başladıktan sonra daha düzenli oldum sabahları erkenden kalkıyordum evin işleri ve yemeği gitmeden önce yapmak için. Hayatım uyku düzenim her şey daha planlıydı ve kendim için bir şeyler yapmak sevdiğim işlere zaman bulmak beni çok mutlu etmişti* (KK18).

(...) *Ben ev hanımı olduğum için sabahları geç kalkardım ama kursa başladıktan sonra bir zorunluluk oluyor o nedenle erken kalkmaya başladım malum evden çıkmadan yemeklerin hazır olması gerekiyor. Ev işlerini önceleri planlı yapmazdım ama kursa giderken mecburen planlı oluyorsun çünkü yetiştirmem gereken ödevlerimi de zamanında yapmam gerekiyor* (KK19),

Araştırmamıza katılan katılımcıların geneli evde oldukları için zamanlarını çok iyi planlayarak geçirmediklerini ancak kurslara başladıktan sonra daha planlı ve programlı yaşamaya başladıklarını ifade etmişlerdir. Yaşadığımız bilgi çağının hızını yakalayabilmek için, zaman yönetimi geçmişe nazaran daha çok önem arz etmektedir. Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, Halk Eğitim destekli bir yaygın eğitim kurumudur. Bu nedenle kurs saatleri ve günleri, Milli Eğitim Bakanlığı'nın Yaygın Eğitim Program ve müfredatına göre yapılmaktadır. Bu da kursiyerlerin bu merkezlere bir okul ciddiyetle gelmelerini sağlamıştır. Özellikle ev kadınlarının kurslara gelmeleriyle birlikte günlerini planlamaları onların verimliliğini artırdığı gibi ailesiyle de daha kaliteli zaman geçirmelerine de imkân sağlamıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplardan anlaşıldığı üzere, annelerin planlı ve programlı yaşamaya başlaması aynı evin içinde diğer bireyleri özellikle de çocukları da etkilemektedir.

Kur'an kurslarına katılımın günlük hayatı planlama ve aile ile geçirilen vaktin daha kaliteli hale gelmesi açısından önemli olduğunu belirten Özkan'a göre de rutin işlerin Kur'an kursuna geliş gidiş saatlerine göre düzenlenmesi, diğer aktivitelerin belirli saat dilimlerinde planlanması

hem işlerin düzenli bir şekilde yapılmasını sağlamıştır.²⁰⁰ Buna benzer sonuçları Ünal'ın çalışmasında da görmekteyiz. Halk Eğitim Merkezlerindeki öğrencilerinin kurslara katılma amaçları arasında hayatlarını belli bir düzene koyma isteği olduğu ve kurslara geldikten sonra günlük hayatlarını belli bir plan ve program içinde yaşadıkları tespit edilmiştir.²⁰¹

Katılımcılara boş vakitlerini nasıl geçirdiklerini öğrenme bağlamında TV seyretmeleriyle ilgili "Kurslara gelmek TV seyretme sürenizi nasıl etkiledi?" sorusu sorulduğunda şu cevaplar alınmıştır:

(...) *Televizyon seyretmemi çok azalttı. Eskiden çok izlerdim. Şimdi fırsat bile yaratamıyorum* (KK2).

(...) *Evde geçirdiğiniz süre azalınca doğal olarak TV seyretme süreniz de azalıyor. Çünkü zamanla meşguliyetiniz her ne ise eve de taşınıyor* (KK9).

(...) *Azaldı evet. Çünkü ilgi alanım değişti. Evde de dikiş dikmeye devam ediyorum. Fırsat buldukça netten dikişe dair videolar izliyorum* (KK11).

(...) *Önceleri evdeyken gündüz kuşağı programlarını çok izlerdim evde olunca televizyon hep açık oluyor ama şimdi gündüz kurstayım akşam da yemek bulaşık çocukların dersi derken televizyona zaman bile kalmıyor* (KK18).

Zamanlarını kurslar vasıtasıyla farklı aktiviteler yönlendiren kursiyerlerin TV seyretmeye önceden olduğu kadar zaman ayırmadıklarını ve zamanlarını kendilerini geliştirmek için kullandıklarını görmekteyiz.

Özetle belirtmek gerekirse; Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, Katılımcıların katıldıkları kurslar ve aldıkları eğitimler vasıtasıyla kişisel gelişimlerine katkı sağladığı görülmektedir. Katılımcılar zamanlarını planlı ve programlı değerlendirerek hem kendi gelişimlerini hem de ailelerinin gelişimlerini (özellikle çocuklar) olumlu yönde etkilemişlerdir. Ayrıca Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde tertip edilen konferans ve seminerler de katılımcıların kişisel gelişimlerine katkı sağlayan bir başka etkinliktir. Sınıf ortamında derse başlamadan önce 15dk. kitap okuma etkinlikleri de faydalı alışkanlıklar kazanılması açısından önemlidir. Bunun yanında kursiyerlerin kurslara katılımıyla birlikte TV izlemek, bilgisayar oyunları gibi pasif etkinliklerle çok fazla zaman geçirmedikleri tespit edilmiştir.

2.3.4. Sağlık Fonksiyonu

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin bir başka fonksiyonu da sağlıkla ilgilidir. Kursiyerlere yöneltilen soruların cevaplarından çıkarılan sonuca göre, bu merkezlerin kadınlara sağlıklı

²⁰⁰ Özkan, "Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Kuran Kursları", 82.

²⁰¹ Ünal vd. , "Halk Eğitim Kurslarının, Kadın Katılımcıların Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerine Katkısının Değerlendirilmesi", 917.

ilgili alanlarda yardımcı olduğu görülmektedir. Araştırmada sağlık fonksiyonunu; beden sağlığı ile ilgili etkileri, psikolojik sağlığa etkileri ve sağlıklı yaşamayı öğrenme eğitimleri olarak üç ayrı alanda incelenecektir.

Kişinin çevresi ile daha uyumlu ve barışık yaşamasında, içsel gerginliklerini gidermesinde sportif etkinlikler önemli yer tutmaktadır. Bu amaçla Çorum Belediyesi, Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerine spor salonları ve Buhara Merkezine spor salonuyla birlikte yüzme havuzu yapılmıştır²⁰². Kursiyerlerin katıldıkları kurslar arasında plates, aerobik ve yüzme kursları da yer almaktadır.²⁰³ Katılımcılara tercih etme nedenleri sorulduğunda; Katılımcılardan KK7, *“doktor tavsiyesi ile başladım. Beynimde tümör var düzenli ilaç ile beraber spor yapmamı önerildi”* (KK7) derken, KK19 ise *“Sağlığım için spor yapmayı seviyordum ama havalar soğuyunca yürüyüş yapamazdım buradaki spor kursuna kayıt yaptırdım kış döneminde de sporumu bırakmadan yaptım. Yüzme biz Çorumlu kadınların imkân bulup öğrenemediği bir şeydi çünkü öncesinde havuz yoktu şimdi burada hocalarımızın yardımıyla 40 yaşlarımızdan sonra yüzmeyi öğrendik”* diye belirtmiştir. Bir başka katılımcı *“Bel fitiğim olduğu için Dr. yüzmemi önerdi, Buhara Kadın Kültür Merkezine yüzmeye gittim, bana çok iyi geldi (KK14)”* diye ifade ederken KK4 *“Doğumdan sonra kilo vermek için buhara kültür merkezinde spor kurslarına devam ettim. Kilo da verdim (KK4)”* şeklinde cevap vermiştir. Kursiyerler spor kurslarına fiziksel olarak iyi görünmek, yaşlanmayı geciktirmek, kaslarını güçlendirerek bel ve boyun rahatsızlıklarını tedavi etmek, zinde ve enerjik olmak, farklı bir arkadaş çevresi edinmek gibi nedenlerle gelmektedirler. Bazı katılımcılar başkaca hastalıklarını unutmak, vücudunun dayanıklılığını artırmak, stres atmak gibi sebeplerle buraları tercih ederken bazı katılımcılar ise spor kurslarının haricinde Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde bulunan diyetisyen desteği aldıklarını belirtmişlerdir.

(...) Diyetisyen hizmetinden faydalanmam da mesela kendime güvenimin yerine gelmesinde etkili oldu (KK4).

(...) Diyetisyenden, pedologdan destek aldım hem sağlıklı beslenme konusunda yardımları oldu hem de ruh sağlığım konusunda destekleri oldu (KK19).

Kadınların yaşam boyu spor yapma isteklerinin nedenlerini araştıran Arslan'a göre de kadınlar, sağlıklı yaşam, zinde olmak, kilo vermek, düzgün görünme arzusu, yaşlanmayı geciktirmek ve stres atmak gibi amaçlarla spor yapmayı tercih etmektedirler.²⁰⁴

Katılımcılardan alınan cevaplar incelendiğinde, kursların kadınların psikolojilerine iyi geldiği ve rahatlamak için buraları tercih ettiklerini tespit edilmiştir. Katılımcılara *“Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri hakkında neler düşünüyorsunuz, kurslara gelmek sizi nasıl hissettiriyor?”* sorusu yöneltildiğinde katılımcılar KK1 *“...hayatımda toplum içine hiç girmemişim, kendini*

²⁰² <https://www.corum.bel.tr>.

²⁰³ <https://www.corum.bel.tr>.

²⁰⁴ Sibel Arslan-Tuğçe Çalılık, “Yaşam Boyu Spor Bağlamında Kadınların Spora Yönelmelerinde Etkili Olan Unsurlar: Kırıkkale İli Örneği”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6/76 (Ağustos 2018), 72.

ifade edemeyen içine kapanık biriydim. Kursların varlığını gelinimizden duydum, bana iyi geleceğini söyledi. Şimdi çok mutlu olarak geliyorum ve kendimi seviyorum.” diye belirtirken, KK2 “Titiz bir eşim vardı, çok kıskanç bir adamdı. Psikiyatra gittim Antidepresan kullanıyordum, kurslara katıldıktan sonra psikolojim düzeldi artık ilaç kullanmıyorum” ifadesini kullanmıştır” KK3, “Kurslara gelmek çok olumlu düşünmeme neden oldu, terapi gibi geldi bana. Artık kafama başka konuları takmıyorum.” Diye belirtmiş, KK8’in ifadeleri de KK3’ün düşüncesini destekler bir biçimde “Burası biz kadınlar için bir terapi merkezi gibi herşeyi ile kadınlara özel. Burda ben de kendimi özel ve mutlu hissediyorum (KK8)” gibi ifadelerle kurslara gelmenin kendilerine çok olumlu katkılar sağladığını belirtmiştir.

Üretim, kişilik teorilerinde sağlıklı insanın temel işlevleri arasındadır. İnsanın bir şeyler üretmesi psikolojik rahatsızlıkları iyileştirmesinin yanı sıra pozitif kişilik gelişimi, özgüven ve özsaygı geliştirmesi açısından üretimin ayrı bir önemi vardır. Kadın Kültür ve Sanat Merkezi kursları bireyleri “pasif tüketicilikten aktif üretime yöneltme” söylem ve uygulamaları ile bireylerin olumlu kişilik gelişimlerine de katkıda bulunabilmektedir.²⁰⁵ Bu konuda KK10’nun “(...) Kendimi şarj edilmiş gibi hissediyorum. Ortam çok pozitif yeni şeyler öğrenmek bir şeyler üretmek ufku açıyor özgüvenim yerine geliyor” ifadesi de kursların sağladığı psikolojik faydayı açıkça göstermektedir. Bir başka katılımcı (KK18) ise “Çok mutlu hissettim kendimi çünkü bir şeyler üretmeyi seviyorum ürettiklerimi hediye etmek mutlu ediyor. Kurslara geldikten sonra psikolojimin rahatladığını fark ettim” şeklinde kendini ifade etmiştir.

İSMEK kursiyerleri ile yapılan bir araştırmada, kurslarda yapılan etkinliklerin bireylerin psikolojilerini rahatlatması açısından bizim çalışmamızın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. İSMEK bünyesinde yapılan yaşam boyu öğrenme etkinliklerinin bireylerin öznel iyi oluş düzeylerini artırdığı ve bu tür faaliyetlerin toplumsal yaşam açısından oldukça önemli olduğu tespit edilmiştir.²⁰⁶

Araştırmaya katılan kursiyerlerin kendilerindeki değişimleri aşağıdaki ifadelerle ön plana çıkarmışlardır.

(...) Buraya gelmekteki amacım kendime yatırım yapmak. Ben iyi olursan güçlü olursan biliyorum ki çocuklarım da iyi olacak. Çocuklarımla birlikte normal bir aile olmaya çalıştığımız bir dönemdeyiz. Burada katıldığım kurslar edindiğim beceriler arkadaş çevrem normalleşmem yolunda ciddi bir katkı sağlıyor (KK34).

(...) Kendime özgüvenim geldi. Sakat bir insanım ve çocuğumun olmamasından dolayı oluşan o kocaman eksikliğimi unutup dünyanın en mutlu insanı oluyorum (KK3).

Kursiyerlerin cevaplarından hareketle bir şeyler üretmek, becerilerini geliştirmek, farklı bir ortamda bulunmak insan psikolojisine iyi geliyor diyebiliriz. Ryff’ın Psikolojik iyi oluş

²⁰⁵ <https://corumyasam.com/kadin-kultur-merkezleri-umut-oluyor/>

²⁰⁶ İlknur Kumral- Recep Cengiz Akçay, “Hayat Boyu Öğrenme Merkezi Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlilikleri ile Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İSMEK Örneği)”, *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi* 6/40 ((Ağustos 2019), 1968.

kuramına göre; Kişinin kendi yaşamını belirlemesi ve yaşamına ilişkin kararları kendi kendine vermesi, yaşam amacının olması, kişisel gelişimini devam ettirmesi, başkalarıyla nitelikli ilişkiler tesis etmesi ve kişinin kendisini olumlu biçimde değerlendirmesi gibi unsurların varlığı psikolojik açıdan sağlıklı olmayı anlatmaktadır.²⁰⁷ Bu bağlamda Kadın Kültür Merkezlerine gelen kadınlar, kendi isteklerine göre kurslara kayıt yaptırmaları yani kendileriyle ilgili kararları almaları, bir amaç doğrultusunda kişisel gelişimlerine katkı sağlamaları ve kurs ortamında nitelikli ilişkiler kurmaları onların psikolojik olarak iyi oluşlarını göstermektedir. Nitekim verilen cevaplar da bu düşünceyi desteklemektedir.

Sağlık fonksiyonu başlığı altında Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, Sağlık İl Müdürlüğü ile ortak projelerle kadın sağlığı ile ilgili bilgilendirme seminerleri yapmaktadır. KK9'un ifadesine göre, "Düzenli olarak İl Sağlık Müdürlüğü'nün "Kanserde erken teşhis konulu " kadınları bilinçlendiren seminerler yapıldı. Bir kadın olarak neler yapmamız gerektiğini hangi durumlarda doktora başvurmalıyız bunları öğrendik, çok faydalı oldu (KK9)".

(...) İl sağlık müdürlüğü'nün seminerleri olmuştur. Bilgilendirme açısından çok faydalı programlardı (KK41).

Bunların dışında katılımcılardan KK18 kurs hocalarının sağlıklı yaşam konusunda kendilerini bilgilendirdiklerini " Benim kızım çölyak hastası, kurs hocamızın da çocuğu çölyak hastasıymış beni birçok konuda yönlendirdi beslenmesi konusunda ve tedavisi ile ilgili destek oldu" şeklinde belirtmiştir. Çorum Çölyak Derneğinin resmi internet sitesinde "Çocuklar Sıkılmasın Çölyak Yakmasın" projesi kapsamında eğitimlerin verildiği de görülmektedir.²⁰⁸

Katılımcıların verdikleri cevaplardan hareketle Kadın Kültür Merkezlerinin sağlıkla ilgili konularda, Çorum'da yaşayan kadınlara destek olduğu söylenebilir. Bu merkezlerdeki spor salonları, yüzme havuzu gibi imkânlar fiziksel anlamda onlara fayda sağlarken, kendilerini geliştirebilecekleri kurslara katılıp üretmeleri ve nitelikli birliktelikleri de onlara psikolojik açıdan fayda sağlamaktadır.

2.3.5. Ekonomi Fonksiyonu

Kadın Kültür ve Sanat Merkezi kursiyerlerin yeni bir meslek edinmek, bir sanat veya meslek dalında eğitim görmek, bir meslekte ilerlemek gibi kariyerle ilgili beklentilerini karşılama ve aile bütçesine katkıda bulunmak istemeleri kursların ekonomik fonksiyonunu göstermektedir. Ancak, Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde mesleki eğitimin yoğunluğu hobi ve sanat kurslarına göre oldukça sınırlıdır. Bu anlamda Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin doğrudan istihdam oluşturduğu söylenemez ancak bilgisayar kursu, İngilizce kursu gibi kurslardaki kazanımlarıyla istihdamı kolaylaştırıcı bir etkide bulunmaktadır. Ekonomik sebeplerle özel bir

²⁰⁷ Kumral- Akçay, "Hayat Boyu Öğrenme Merkezi Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlilikleri ile Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İSMEK Örneği), 1960.

²⁰⁸ <http://corumcolyok.com/999-2/>

kursa bilgisayar öğrenmek için gitmek, dar gelirli aileler için önemli bir maliyet oluşturmaktadır. Oysaki Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde ücretsiz olarak bu eğitimleri almak mümkündür. Katılımcılardan KK10 “Başlarken amacım bilgisayar kullanımı mı geliştirmektir. Sonra fark ettim ki sadece bilgisayar öğrenip belge almıyoruz burada. Geçen seneden beri İş-Kurdan iş danışmanlığı hizmeti alıyoruz. Ayrıca bu sene “ İş başı Eğitim Programları’ ile alakalı bilgilendirme seminerine katıldık. Doğru kanallardan iş arama, mülakat teknikleri vb. gibi değerli bilgiler edindik. Hatta İş-Kura kaydımız yapıldı. Hocamızdan bu kanalla Bahçeli KKSM de 50’den fazla kişinin işe yerleştiğini duydum. Bu bizim için çok ümit verici” ifadeleriyle bilgisayar öğrenmenin işe girmesine yardımcı olacağını düşünmektedir.

Kursiyerlerin önemli bir bölümü ise geliş amaçlarını, aile bütçesine katkıda bulunmak olarak ifade etmişlerdir. Aile bütçesine yapılan katkı farklı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Ailesi için üretmek, evde üretilen ürünleri internet ortamında satmak, mağazalara veya arkadaş çevrelerine pazarlamak ve çeyiz hazırlayarak evlilik dönemi yükünü hafifletmek bunlardan bazılarıdır.

SAMEK (Sakarya Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Kursları) kursiyerleri ile yapılan bir anket çalışmasında da bizim çalışmamızın sonuçlarına benzer sonuçlar elde edilmiştir. Kursiyerlerin kursa katılma nedenleri incelendiğinde, kursiyerlerin %46,4’ünün meslek edinmek için kurslara katıldıkları sonucu bulunmuştur. Ancak kursiyerlere “SAMEK sayesinde gelir elde ediyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, ancak %10,6’sı doğrudan SAMEK sayesinde gelir elde ettiklerini belirtirken, ankete katılan kursiyerlerin büyük çoğunluğunun doğrudan gelir etme şeklinde olmamakla birlikte, kursta öğrendikleri becerileri ile eşine, çocuğuna ve tanıdıklarına bir şeyler dikerek aile bütçesine katkıda bulduklarını tespit eden Bağlan, dolaylı da olsa SAMEK kurslarının ekonomiye katkı sağladığını ifade etmiştir.²⁰⁹ Kadın Kültür ve Sanat Merkezi kursiyerlerinin aşağıdaki ifadeleri de bu görüşü desteklemektedir.

(...) Yaptığım örgüler Ahşap boyamaları yakın arkadaşlarıma sevdiklerime hediye ediyorum. Çocuk görme, ev görmeye giderken götürüyorum. Hem hediyeyi kendim yapmış aynı zamanda, daha ucuza getirmiş oluyorum (KK8) Hedefim de para kazanmak kaygısı yoktu ama yaptığım ahşap boyamaları gören arkadaşlar hatta instagram dan sipariş aldım (KK8).

(...) ilk defa kendi paramı kazandım, kurslar bittiği halde 7 yıldır kursda öğrendiğim ürünleri yapıp satıyorum halaa para kazanıyorum...(KK17).

(...) Ben ürettiğim şeyleri önce kızımın çeyizi için yaptım, Çorum’un çeyiz adetleri malum biraz bütçeyi sarsıyor daha sonrasında ise anneme, kardeşlerime, komşularıma hediye için yaptım (KK19) (KK18) (KK31).

²⁰⁹ Damla Bağlan-Fatih Yardımcıoğlu, “Meslek Edindirme Kurslarının Etkinliği: SAMEK Örneği”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 5/1(Ocak 2017), 74,76.

(...) *kursta yaptığım ürünleri sosyal medya üzerinden satışa sunuyorum* (KK21) (KK22).

(...) *Üç yıla yakın eğitim ve kalfalıktan sonra kendime küçük bir kuaför salonu açtım* (KK35).

Kurslara gelen kursiyerlerin eğitimle ilgili gelişimleri 'Kişisel gelişim fonksiyonu' bölümünde açıklandığı gibi, katılımcıların ifadelerinde onların kurslara başladıktan sonra okuma kararı aldıkları ve sonrasında meslek sahibi olukları belirtilmişti. Bu da dolaylı da olsa ekonomiye katkı olarak değerlendirilebilir. Örneğin KK5, KK9, KK16 bunlardan birkaç tanesidir.

(...) *Zamanımı ve vaktimi kaliteli geçireyim bşeyler öğreneyim diye başladığım kurslardan öğretici olarak çıktım. Bu benim için inanılmaz bir kazanım oldu. Bir kadın olarak neler başarabileceğimi anlayıp bunu gerçek hayatıma geçirdim. İlk katıldığım kurs bitirme belgesini aldığım gün üniversite okumaya karar verdim ve bu hayalimi gerçekleştirdim benim ufkumu açtı ekonomik özgürlüğüme kavuşmamı sağladı ve şimdi Usta öğretici olarak mesleğimi yapıyorum* (KK16).

(...) *Evde ihtiyacım olan işleri kendim yapıyorum* (KK29) (KK33).

İSMEK kursiyerleri ile yapılan bir araştırmada, kursiyerlerin kurslara geliş amaçları arasında aile bütçesine katkı sağlamak öne çıkan amaçlardandır ve bu katkı evde üretilenleri İSMEK satış mağazalarında satmak, arkadaşlara pazarlamak ve çeyiz hazırlamak şeklindedir. Bu nedenle İSMEK'in daha yaygın olarak enformel ekonomi içinde işlev gördüğü söyleyen Alpaydın'a göre, halk eğitim merkezleri ve diğer belediye meslek eğitim kursları da kendi başına işleyen, bir enformel ekonomi oluşturmaktadır.²¹⁰ Bu bağlamda Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri az sayıda doğrudan istihdam sağlasa da daha çok istihdama yardımcı kurumlardır. Bununla birlikte kadınları pasif tüketicilikten aktif üretici hale getirmesi, kadınları ekonomik hayatın içine dâhil etmesi, kadınların aile ekonomisine az da olsa katkı sağlamasına imkân tanınması Çorum ölçeğindeki bir kent için önemli görülmektedir.

2.3.6. İletişim Fonksiyonu

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin hem kurslar hem de yapılan seminerler ve konferanslar vasıtasıyla kursiyerlerin iletişim becerilerini geliştirdiği görülmüştür. İletişim Fonksiyonunu katılımcılardan gelen cevaplar sonucunda aile içi iletişim, yakın akraba ve komşularla iletişim ve sosyal medya ile iletişim şeklinde üç ayrı bölümde ele alabiliriz.

Katılımcılara "Etkinliklere katılımınız aileye karşı tutumlarınızı ve sorumluluk bilincinizi nasıl etkiledi? Örnek verebilir misiniz?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların büyük bir bölümü kursların, bir sınıf ortamında bulunmanın kendilerini daha rahat ifade etme imkânı oluşturduğunu düşünmekte bunun aile iletişimine de yansıdığını söylemektedirler. Kursiyerler kurslara katıldıktan sonra aile içi iletişimlerinin arttığını şu ifadelerle belirtmişlerdir. "...

²¹⁰ Alpaydın, "Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Yerel Yönetim Yetişkin Eğitimi Etkinlikleri: İSMEK Örneği", 7-8.

Kendimi daha iyi ifade edebildim, aile bağlarımız güçlendi. Eskiden bir olay olduğunda anlamayı-dinlemeyi beceremez, birbirimize girerdik. Sonrasında ise olaylara daha iyi çözüm bulabilmeyi dinlemeyi-anlamayı öğrendik (KK2)". Bir başka katılımcı "Eşime daha ılımlı yaklaşmayı öğrendim. Çocuğum olmadığı için başka aileleri de gördükçe eşime yüklenirdim. Katıldığım eğitim ve seminerlerden dolayı daha iyi anladım onu kendime daha yakın hissettim ve ılımlı yaklaştım (KK3)", "Kursta yaptıklarımı ailemle de paylaşıyordum. Takdir ederek beğenilerini dile getiriyorlardı, bundan dolayı güzel bir iletişim oluyordu (KK15) şeklindeki ifadeleri, sınıfta söz almak, yaptığını anlatmak, güncel bir haberi paylaşmak grup içinde konuşabilme rahatlığı sağladığı gibi aile içinde kendini doğru bir biçimde ifade etmelerini de açıkça göstermektedir.

Kursiyerlerin kurslara başladıktan sonra sosyal hayatlarındaki değişim onların aile içi iletişime de olumlu olarak yansımıştır. Bireyler evin dışında farklı bir sosyal ortamda bulunmaları sebebiyle öncelikle kendilerini tanıma, anlama ve tahlil etme fırsatı bulmuşlar, eşleri ve çocuklarına nasıl davranmaları gerektiğini, aile içi iletişiminin nasıl olması gerektiğini öğrenmişlerdir. Tek düze yaşanan hayatta insanın farkına varamadığı eksiklikleri veya da aşırılıkları ancak farklı bir açıdan bakınca görülebiliyor. İşte bu bağlamda Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri kursiyerlere farklı bir bakış açısı oluşturmuştur. KK19'un "*Danışmalık aldığım pedagoğun tavsiyeleri çocuklarımla olan ilişkilerimde çok etkili oldu. Çocuklarıma karşı doğru davrandığımı zannediyordum ne zaman ki pedagoğla görüştüm çocuklarımla aramın iyi olmadığını anlattım, ondan sonra hatalarımı anladım. Bana önerdiği kitapları okudum, tavsiyelerine uydum sonra gördüm ki hata çocuklarda değil bendeymiş. Şimdi oturup onlarla konuşabiliyorum hatta işin içine eşimi de kattım ailece paylaşımlarımız arttı.*" ifadeleri de bunu açıkça göstermektedir.

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde anneler ve çocuklarının birlikte etkinlik yaparak iletişimlerini ve paylaşımlarını artırmak için 23 Nisan Bayramında kutlamalar yapılmıştır. Bu programdan memnuniyetini dile getiren KK10 "*Geçen sene 23 Nisan'da Çocuklar için yapılan şenliğe oğlumla katılmışım. Çok neşeli renkli bir program oldu oğlum hala unutmuyor (KK10)*" bu tür etkinliklerin çocuklar için de kendileri için de faydalı olduğunu belirtmiştir. Bir başka katılımcı ailesi ile ilgili değişimi şu şekilde ifade etmiştir; "*Evde sıkılmadığım için eşimi sıkmadım. Ekonomik olarak rahatladığımız için çeşitli sıkıntılarımızdan bir nebze olsak kurtulduk. Çocuğuma ücretsiz kreş eğitimleri alabildiğim için, çocuğum evde tek başına büyümek zorunda kalmadı. Çocuğum ayrıca TV'ye maruz kalmadı. Bir anne olarak vicdanen çok rahattım (KK4).*

Katılımcılara "*Kurslara gelmek ve etkinliklere katılmak yakın çevrenize (komşu, akrabalar ve arkadaşlar gibi) karşı tutumlarınızı ve sorumluluk bilincinizi nasıl etkiledi?*" sorusu üzerine kursiyerlerden aşağıdaki cevaplar alınmıştır.

(...) *Olumlu etkiledi. Mesela eskiden akraba ve arkadaşlar arasında yaşadığım küçük şeyleri kafamda büyütürdüm. Şimdi meşgul olduğum için ufak tefek şeyleri kafama takmıyorum. Onlarla daha iyi empati kurabiliyorum (KK13).*

(...) *Kendime olana inancım güvenim arttığı için yakınlarıma olan yaklaşımım da değişti* (KK12).

KK16 ise yaptığı ürünleri çevresindekilere hediye etmenin kendisini çok mutlu ettiğini dile getirerek şunları eklemiştir “... *Kurslarda gördüğünüz faydalı bilgileri paylaşıyorsunuz çevrenizle onlara da örnek oluyorsunuz bence boş vakit geçirmek yerine kaliteli zaman geçirmeye davet ediyorsunuz. Yaptığımız ürünleri hediye vererek mutlu ediyor ve mutlu oluyorsunuz*” diyerek hediyeleşmenin insanları birbirine yakınlaştırdığını bize bir kere daha göstermektedir. Bir başka katılımcı da “*Zaman zaman arkadaşlarıma dikip hediye diyorum. İnsanın kendi el emeği para verip aldığı her şeyden daha değerli ve hediye etmesi çok keyifli bu vesileyle arkadaşlarımla bağlarım kuvvetlendi*” (KK11) şeklinde belirtmiştir.

Bir başka katılımcı dinlediği konferansta akrabalara ve komşulara iyi davranmanın faziletlerini öğrendikten sonra bu konuda daha dikkatli olduğunu şu ifadelerle anlatmaktadır “*Diyanetten gelen hocamız bize sorumlu olduğumuz kişilerden, insanların üzerimizdeki haklarından ve bu konuda Peygamber Efendimizin tavsiyelerinden bahsetmişti. O günden sonra komşularıyla ilişkilerimi gözden geçirdim, apartman dairesinde oturuyorsanız kimse kimseyi görmüyor ama ben bir farklılık yapıp komşularıma ikram olsun diye kek yapıp dağıtmıştım komşularımdan şaşırınlar oldu ama ondan sonra gördüğümüz yerde selamlaşıp hal hatır soruyoruz. Benim üç dilim kek belki saçma gelecek ama bizi yakınlaştırdı*”(KK34).

Öğrendikleri faydalı bilgileri paylaşarak da iletişimlerinin arttığını ifade eden KK8 “*Özellikle seminerler de öğrendiğim bilgileri yakın çevremle de paylaşıyorum, mesela en son gıdaların doğru kullanılması ve saklama koşulları ile alakalı bir seminere katılmıştım*” ifadeleriyle yakın çevresiyle bu vesileyle iletişim kurduğunu aktarmaktadır. Komşularıyla daha fazla zaman geçirmeye başladığını söyleyen KK2 “*Komşularıyla birlikte bir araya gelip zaman geçirmeye başladık. Bende kursların hayatımdaki etkisini anlatınca onlarda kurslara katıldılar.*” şeklinde ifade etmiştir.

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde farklı branşlarda kurslardan birinci bölümde bahsedilmişti. Bu kurslara geliş amaçları sorulduğunda, bilgisayar kursunu tercih eden kursiyerlerden bazıları teknolojik aletleri (bilgisayar, telefon, tablet gibi...) kullanmayı öğrenmek ve bu vesile ile internet ve sosyal medyayı kullanmak olduğunu ifade etmişlerdi (KK4),(KK7),(KK11),(KK20). Katılımcıların verdiği cevaplara göre iletişim amaçlı sosyal medya kullanımı ve satış amaçlı sosyal medya kullanımı şeklinde iki ayrı alanda iletişim fonksiyonu olduğunu görmekteyiz.

Katılımcılar sosyal medya aracı olan Whatsapp kullanımıyla kurs arkadaşları ile oluşturdukları sosyal gruplar vesilesiyle birbirlerinden daha iyi haberdar olmuşlar, olumlu ya da olumsuz durumlarda birbirlerine destek olmuşlardır. Katılımcılardan KK3 “*WhatsApp grubu kurduk oradan bir aile gibi sürekli iletişim halindeyiz, 2011 yılından sonra ailevi çok büyük kayıplar ve acılar yaşadım. Bu süreçte katıldığım kurslardaki arkadaşlarım, hocalarım ve yöneticim gündüz kursta akşam da gruptan yazarak benim acılarıma ortak oldular beni çok desteklediler Allah hepsinden razı olsun*”, “*Arkadaşlarla grup kurduk akşamları hem derslerle ilgili oradan*

yazıyoruz hem de muhabbet ediyoruz (KK8)” şeklindeki açıklamaları buna örnek olarak verilebilir. Katılımcıların verdikleri bu örneklerle sosyalleşme açısından kitle iletişim araçlarının kullanılmasının, sosyalleşmeye katkı sağladığını bir kez daha ortaya koymaktadır. Kitle iletişim araçlarıyla hızlı bir örgütlenme yaşandığını KK17’nin “arkadaşlarımızdan birisi ameliyat olmuştu, hemen gruptan yazıştık herkes bir şeyler hazırladı topluca ziyarete gittik artık birbirimize öylesine yakın olduk ki hemen toplanı veriyoruz. Kimin neye ihtiyacı varsa onun yanındayız” ifadeleriyle belirtmiştir.

Ağ toplumunda dini sosyalleşme ile ilgili araştırma yapan İsmail’e göre sosyal ağlar tüm iletişim alanlarını etkilediği gibi dini örgütlenme biçimlerini de değiştirmiştir. Dini konularda olumlu veya olumsuz anlamda bireyler birçok konuda hızlı bir şekilde organize olup örgütlenebilmektedirler.²¹¹ Bizim çalışmamızda da katılımcılar özel gün ve gecelerde de birbirlerini unutmadıklarını “...birbirimizi kandil gecelerinde, önemli günlerde de arayıp sorarız daha olmadı gruptan yazar, hatim dağıtırız dualarda buluşuruz (KK38) diyerek sosyal ağlar vasıtasıyla her zaman iletişim halinde olduklarını ifade etmişlerdir.

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin ortamı, fiziki olarak da kişilerin birbiriyle tanışmalarına imkân sağlayacak şekilde inşa edilmiştir. Kursiyerlerin ders aralarında oturup bir şeyler yiyip içecekleri fuaye alanları onların daha çok kaynaşmasını sağlamış, ortak hareket etme kabiliyeti kazanmalarına vesile olmuştur.²¹² Bu da katılımcıların kurs dışı zamanlarda da sosyal iletişim ağlarıyla iletişimlerini sürdürmelerine sebep olmuştur.

Katılımcıların bazıları da “Yaptığım tablolarımı instagram’dan satıyorum bu konuda kurs hocamın da desteğini aldım (KK7), “Ürünlerimi internetten satabiliyorum daha öncesinde hiç bilgisayar kullanmayı bilmiyordum bilgisayar kullanmak beni satış konusunda rahatlattı (KK41).” Gibi ifadelerle sosyal medya iletişimini hem sosyalleşmek hem de satış yapmak için kullanmaktadırlar.

Çok kültürlü ortamlara katkısı bağlamında katılımcılardan KK12 “Bahçelievler çok farklı dünya görüşlerine sahip insanların yaşadığı bir mahalle ancak kurslardaki paylaşımlarımız hepimizi öyle kaynaştırdı ki dersten sonra evden getirdiğimiz yiyeceklerimizi hep birlikte sohbet ederek yiyoruz. Birlikte zaman geçirirken aslında hepimizin kadın olarak ortak dertleri ortak sevinçlerinin olduğu aslında çokta ayrı olmadığımızı fark ettim. Önyargılarımızın karşılıklı kırıldığı bir noktadayız” ifadesiyle farklı sosyo-kültürel yapıdaki bireylerin bir arada hoşgörü ortamı oluşturduklarını belirtmiştir. Çorum en çok uluslararası göç alan illerden birisidir. Dolayısıyla çarşıda pazarda karşılaşıldığı gibi tüm sosyal alanlarda birlikte olunabilmektedir. Katılımcıların aynı kurs ortamını paylaştıkları sığınmacılarla ilgili düşüncelerini aşağıdaki ifadeler en güzel şekilde özetlemektedir.

²¹¹ Mustafa İsmail, *Ağ Toplumunda Dini Sosyalleşme* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 97.

²¹² www.kksm.corum.bel.tr

(...) Özellikle göçmen arkadaşlarımıza yardım ve destek için bir araya gelip ziyaret ediyoruz. Fatima diye İranlı bir arkadaş var ameliyat oldu Ona gideceğiz. Azeri bir arkadaşımız var doğum yaptı geçen hafta Onu ziyaret ettik hediyeye aldık. Hocamız ihtiyaç sahipleri konusunda iyi organize ediyor elimizden geldiğince bizde destek oluyoruz (KK10).

(...) Bizim sınıfta Iraklı bir Türkmen arkadaş vardı Türkçeyi az da olsa konuşabiliyordu. Önceleri ben açkçası pek yaklaşmak istemedim ama kursların ilerleyen günlerinde bir rahatsızlık geçirdim o arkadaş Hocamızla birlikte gelen arkadaşlarımın içinde görünce çok utandım (KK40)

Sonuç olarak Kadın Kültür Merkezlerinin kursiyerlere kazandırdığı iletişim becerileri ve oluşturduğu hoşgörü ortamıyla iletişim konusunda; aile içi iletişime, komşu, arkadaş ve akrabalar arası iletişime çok önemli katkılar sağlamıştır. Ayrıca farklı milletlerden bireylerle aynı sınıfta bulunmak sebebiyle daha yakından tanışarak sağlıklı bir iletişim ortamı oluşmuştur.

2.3.7. Dini Eğitim Fonksiyonu

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde talepler doğrultusunda Halk Eğitim'den gelen eğitimciler aracılığı ile Kur'an dersleri, Tefsir, Arapça dersleri verilmektedir. Kursiyerlerden KK37 daha önce Kur'an okumayı bilmediğini mahallesindeki Kadın Kültür Merkezinde açılan kursa devam ederek Kur'an okumayı öğrendiğini dile getirmiştir ve "...Kur'an derslerinin yanında fıkıh, ahlak ve siyer gibi dersler gördük, küçük yaşta öğrenmeye fırsatım olmamıştı şimdi bu yaşta öğrendim komşularıma da tavsiye ediyorum" şeklinde memnuniyetini dile getirmiştir. Bir başka katılımcı:

(...) Kur'an-ı Kerim okumayı az da olsa biliyordum ama ilerletmek için kursa geldim. Dini sohbetler oluyor bilmediklerimizi veya yanlış bildiklerimizi asıl uzmanından öğrenmiş oldum (KK45).

Katılımcılara "Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde dini ve milli değerler konusunda yapılan aktiviteler nelerdir? (Örneğin Kutsal gün ve gecelerde yapılan aktiviteler, Aşure günü, Hıdırellez Şenlikleri, Çanakkale Zaferi, gibi...) Bu aktiviteler size ne hissettiriyor? Sorusu yöneltildiğinde:

(...) Ramazan ayında mukabele okunuyordu onlara katıldım. Diyanetten hocalar gelip bizleri bilgilendiriyorlardı sohbetleri oluyordu. Manevi değerlerimin yükseldiğini hissediyorum. Bilmediklerimi öğrendim (KK6).

(...) Dini ve Milli değerler konusunda gün ile ilgili programlar düzenlendi. Bizler öğrendik. Vatanımızın ve dinimizin kıymetini... Gurur duyduk yaşadığımız bu topraklardan (KK1)

Genel olarak sosyalleşme, insanın hayatı boyunca içinde yaşadığı toplumun düşünce yapısını, inançlarını, sosyo-kültürel normlarını, değerlerini ve davranış kalıplarını öğrenip içselleştirmesi olarak tanımlandığında, dini sosyalleşme, bireyin, içinde yaşayıp kültürünü

paylaştığı toplumun bütün yönleri ile dini inanç, norm ve pratiklerini öğrenip içselleşmesi olarak tanımlanabilir.²¹³ Bu bağlamda Kadın Kültür Ve Sanat Merkezlerinde açılan Kur'an Kurslarında kursiyerlerin kendi akrabalarıyla birlikte hem Kuran okumayı öğrenmekte hem de dini bilgileri öğrenmektedirler. Ayrıca dini ve özel günlerde bir araya geldiklerini, bu tür programların onların maneviyatına iyi geldiğini ve hep birlikte yapılan bu faaliyetlerin onların arkadaşlığını da etkilediğini, topluca yapılan ibadetlerin dini açıdan sosyalleşmelerine imkân oluşturduğunu aşağıda verdikleri cevaplar bir kere daha göstermektedir.

(...) Ramazan ayında hep birlikte iftar yemekleri düzenledik, Ramazan'ın manevi havasını birlikte hissettik, iftardan sonra Teravih namazı kıldık bunlar bizim için birlik beraberliğimiz için çok güzeldi (KK3).

(...) Ramazan'da okunan mukabelelerle Kuran okumayı öğrendim. Usta öğretici bir arkadaşım öğretti. Ancak şunu belirtmeliyim ki Çanakkale'ye gidemesem de Çanakkale ruhunu çok güzel anlattılar insanlara (KK4).

Merkezlerde Milli Bayram ve Günlerde de özel programlar yapılmaktadır. Bu konuyu KK9 "Kafkasya'dan göç etmiş muhacir bir ailenin ferdi olarak göç hikâyelerini dinleyerek büyüdüm. Vatan kavramının bu nedenle bende özel bir yeri var. Anadolu da doğmuş, kendi öz kültürüyle bu toprakların değerlerini yaşam tarzında harmanlamış Müslüman biri olarak; kutsal ve milli olan her aktivite her zaman duygulandırır ve heyecanlandırır. KKSM merkezlerinin bizi biz yapan geleneklerimizi ve değerlerimizi canlı tutmak ve her yıl dönümün de zaferlerimizi hatırlamak ve hatırlatmak şehit ve gazilerimize vefa borcumuzdur" diyerek yapılan etkinliklerin çok önemli olduğunu dile getirmiştir. Bir başka katılımcı tarihi olayları okul yıllarında kitaplardan okuyup geçtiğini ancak kursta anma programı çerçevesinde yaşadıklarından etkilendiğini belirterek;

(...) Unutamadığım şeylerden biri de Çanakkale Şehitlerini anmak için kuru ekmekle üzüm hoşafı içmiştik, bu vatan kolayca geri alınmamış neler çekmiş dedelerimiz şehitlerimiz daha önceden hissetmediğim milli duygular hissettim. Ben 49 yaşındayım okul biteli çok oldu bu merkezler sayesinde yeniden milli günleri kutladık" şeklinde duygu ve düşüncelerini ifade etmiştir.

Katılımcıların Kadın Kültür ve Sanat Merkezine Kuran öğrenmek ve dini konularda bilgi sahibi olmak için katıldıklarını, bu vesilelerle geldikleri kurslarda dini anlamda sosyalleşmeyi tecrübe ettiklerini, dini ve milli günler konusunda farkındalıklarının arttığını, yukarıda yer alan ifadeleri açıkça göstermektedir. Benzer sonuçları Özkan'ın araştırmasında da görülmüş, Kur'an kurslarının dini açıdan sosyalleştirme fonksiyonu olduğunu ortaya koymuştur. Kurslarda yapılan faaliyetlerin yoğun olarak dini unsurlar içermesi ve katılımcıların aktif olarak bu uygulamaların içinde olması dini sosyalleşme sürecinin Kur'an kurslarında devam

²¹³ Okumuş, "Din ve Sosyalleşme", 443.

ettiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Kur'an kursları katılımcılar için severek iştirak ettikleri sosyalleşme alanıdır.²¹⁴

2.3.8. Eğitim Fonksiyonu

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin eğitim fonksiyonu, kursiyerlerden edinilen bilgilere göre, mesleki eğitim, dil eğitimleri, sanat eğitimleri, spor eğitimleri ve kişisel gelişim eğitimleri olmak beş bölümde incelenebilir. Kadın Kültür ve Sanat merkezlerinin ekonomi fonksiyonu bölümünde kısmen mesleki eğitim konusuna değinilmişti ancak eğitim boyutu ile ele alınacak olursa; bilişim teknolojileri (bilgisayar eğitimi), mutfak sanatları, güzellik ve saç bakım hizmetleri, moda tasarım ve dikiş atölyesi şeklinde 4 bölümde mesleki eğitim verilmektedir. Katılımcılardan KK44 *“Yemek ve pasta kursuna arkadaşımın tavsiyesi ile geldim, normalde mutfakta uğraşmayı seviyordum ama daha çok evde çocuklar için yapıyordum. Eğitimimden sonra aldığım belgeyle bir pastanede çalışmaya başladım”* derken KK39 *“Dikiş kursuna geldikten sonra belge aldım ve kendi moda evimi açtım”* şeklinde belirtmiştir. Bir başka kursiyer şu şekilde belirtmiştir:

(...) Sonra fark ettim ki sadece bilgisayar öğrenip belge almıyoruz burada . Geçen seneden beri İş-Kur dan iş danışmanlığı hizmeti alıyoruz. Ayrıca bu sene “ İş başı Eğitim Programları’ ile alakalı bilgilendirme seminerine katıldık. Doğru kanallardan iş arama, mülakat teknikleri vb gibi değerli bilgiler edindik. Hatta İş-Kura kaydımız yapıldı. Hocamızdan bu kanalla Bahçeli KKSM de 50den fazla kişinin işe yerleştiğini duydum. Bu bizim için çok ümit verici (KK10).

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde dil eğitimi kurslarına katılan kursiyerlerden KK26 *“İngilizce kursuna katılmıştım çocuklarımın eğitimi için çok faydalı oldu”* derken KK32 *“ilahiyat ön lisansta okurken Arapça kursuna gitmiştim”* şeklinde ifade etmiştir.

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde verilen sanat eğitimleri tabloda belirtilmiştir, katılımcıların sanat eğitimi ile ilgili KK16 *“...sanatsal ve kültürel özelliği olan el sanatları öğrendim. Hitit Üniversitesi geleneksel el sanatları bölümünü okudum...”* derken KK33 *“...kokulu taş ve ahşap boyama kursuna gittim önce zorlanacağımı düşünmüştüm ama hocalarımız her şeyi en ine ayrıntısına kadar gösteriyorlar.”* Şeklindeki ifadeleri sanat eğitiminde katılımcıların kazanımlarını göstermektedir.

Spor eğitimi de Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerindeki spor salonlarında HEM destekli spor eğitmenleri tarafından verilmektedir. Katılımcıların sporla ilgili plataes, aerobik, halk oyunları gibi kurslarla fiziksel açıdan istifade ettikleri görülmektedir. Katılımcılardan KK7 *“Dr tavsiyesi ile başladım. Beynimde tümör var düzenli ilaç ile beraber spor yapmamı önerildi. Düzenli spor ve diyetisyenin danışmanlığı ile kendimi eskisinden daha zinde hissediyorum.”* belirtirken KK38 ise

²¹⁴ Özkan, “Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Kuran Kursları”, 79.

“Spor salonları çok pahalı olduğu için gidememiştim KKSM’nin spor salonuna kayıt yaptırdım ücret ödemedem buraya gelmek benim için önemli.” şeklinde ifade etmiştir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Ankara’nın farklı bölgelerinde 21 Hanımlar lokali hizmet vermektedir. Hanımlar Lokali’nde de diğer mesleki ve sanatsal kursları dışında spor hizmetleri verildiği ve Ankaralı kadınların buralardan istifade ettiği tespit edilmiştir.²¹⁵

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde eğitim faaliyetleri içerisinde kişisel gelişimle ilgili eğitimlerde verilmektedir. KKSM’lerde kişisel gelişimle ilgili seminerlere katılan KK13 *“Konferanslar sayesinde bu sene özellikle deprem ve İlk yardım konularında çok şey öğrendim”* derken KK29 *“Kişisel gelişim kurslarına katıldım iletişim ile ilgili öğrendiklerim sayesinde ailem ve akrabalarım ile daha sağlıklı iletişim kurar hale geldim”* diye belirtmiştir.

Kadınların sosyalleşmelerinin bir diğer göstergesi de eğitimlerini devam ettirmeleridir. Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, bir yaygın eğitim kurumu olarak çeşitli nedenlerle eğitim alamamış veya eğitimi yarıda kalmış kadınların eğitimine katkı sağlamıştır. Bu merkezlerin eğitim üzerine de pek çok etkisi olduğu görülmektedir. Bireylerin öğrenmeleri okullardaki örgün öğrenme ile sınırlı kalmamalı ve bireyler her yerde ve her şartta hayat boyu öğrenmeye devam etmelidir. Bu bağlamda, örgün eğitim kurumlarında eğitim alamamış veya eğitimi yarım kalmış kadınlar için Kadın Kültür Merkezleri adeta yeni bir okul işlevi görmektedir. Buradaki eğitim faaliyetleri okuma-yazma kursları, açık lise ve açık öğretim destek kursları şeklinde verilmektedir. Katılımcılardan (KK3)’ün *“Kadın kültür merkezleri benim hayatımda önemli bir dönüm noktasıdır. Eğitimim yoktu köyde ilkokulu bitirdim. Evlendim... Kadın Kültür Merkezlerinde açılan açık öğretim destek kursları ile şu an lisans eğitimimi tamamlamak üzereyim.”* ifadesi ile (KK16)’nın *“Önce çini ve ebru kursuyla başladım, ilk katıldığım kurs bitirme belgesini aldığım gün üniversite okumaya karar verdim ve bu hayalimi gerçekleştirdim.”* ifadesi, Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin Çorumlu kadınların eğitiminde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Katılımcıların, bu kurslar sayesinde sürekli öğrenmeye devam ettikleri (KK3) ve yeni bilgiler öğrendikleri için mutlu oldukları (KK8) (KK10) (KK15), kendilerini iyi hissettikleri (KK18) (KK19) bu eğitimleri sonucuna meslek hayatına başladıkları (KK9) (KK16) tespit edilmiştir. Yine bir başka kursiyerin (KK13) *“İlk katıldığım kurs bitirme belgesini aldığım gün üniversite okumaya karar verdim ve bu hayalimi gerçekleştirdim benim ufkumu açtı ekonomik özgürlüğüme kavuşmamı sağladı”* gibi ifadelerde bulunarak Kadın Kültür Merkezlerinin kişisel gelişimlerine yaptığı katkıyı anlatmaktadırlar. Üstelik aynı kursiyer kursa başlamadan önce resim yapacağına inancı olmadığını da ifade etmektedir. Katılımcılardan KK9 *“(…) kursa başladıktan kısa bir süre içinde güzel ilerleme kaydettim. Bu eğitimler sırasında farklı atölyelerde aldığım bu eğitimleri diploma ile taçlandırmaya karar verdim. 2014 de sınava girip Geleneksel El Sanatları okudum”* diyerek kendi gelişimini anlatmaktadır. Ön lisans mezunu olarak sadece istihdam için başladığım kendi tekâmülümde çitami yükselttim ve yüksek lisans

²¹⁵ Ankara.bel.tr.

öğrencisi olarak yola devam ediyorum (KK5) diyerek eğitimdeki yükselişini gururla paylaşmaktadır.

Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, katılımcıların yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı gibi eğitim alamamış veya eğitimi yarıda kalmış kadınların eğitimine büyük bir katkı sağlamıştır. Yetişkin eğitimi bağlamında özellikle kadın eğitimini her açıdan destekleyen Kadın Kültür Merkezleri Çorumlu kadınlar için, Hitit üniversitesi, Halk Eğitim Merkezi, İŞKUR gibi kurumlar ve Çorum'daki STK'larla ortaklaşa yaptığı projelerle lokomotif bir işleve sahiptir.

Çorum Belediyesinin Hitit Üniversitesi ile ortaklaşa düzenlediği "Anne Üniversitesi" eğitim programı bu çalışmalara örnek verilebilir.²¹⁶

2.4. Değerlendirmeler ve Talepler

Katılımcıların Kadın Kültür ve Sanat merkezleri hakkındaki genel düşüncelerini öğrenmek amacıyla katılımcılara "Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin faaliyetleri hakkında neler düşündükleri, beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığı, merkezlerin faaliyetlerinden memnuniyet durumları ve taleplerini öğrenmek amacıyla sorular sorulmuş ve verilen cevaplar sonucunda aşağıdaki değerlendirmelere ulaşılmıştır.

2.4.1. Memnuniyetler

Araştırmamıza Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerindeki kurslara giden 46 katılımcı ile yaptık. Katılımcıların hemen hepsinin ortak kanaati Kadın Kültür ve Sanat merkezlerinin Çorumlu kadınlar için çok önemli bir eğitim alanı ve sosyalleşme ortamı olduğudur. Kadınlar haftanın belli günlerinde veya da kurs çeşitliliğine göre haftanın altı günü buralara gelerek eğitim almaktadırlar. Katılımcılara "Kadın Kültür ve Sanat Merkezindeki faaliyetlerden memnun musunuz? Memnun olmadığınız ya da eksik gördüğünüz durumlar var mı? sorusu yöneltildiğinde;

(...) Çok memnunum, Kadın Kültür merkezleri sınıf ortamıyla, kantiniyle, spor salonlarıyla kadınlar için hazırlanmış yerler. Daha önceden spor yapmak için ücretli spor merkezlerine gitmek ayrıca bir harcamaydı o nedenle de çoğumuz gidemezdik. Kadınlar olarak öncesinde el sanatları için Halk Eğitim kurslarına gidiyorduk evleri uzak olan için buraya gelmek zor oluyordu ama şimdi herkes kendi mahallesindeki kurslara gidebiliyor. Küçük çocuğu olanlar çocuklarını buradaki çocuk oyun odasına bırakıyor benim küçük çocuğum var ben evden dışarı çıkamam demiyor. Okul çağındaki çocuklar için buranın alt katında Gençlik Merkezi var okul saatine kadar anneleriyle geliyorlar ödevlerini orada yapıyorlar bu biz kadınlar için çok önemli önceden çoluğu

²¹⁶ <https://www.haberturk.com/corum-haberleri/16534901-corumda-anne-universitesi-projesi-hayata-geciyor>

çocuğu bırakıp kurslara veya başka faaliyetlere gidemiyorduk. Burada her şey bizim için düşünülerek yapılmış onun için kursları bırakmak istemiyorum (KK19).

Bir başka katılımcı kurslardan memnuniyetini şu ifadelerle belirtmiştir;

(...) Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri Çorumlu Kadınların kendilerini yetiştirebildikleri, geliştirebildikleri, hayatın içinde ben de varım özgüveni kazandıkları yerler bana göre. Çünkü ben evinden dışarı çıkmaya korkan birisiydim bu konuda eşimin baskısının da etkisi var. Bir akrabamın tavsiyesi ile başladım ve hayata bakışım değişti. Şimdi artık hem kendim için hem de ailem için daha faydalı bir insan olduğumu düşünüyorum. Hayatta neler başarabileceğimi buraya geldikten sonra gördüm. İyi ki Çorum'da böyle güzel merkezler var, bir kadın olarak kendimi çok değerli hissediyorum (KK12).

(...) Kursta başlarken biraz kafa dağıtmak hastalığımı unutmak için başlamıştım. Sonraları hocamız ve kurs arkadaşlarımla güzel bir ortam oluştu, samimi diyaloglar geliştirdim. Sabah erken kalkmak için bir sebebim oldu. İdare ve personelle iletişimim güzel. Tüm çalışmalarından çok memnunum. Nezih temiz bir ortam sağlanmış, hocalarımız sayesinde başlangıçtan bu yana kıyaslandığında ciddi ilerleme kaydettim emeği geçen herkese teşekkür ederim (KK11).

Katılımcılardan KK3 *"Kadın kültür merkezleri benim hayatımda önemli bir dönüm noktasıdır. Hayatımın en büyük eksiklerini buralarda tamamladım. Eğitimim yoktu köyde bir ilkokulu bitirdim. Evlendim... Kadın Kültür Merkezlerinde açılan açık öğretim destek kursları ile şu an lisans eğitimimi tamamlamak üzereyim. İkinci eksiğim olan çocuk özlemi yine burada tanıdığım ihtiyaç sahibi bir ailenin evlatları ile tamamlandı. Üçüncü eksiğim sakatlığımı ise buradaki kurs arkadaşlarımla sayesinde hissetmiyorum bile... yani kadın kültürlerle birlikte üç kocaman eksik yanımla tamamlandı. Artık çok daha mutluyum"* ifadeleriyle Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin hizmet çeşitliliği ile bireylere birçok açıdan katkı sağladığını belirtmiştir.

Eğitim öğretim ve sosyalleşme adına Kadın Kültür Merkezleri kurslarının katkılarından memnuniyet duyan KK12 *"Ben çok memnunum aradığım her şeyi arkadaşlığı dostluğu dayanışmayı burada buldum"* diye belirtirken, kurslara mümkün olduğu sürece sürekli devam etmek isteyen katılımcılar pandemi şartlarında kapanan kursların hayatlarını olumsuz etkilediğinden bahsetmişlerdir (KK7).

(...) Gerek kursiyerlik döneminde gerek usta öğreticilik döneminde kurslara ve merkezlere çocuğumla birlikte gelebildiğim için gayet pozitif duygularla geliyordum. Çocuklarımızın güvende olduğunu bilmek bizi de güvende hissettiriyordu ancak pandemi döneminde evde kalmak çok zor geldi, sanırım kurslara çok alışmışım (KK4).

Yaptığımız çalışmaya katılan, geçmişte kursiyer olarak Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerine gelen sonra bu merkezlerin birinde idarecilik yapan KK9'un merkezler ile ilgili *"Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerine önce kursiyer daha sonra idareci olarak devam ettiğim süreçte gözlemlerim, çok fazla kadının hayatına dokunulduğu yönünde. Her insan ayrı bir dünya ayrı bir*

hikâye barındırıyor. KKSM'ler taşralısı, köylüsü, kentlisi, eğitimlisi okuma yazma bilmeyeni ile geniş bir yelpazeye kucak açıp, rehberlik etmektedir” ifadesi ile KKSM'lerin Çorumlu Kadınlara hizmet bakımından çok önemli bir misyona sahip olduğunu da belirtmektedir.

Katılımcılardan KK14, başka illerle mukayese yaparak Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinden memnuniyetini *“Çorum'dan önce eşimin işi gereği farklı illerde yaşadım. Çorum'daki kadar yaygın Kültür Merkezi gezdiğim yaşadığım şehirlerde görmedim. Hatta ilk Buhara KKSM' ye gittiğimde bayağı şaşırmışım. Bu kadar kapsamlı bir yer olacağını düşünmemiştim. Her şeyin bir arada olduğu bir kültür merkezi hayallerimin üstünde idi... Üreten bunu teşvik eden manevi milli değerlerimizi önemseyen bir anlayışla kurulmuş merkezler”* ifadeleriyle dile getirmiştir.

Katılımcıların kurslar hakkındaki cevapları arasında kurs hocaları ve merkezlerin yöneticileri ile ilgili düşünceleri de dikkat çekicidir. Örneğin bir katılımcı *“Yazarlık serüvenimde önce Ailemden eşimden çok destek gördüm. İlerleyen süreçte tanışmak için gittiğim Kadın Kültür Merkezleri İdarecilerinden gördüğüm destek çok mutlu etti beni. Kendi kabuğunu yeni kırmış yeni yeni yazmaya öykünen bir kardeşiniz olarak bu destek benim için çok anlamlı inanın (KK14)”,* bir başka katılımcının aşağıdaki ifadesi de yine hocalarıyla ilgili düşüncelerine örnek verilebilir.

(...) Yöneticim, hocalarım bana ben olmayı öğretti. Eskiden kendi fikrim yoktu. Kendi fikrimi değil etrafımdaki herhangi birinin fikri- düşüncesi önemliydi. Artık ben varım benim de fikrim var diyorum...(KK1)”

(...) Öğretmenlerimiz çok anlayışlı her türlü sıkıntımızı derdimizi rahatlıkla paylaşıyoruz (KK39).

Çankaya'nın çalışmasında Halk Eğitim Merkezlerine gelen kursiyerlerin kursa devam etme motivasyonları etkileyen etmenler arasında kurs öğretmenlerinin kursiyerlerle olan ilişkileri önemli görülmektedir. Kursiyerin kurs hocaları hakkındaki olumlu düşünceleri kursa devam etmeyi etkilemektedir.²¹⁷ Yetişkin eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalarda bireyin eğitime devam etmesi, eğitimcinin yetişkinin psikolojik ve sosyal özelliklerine göre eğitim vermesine, sosyal çevrenin uyumlu olmasına, arkadaşları ile ilişkilerinin iyi olmasına vb. birçok faktöre bağlıdır. Aşağıda yer alan katılımcının ifadeleri de bu düşünceleri desteklemektedir.

(...) Kurslara gelirken kendimce çekincelerim vardı, yıllar sonra ilk defa bir sınıf ortamında bulunmak, yeni arkadaşlar, hocaların nasıl bir tutum içinde olacağı... Bunların hepsi başlangıçta beni tedirgin etmişti. Kurslara başladıktan sonra aradan biraz zaman geçti arkadaşlarla öyle bir kaynaştık ki kurs günlerinin gelmesini bekler olduk yaz tatili dönemlerinde bile hocamızın gayretiyle gün başlattık görüşmeye öyle devam ettik (KK41).

²¹⁷ Çankaya, Halk Eğitim Merkezlerinde Eğitim Alan Yetişkinlerin Motivasyonuna Etki Eden Unsurların İncelenmesi, 98.

2.4.2. Beklentilerin Karşılanması

Katılımcılara Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerindeki kurslara nasıl bir beklentiyle geldikleri ve bu beklentilerinin karşılama karşılanmadığı sorulduğunda;

(...) *Beklentilerimi fazlasıyla karşıladı ki haftanın her günü Veli Paşa dayım. Ortam güzel, arkadaşlar ile bir arada güzel vakit geçiriyoruz. Kurslar ve hocalardan düşündüğümün üstünde verim alıyorum* (KK8).

(...) *Beklentim olmadan başladım. Ama çok memnun kaldım* (KK2).

(...) *Beklentilerimi fazlasıyla karşıladı, her sabah kendimi çok mutlu hissederek geliyorum burası ikinci evim gibi* (KK11).

Katılımcıların verdikleri cevaplardan da anlaşıldığı gibi Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, yapmış olduğu etkinlikleriyle Çorumlu kadınların takdirini almış ve kadınların en çok talep ettiği sosyal bir ortam olmuştur. Alpaydın'ın çalışmasında İSMEK için "İSMEK birçok kursiyer için Fransız sosyolog Pierre Bouerdiou'nun tabiriyle bir yaşam alanı (habitus) ve sosyal sermaye oluşturmuştur."²¹⁸ İfadesi esasında Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri için de söylenebilir.

2.4.3. Talepler

Memnuniyetlerini ifade eden katılımcıların yanında Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri kurslarından başka beklentileri ve istekleri olan katılımcıların da olduğu görülmüştür. Bu talepler içerisinde öne çıkanlar:

(...) *Günlük gezileri piknikleri özledik, baharı bekliyoruz. Geçen hafta kadınlar günü sebebiyle hocalarımız ve idari kadro bize türküler söylediler, güzel bir eğlence programı oldu. Bunların devamını isterim doğrusu* (KK12).

(...) *Kurs çeşitliliği daha fazla olmalı, Bahçelievler çok merkezi ve talep gören bir merkez. Örneğin pasta ve yemek kursu da olsa güzel olurdu* (KK11).

(...) *Okçuluk ve binicilik olabilir* (KK15).

(...) *Havuz tek bi yerde daha fazla olabilir, spor daha fazla olabilir, cam üfleme şekillendirme kursu olabilir, kültür gezileri daha fazla olabilir* (KK17).

(...) *Adab-ı muaşeret derslerinin olmasını isterim* (KK23).

Katılımcılar Kadın Kültür Merkezlerinin Kültürel gezilerinin yeniden başlamasını talep etmektedirler. Bu konuda KK13 "Eskiden olduğu gibi geziler olsun isterdim. Çorum'a ilk geldiğimde Çanakkale gezileri vardı ama o zaman henüz arkadaş edinmediğim için tek başıma

²¹⁸ Alpaydın,

da gidemedim” diye belirtirken KK38 “Ben arkadaşlarımla KKSM’lerin düzenlediği Çanakkale gezisine katılmışım çok manevi bir geziydi. Ecdadımızın bizim için neler yaptıklarını, nasıl imkânsızlıklar içinde savaştıklarını gezi esnasında öğrendim. Bu tür geziler çok faydalı oluyor tekrar başlamasını talep ediyorum” katılmış olduğu geziden memnuniyetini belirtirken isteklerini de bu şekilde dile getirmiştir.

Katılımcılardan KK16 “*Bu merkezlerin ilçelere de yönelik yapılmasını isterim. Çorum ilimizi il dışında da tanıtımına katkı sağlayacak faaliyetlerin olmasını isterim. İl dışında sergi, fuar gibi yerlere stant açarak hem ilimizi tanıtır hem kursiyerlere gelir sağlayacak etkinliklerin olmasını isterim. Kursiyerlerin yaptıkları ürünlerini kolay pazarlama yöntemleri ile ilgili eğitim ve seminer düzenlenebilir kişisel gelişim kursları artırılabilir. Engelli bireylerimiz ile kaynaştırma programları yapılabilir*” ifadeleri, 2011’den (Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin Çorum’da ilk defa hizmet vermeye başlamasından) bu yana ‘Sosyal belediyeçilik anlayışıyla’ yapılan bu hizmetlerin Çorum’da kadınların gelişimi açısından geldiği aşamayı göstermesi bakımından da önem arz etmektedir. Katılımcıların cevaplarında kendilerini aştıklarını, edindikleri kazanımlarla ait oldukları şehrin kültürünü başka illere taşımak istediklerini görmekteyiz. Bu da kadınların bu merkezlerde sosyalleştiğinin bir göstergesidir. İl merkezinde yapılan bu hizmetlerin yine aynı şekilde ilçelerde de olması gerektiğini belirtmeleri, katılımcıların ilçelerdeki hemcinslerinin de bu hizmetlerden faydalanmalarını istediklerini göstermekte bu da memnuniyetlerinin bir başka boyutunu oluşturmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bireyin, içinde yaşadığı gruba, topluma, kültüre ve medeniyete özgü duyuş, düşünüş, yapış ve inanış biçimlerini alması ve kendi içinde özdeşleştirmek suretiyle şahsiyetine mal etmesi, içselleştirmesi ve böylece çevresine uyum sağlaması süreci olarak tanımlanan sosyalleşme süreci, bireyin doğumuyla başlatıp ölümüne kadar devam eder. Bireyin sosyalleşmesinin ilk adımı ailede başlar, daha sonra belli bir yaşa geldiğinde okul çağı başlar ve bundan sonra ailenin sosyalleştirme işlevi büyük ölçüde okula yani eğitime geçmiş olur. Bu arada sosyal çevre ve kitle iletişim araçları da bireyin hayatını sosyalleşme anlamında etkiler. Birey hayatı boyunca bütün sosyalleştirme ajanlarının etkisinde bir kimlik ve kişilik kazanır.

Eğitim, bireylerin gelişimi için gerekli olduğu gibi, toplumun devamı için de çok önemlidir. Çünkü bireyler, toplumsal normları, değerleri ve toplumun kültürünü eğitim ortamlarında öğrenmekte ve içselleştirmektedir. Bu bağlamda kültürün gelecek kuşaklara aktarılması da eğitimle olacaktır. Bu nedenle 'yaşam boyu eğitim', yetişkin eğitimi' gibi kavramlar gündeme gelmektedir. Dünyadaki gelişimin ve değişimin hızına yetişebilmek için eğitimin beşikten mezara kadar devam etmesi gerekmektedir. Bu konuda merkezi yönetimin görevleri kadar yerel yönetimlerin de görevleri vardır.

Toplumsal yapının sağlıklı bir şekilde devam etmesi ve yeni nesillerin daha bilinçli bir şekilde yetişmesi için kadın eğitimi, anne eğitimi çok önemlidir. Bu konuda Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri kadınları hem eğitmekte, bilgi ve beceri kazandırmakta hem de onların sosyalleşmesine imkân sağlayarak gelişmelerine katkı sağlamaktadır. Bu çalışma ile Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin, kadınların sosyalleşmesindeki rolü araştırılmıştır. Çalışmanın evrenini Çorum Belediyesi'ne bağlı 8 ayrı mahallede 11 yıldır hizmet veren kadının 8 Kadın Kültür ve Sanat Merkezi kurslarında eğitim alan 89180 kadın kursiyerdir. Çalışma gurubu için Kadın Kültür ve Sanat Merkezi kursiyerlerinden kartopu yöntemi esas alınarak seçilen yaşları 22-68 arasında değişen, toplam 46 kadın kursiyeridir. Katılımcılar ile yapılan görüşme ile Kadın Kültür ve Sanat Merkezi kurslarının kadın kursiyerlerin sosyalleşmelerine sağladığı katkılara dair bulgular şu şekildedir:

Katılımcıların demografik verilerine ilişkin sonuçlar açısından eğitim durumları incelendiğinde; 9'u ilkokul, 6'sı ortaokul, 17'si lise, 8'i ön lisans, 5'i lisans ve 1'nin de yüksek lisans mezunu olduğu tespit edilmiştir. Sosyo-ekonomik açıdan bakıldığında 33'ü ev hanımı 2'si emekli, 3'ü esnaf, 1'i öğretmen, 1'i memur, 1'i usta öğretici, 1'i gençlik lideri, 1'i diyaliz teknikeri, 1'i yazar, 1'i sekreter, 1'i öğrencidir. Bu bilgiler çerçevesinde kurslara devam eden katılımcıların yaş, eğitim, sosyo-ekonomik durum ve kurs branşları açısından heterojen bir yapıya sahip olduğu gözlenmiştir. Bu anlamda katılımcıların yaş, sosyo-ekonomik durum ve eğitim gibi farklı özelliklerine rağmen uyumlu bir birliktelik sağladıkları gözlemlenmiştir.

Katılımcıların Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerine gelme nedenlerine ilişkin sonuçlar açısından şu temalar ortaya çıkmıştır:

- Sosyalleşme

- Kişisel ve Mesleki gelişim
- Meslek Edinme
- Öğrenme
- Psikolojik nedenler
- Maddi destek sağlama
- Boş zamanı değerlendirme olmak üzere yedi ana temada incelenmiştir.

Katılımcıların büyük bir bölümü sosyalleşmek, sosyal çevre edinmek, arkadaş edinmek, yeni bir ortama girmek gibi ifadelerle kurslara katılma amaçlarını belirtmişlerdir. Kurslara kişisel gelişimi için gelen kursiyerler de çoğunluktadır. Kursiyerler kursların haricinde düzenlenen seminer ve konferanslarla da kişisel gelişimlerine katkı sağlandığını düşünmektedirler. Kadın Kültür ve Sanat merkezlerinde verilen eğitimler arasında meslek edinmeye yönelik kurslar da mevcuttur. Bazı katılımcılar bu sebeple kurslara katılmaktadırlar. Öğrenme isteği her yaştaki insanın eğitim almasına teşvik eden en önemli unsurdur. Kursiyerlerin sanatla ilgili, kültürle ilgili bilgileri öğrenmek istemesi de gelme nedenlerindedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu bu merkezleri terapi merkezi gibi görmekte ve rahatlamak için kursları tercih ettiklerini ifade etmektedirler. Maddi destek sağlama, meslek edinme ile olabildiği gibi çeyiz hazırlığı veya ürettiği ürünleri satarak da olmaktadır. Katılımcıların bu nedenle kursa gelenleri de tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu ev hanımıdır, dolayısı ile zamanlarını faydalı işlerle geçirmek için kursları tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcıların Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin fonksiyonlarına ilişkin ise şu temalar tespit edilmiştir:

- Sosyal Fonksiyon
- Kültürel Fonksiyon
- Kişisel Gelişim Fonksiyonu
- Sağlık Fonksiyonu
- Ekonomi Fonksiyonu
- İletişim Fonksiyonu
- Eğitim Fonksiyonu
- Dini Eğitimi Fonksiyonudur.

Sosyal Fonksiyon: Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, katılımcıların sosyal çevre edindikleri, arkadaş sayılarını artırdıkları, kendilerini rahatça ifade edebildikleri sosyal bir ortamdır. Kurslarda tanışıp kaynaşan kadınlar kurs dışında da farklı sebeplerle (gezi, piknik, dışarıda düzenlenen yemek vb.) görüşmelerine devam etmektedirler. Merkezlerin düzenledikleri sinema ve tiyatro etkinlikleri, kurum içinde düzenlenen yarışmalar, yılsonu sergileri, il dışında tanıtım fuarları, başka il ve ilçelere yapılan tarihi-turistik amaçlı geziler katılımcıların sosyalleşmelerine önemli derecede katkılar sağlamıştır.

Katılımcıların, Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde düzenlenen sosyal sorumluluk projelerinde de yer aldıkları görülmüştür. Kursiyerlerin bu projeler vesilesi ile yaşlılar, engelliler ve ihtiyaç sahibi bireyler de tanışıp kaynaştıkları tespit edilmiştir.

Sağlıklı sosyalleşen bireylerin, toplumu ilgilendiren tüm konulara karşı ilgili olduğu kabul edilmektedir. Bu bağlamda katılımcıların doğaya ve çevreye karşı da duyarlı oldukları gözlemlenmiştir. Merkezlerin organize ettiği ağaç dikme kampanyalarına katılan kursiyerlerin ifadelerinden de çevre bilincine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Kültürel Fonksiyon: Kadın Kültür ve sanat Merkezleri kurslarında geleneksel Türk sanatları, geleneksel el nakış sanatları gibi kurslar, sanat ve edebiyat alanında düzenlenen yarışmalar katılımcıların kültürümüzün önemli öğelerini tanımalarına vesile olmuştur.

Kursiyerlerin Çorum kültürüne ait yemekleri, konuşma şekillerini, düğün adetlerini kurs ortamında öğrendikleri saptanmıştır. Milli günlerde düzenlenen programlarla milli bilinç konusunda farkındalıklarının oluştuğu, katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Çorum müzesi ve ören yerlerine düzenlenen geziler, kadınları yaşadıkları topraklarla ilgili bilgilendirmiş bu da onların sanatlarına yansımıştır. Kültürel unsurların öğrenilmesi, içselleştirilmesi ve sonraki kuşaklara aktarılması sosyal yapının devamı için çok önemlidir. Katılımcıların bu konuda da sosyalleştiği anlaşılmaktadır.

Kişisel Gelişim Fonksiyonu: Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde bireyler hem bilgi ve becerilerini artırarak hem de düzenlenen seminer ve konferanslarla kişisel gelişimlerine katkı sağlamaktadırlar. Katılımcıların öncesinde ev hanımı oldukları demografik bilgilerinde de görülmektedir. Kurslara başladıktan sonra zamanlarını değerlendirme ve planlama konusunda gelişim sağladıkları görülmektedir.

Sağlık Fonksiyonu: Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri hem ruh sağlığı hem de beden sağlığı konusunda kadınlara yardımcı olmaktadır. Kursların katılımcıların psikolojilerini rahatlattığı görülmektedir. Evde rutinleşen hayatlarından sıkılan kadınlar için kurs ortamları terapi merkezi gibi olmuştur. Kadınların kurslarda ürettikleri eserler onları mutlu etmekte, ayrıca kursların sosyal ortamı onların psikolojik olarak rahatlamasını sağlamaktadır.

Kadın Kültür Merkezleri, Sağlık İl Müdürlüğü ile ortak projeler yaparak koruyucu sağlık hizmeti de vermektedir. Ayrıca Kızılay ve Yeşilay gibi STK'larla halk sağlığı alanlarında farkındalık çalışmaları sağlık fonksiyonu kapsamında değerlendirilebilir.

Merkezler bünyesinde bulunan spor salonları kursiyerlerin fiziksel açıdan sağlıklı olmalarına katkı sağlamaktadır. Ayrıca Merkezlerin sağladığı ücretsiz beslenme danışmanlığı katılımcıları

sağlıklı yaşam konusunda olumlu desteklemektedir. Bir merkezde bulunan yüzme havuzu da katılımcıların sağlıkları için tercih ettikleri kurslar arasında yer almaktadır.

Ekonomik Fonksiyon: Katılımcıların kurslara geliş amaçları arasında meslek edinmek, sertifika alarak işe girmek, ürettiklerini satarak aile ekonomisine katkı sağlamak, çeyiz hazırlamak gibi nedenler Kadın Kültür ve Sanat merkezlerinin ekonomik fonksiyonu olduğunu göstermektedir. Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde İş-Kur destekli programların düzenlenmesi ve sonucunda katılımcıların istihdam olunmaları, kursların kursiyerlere sağladığı ekonomik katkılardandır. Katılımcıların kurslarda geri dönüşümle ilgili bilgilendirilmeleri ve evdeki atıklardan üretim yapmaları da ekonomik katkılar arasında değerlendirilebilir.

İletişim Fonksiyonu: Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin hem kurslar hem de yapılan seminerler ve konferanslar vasıtasıyla kursiyerlerin iletişim becerilerini geliştirdiği görülmüştür. İletişim Fonksiyonunu katılımcılardan gelen cevaplar sonucunda aile içi iletişim, yakın akraba ve komşularla iletişim ve sosyal medya ile iletişim şeklinde üç ayrı açıdan kursiyerlere katkı sağlamıştır.

Katılımcıların aile içinde, eşleri ve çocuklarıyla iletişimlerinin, almış oldukları pedagoğ ve psikoloğ desteğı ile olumlu anlamda arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların arkadaş, akraba ve komşuları ile ilişkileri konusundaki düşüncelerinin kurslara katıldıktan sonra olumlu yönde geliştiğı gözlemlenmiştir. Kurs ortamında edinilen arkadaşlarıyla sosyal medya üzerinden de iletişim kurdukları elde edilen verilerde rastlanmıştır. Katılımcıların sosyal iletişim ağlarını kendi ürünlerini satmak için de kullandıkları görülmüştür.

Eğitim Fonksiyonu: Katılımcıların Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerine meslek edinme eğitimi, dil eğitimi, sanat eğitimi, spor eğitimi ve kişisel gelişim eğitimleri için tercih ettikleri görülmüştür. Katılımcılardan örgün eğitim alamayan kursiyerlerin buradaki açık öğretim ortaokul, açık öğretim lise ve açık öğretim üniversite destek kursları ile eğitimlerini tamamladıkları görülmüştür. Sanat ve meslek eğitimi alan kursiyerlerden bunu istihdama yönelik olarak değerlendirenleri de tespit edilmiştir. Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri, kadınları kişisel gelişim eğitimleriyle de desteklemektedir ve katılımcıların psiko-sosyal açıdan geliştikleri elde edilen verilerde de görülmektedir.

Dini Eğitimi Fonksiyonu: Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde talepler doğrultusunda Halk Eğitim'den gelen eğitimciler aracılığı ile Kur'an dersleri, Tefsir, Arapça dersleri verilmektedir. Katılımcıların Çorum Müftülüğünden gelen uzmanlar aracılığı ile dini bilgiler öğrendikleri, Ramazan ayındaki mukabeleler, birlikte yapılan iftar programları ve kutsal günlerdeki anma programları ile dini açıdan sosyalleştikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin kadınların sosyalleşmelerindeki etkisinin artırılabilmesi için, kursiyerlerin beklentilerinin analizleri sonucunda bazı önerilerde bulunulabilir.

Katılımcıların eğitim aldıkları merkezlerde daha fazla kurs çeşidi istedikleri tespit edilmiştir. Örneğın Bahçelievler Kadın Kültür ve Sanat Merkezinde daha fazla kurs çeşidi olması

istenmiştir. Yine okçuluk ve binicilik kurslarının talep edildiği görülmektedir. Bazı katılımcılar kendi mahallelerine de yüzme havuzu istemektedirler. Çorum Belediyesinin her mahallede AR-GE çalışması yaptırarak gelen talepler doğrultusunda kursları belirlemesi önerilebilir.

Katılımcıların geçmiş yıllarda il dışı gezilere (Çanakkale gezisi, Konya gezisi vb.) katıldıkları ve bu geziler vesilesi ile de farklı bir sosyal ortam tecrübe ettikleri görülmüştür. Katılımcıların beklentileri arasında gezileri tekrar istedikleri tespit edilmiştir. Kadınların sosyalleşmeleri açısından, alan araştırması yapılarak hangi illere gezi istendiği tespit edilerek geziler düzenlenmesi önerilebilir.



KAYNAKÇA

- Adler, Alfred. İnsan Tanıma Sanatı. çev. Kamuran Şipal. İstanbul: Say Yayınları, 5. Baskı, 1997.
- Akalın, Şükrü Haluk, Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Basım, 2009.
- Akdeniz, Sabri. Eğitim Sosyolojisi. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, 3. Baskı, 1994.
- Akyüz, Hüseyin. Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma, İstanbul: MEB Yayınları, 1. Basım, 1991.
- Akyüz, Niyazi. İhsan Çapçioğlu (ed.), Din Sosyolojisi El Kitabı. Ankara: Grafiker Yayınları, 3. Basım, 2012.
- Alpaydın, Yusuf. "Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Yerel Yönetim Yetişkin Eğitimi Etkinlikleri: İSMEK Örneği", Academia.edu., 1-12.
- Altıtaş, Muhammet. İSMEK Türk Kitap Sanatları Sempozyumu Bildirileri, İSMEK Yayınları, 2007.
- Arslan Sibel-Çalılık Tuğçe, "Yaşam Boyu Spor Bağlamında Kadınların Spora Yönelmelerinde Etkili Olan Unsurlar: Kırıkkale İli Örneği", Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi 6/76, 2018
- Arslan, Arslan, Sibel "Yetişkin Eğitimi Bağlamında Serbest Zaman Okuryazarlığı Ölçeği Geliştirme: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi 5/14 , 2018.
- Arslan, Cemil. Serebral Palsili Olgularda Duyu Bütünleme Ağırlıklı Fizyoterapi Programının Fonksiyonellik, Spastisite ve Motor Seviye Üzerine Etkisi (İstanbul: Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Aşır Serap, Karabacak. Mamak Halk Eğitimi Merkezinde Açılan Kurslara Katılan Kadınların Eğitime Katılma ve Terk Nedenleri, Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Aydın, Mustafa. (ed). Aile sosyolojisi Yazıları. İstanbul: Açılım Kitap, 1. Basım, 2014.
- Ayhan, Halis. Eğitim Bilimine Giriş. İstanbul: Şule Yayınları, 1. Basım, 1995.
- Aziz, Aysel. Toplumsallaşma ve Kitle İletişim. Ankara: A.Ü. Basın-Yayın A.Ü. Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları, 1. Basım, 1982.
- Bağlan Damla- Yardımcıoğlu Fatih, "Meslek Edindirme Kurslarının Etkinliği: SAMEK Örneği", Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi 5/1, 2017.
- Baltacı, Ali. "Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır". Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 5/2 (Kasım 2019), 367-388.
- Bayraktar M. Faruk, Yetişkinlik Dönemi Eğitimi ve Problemleri, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2006.
- Bayraktar, Bahar. Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikaya Bakış Açısı "Sosyal Belediyecilik" (Nilüfer Ve Yıldırım Belediyesi Örneği), Bursa, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Berger, Peter L. vd., Toplum Bilimi Yazıları. Çev. Adil Çiftçi. İzmir: Çağlayan Matbaası, 1. Basım, 1999.

Bucuka, Yunus. Dini Sosyalleşme ve Dışlanma Ekseninde Engellilik. Erzurum; Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.

Çabuk Kaya, Nilay. "Aile Sosyolojisi", Aile ve Çocuk, ed. Aytül Kasapoğlu ve Nadide Karkiner Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları, 2012, 108-118.

Çankaya, Neşe. Halk Eğitim Merkezlerinde Eğitim Alan Yetişkinlerin Motivasyonuna Etki Eden Unsurların İncelenmesi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Çapçioğlu, Fatma – Açıkgöz, Öznur Kalkan. "Nitel Araştırmalarda Kullanılan Araştırma Teknikleri", Bilimsel Araştırma Süreçleri. ed. Özcan Güngör. Ankara: Grafiker Yayınları, 2018.

Çorum Belediyesi Engelli Eğitim Merkezi, Engelli Eğitim Merkezi Tanıtım Filmi. 25.04.2022. <http://belediye.metamedya.com/medya/engelli-egitim-merkezi-tanitim-filmi/35>

Çorum Belediyesi Kadın Kültür ve Sanata Merkezleri. 12.04.2022. www.kksm.corum.bel.tr

Çorum Belediyesi, "Faaliyet Raporları" 10.04.2022. <https://www.corum.bel.tr/hesap-verilebilirlik/stratejik-yonetim-araclari/faaliyet-raporlari/>

Çorum Belediyesi, "Gençlik Merkezleri". 10.04.2022. <https://genclik.corum.bel.tr/hakkimizda/>

Çorum Belediyesi, "Kadın kültür Ve Sanat Merkezi". 13.04.2022. <https://kksm.corum.bel.tr/>

Çorum Belediyesi, "Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin Kursları Tanıtıldı". 08.04.2022. <https://www.corum.bel.tr/kadin-kultur-ve-sanat-merkezlerinin-kurslari-tanitildi/>

Çorum Belediyesi, "Yeni Türkiye'nin Vizyonunu Çorum'a Yansıtıyoruz". 08.04.2022. <https://www.corum.bel.tr/yeni-turkiyenin-vizyonunu-coruma-yansitiyoruz/>

Çorum Çölyak Derneği, Projemizin Son Paneline Büyük İlgi. 23.04.2022. <http://corumcolyak.com/999-2/>

Çorum Haber, "Kadınlar Tarihe Yolculuk Yaptı". (09.03.2018) <http://www.corumhaber.net/guncel/kadinlar-tarihe-yolculuk-yapti-h78268.html>

Çorum Time,"Somalı Çocuklar İçin Yardım Kampanyası Devam Ediyor, 15.04.2022. <https://www.corumtime.com/somali-cocuklar-icin-oyuncak-kampanyasi-devam-ediyor/>

Çorum yaşam, Kadın Kültür Merkezleri Umut oluyor. 02.05.2022. <https://corumyasam.com/kadin-kultur-merkezleri-umut-oluyor/>

Çoştı, Yakup. "Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme". Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, IX/3, 2009, 117-140.

Çoştı, Yakup. "Toplumsallaşma ve Din". Din Sosyolojisi. ed. İhsan Çapçioğlu ve Niyazi Akyüz Ankara: Grafiker Yayınları, 2015.

Çoştı, Yakup. Toplumsallaşma ve Dindarlık. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.

Darren E. Sherkat, "Dini Sosyalleşme: Etki Kaynakları ve Araçların Etkileri", çev. Özcan Güngör Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/3, Ocak 2013.

Diener, Ed – Ryan, Katherine. "Öznel İyi Oluş: Genel Bir Bakış", çev. Nevzat Gencer, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11/3 (2018), 2621-2638.

Dilekçigil, Beylü – Çiğdem, Ahmet. Aile Yazıları 1. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 5. Basım, 1991.

Doğan, M. Sait. "Sosyalleşme, Sosyal Değişme ve Siyasal Sosyalleşme", Istanbul Journal of Sociological Studies (2011), 31-40.

Dönmez, Mustafa. Belediye Yönetimi, Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayınları, 1. Basım, 2009.

Elkin, Erdoğan Zeynep, "Eşikler ve değerler Bağlamında Kırsalda Kadın Örgütlenmeleri: Bursa Üreten Kadın Dernekleri Federasyonu Örneği", Planlama Dergisi 31/1, 2021.

Erkal, Mustafa E. Sosyoloji Toplumbilimi. İstanbul: Der Yayınları, 1. Baskı, 2009.

Ersöz, Halis Yunus. Sosyal Politikada Yerelleşme. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 1. Basım, 2011.

Fazıl, Arabacı. "Türkiyede Dini Sosyalleşmenin Temel etkenleri", Dini Araştırmalar Dergisi 6/16 Mayıs-Ağustos 2003.

Frederick. Çocuk ve Toplum- Çocuğun Toplumsallaşması. Çev. Nazife Güngör. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1995.

Gelişli, Yücel. "Türkiye'de Kadın Eğitiminin Bugünkü Durumu", Akademik Bakış Dergisi, 40, 2014, 11-22.

Genç Yusuf, "Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları", Kamuda Sosyal Politika 9/ 1. 53-65.

Giddens Anthony- Sutton Philip W.Sosyolojide Temel Kavramlar, çev. Ali Esgin, Ankara: Phonix Yayınevi, 1. Baskı,2014.

Giddens, Anthony. Sosyoloji. çev. Cemal Güzel. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2. Basım, 2008.

Gordon, Marshall. Sosyoloji Sözlüğü. çev. Osman Akınhay-Derya Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat, 1999.

Güçlü, Mustafa (ed.).Yetişkin Eğitimi ve Hayat Boyu Öğrenme. Ankara: Pegem Yayınevi, 1. Basım, 2019.

Güler Mahmut- Turan A. Menaf(ed.), Belediyelerin Geleceği ve Yeni Yaklaşımlar, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, 1.baskı, 2017.

Güven Ahmet-Alan Çağatay," Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Kapsamında Sosyal Belediyeciliğin Değişimi (Tokat Belediyesi Örneği)", Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri (KAYFOR 13 Bildiri Kitabı), ed. M. Akif Çukurçayır vd. , Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2016.

Habertürk, "Çorumda Anne Üniversitesi Projesi Hayata Geçiyor". 06.04.2022. <https://www.haberturk.com/corum-haberleri/16534901-corumda-anne-universitesi-projesi-hayata-geciyor>

Houle, Cyril O. "The Inquiring Mind", The University of Wisconsin Press 13/2 , 1961.

- İçli, Gönül. Sosyolojiye Giriş. Ankara: Anı yayınları, 2. Baskı, 2002.
- İnce, Abdullah. "Kur'ân Kursu Öğreticisi Görüşlerine Göre Kur'ân Kurslarının Dinî Sosyalleşmeye Katkıları", Diyanet İlmî Dergi 53/2 (Nisan-Mayıs-Haziran 2017), 149-174.
- İslamoğlu, A. Hamdi. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Beta Yayıncılık, 1. Baskı, 2009.
- İsmail, Mustafa. Ağ Toplumunda Dini Sosyalleşme. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Joseph Fichter, Sosyoloji Nedir, Çev. Nilgün Çelebi. Ankara: Anı Yayınları, 2004.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. İnsan ve İnsanlar, İstanbul: Evrim Yayınları, 1996.
- Kalaycı Salih- Öztürk Ayhan, "Küreselleşen Dünyada Kadın Eğitiminin Gayri Safi Milli Hasıla'ya Etkisi", Mehmet Akif Ersoy üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi 5/7 (Güz 2017), sayfa 76-87
- Kanpolat, Yücel. Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Tüba yayınları, 1. Baskı, 2011.
- Kayadibi, Fahri. "Kadın Eğitiminin Önemi ve Kalkınmadaki Rolü", *İstanbul Journal Of Sociological Studies* 28 (2003), 19-31.
- Kaymakcan, Recep - Meydan, Hasan. Ahlak ve Değerler Eğitimi. İstanbul: Dem Yayınları, 2. Basım, 2016.
- Kirman, Mehmet Ali. Din Sosyolojisi Sözlüğü. Adana: Karahan Kitabevi Yayınları, 2016.
- Kızılelmas, Fatma. "Spor Yapan Kadınların Bireysel ve Toplumsal Yaşam Biçimlerinde Meydana Gelen Değişimler: Düzce Örneği", Düzce üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 11/1, 2021,155-162
- Kızıloluk, Hakkı. Toplum Bilim Yazıları, Ankara: Anı Yayınları, 2007.
- Komşu, Ufuk Cem. ""Yetişkin Eğitime Katılım, Eğitim İhtiyaçları, Güçlükler Ve Kazanımlar: "Karaduvar Mahallesi Örneği", Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi 1/1 (Aralık 2013) 286-299.
- Kumral, İlknur- Akçay, R. Cengiz. "Hayat Boyu Öğrenme Merkezi Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlilikleri İle Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İsmek Örneği)", Uluslararası Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi, 6/40, 2019.
- Kurt İhsan, Yetişkin Eğitimi Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 1. Baskı, 2008.
- Mengi Ayşegül-İşçioğlu Deniz(ed.), Küreselleşme Sürecinde Yerel Hizmet Yerel Siyaset, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, 2018.
- Nazlı, Serap, Aile danışmanlığı. Ankara: Anı Yayıncılık, 15. Basım, 2020.
- Okumuş, Ejder. "Din ve Sosyalleşme" Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9/11, (Eylül2014), 428-431.
- Öner, Abdullah. Hayat Boyu Eğitimin Sağlanmasında Halk Eğitimi Merkezlerinin Değerlendirilmesi: Yenişehir Halk Eğitimi Merkezi Örneği, Mersin: Toros Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Özabacı, Nilüfer- Erkan, Zülal. Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış. Ankara: Pegem Akademi, 4. Basım, 2019.

Özaydın, Mehmet M., Nergis Dama, "Sosyal Politikalarda Uygulayıcı Aktör Olarak Belediyeler", Seta Yayınları Dergisi, 281 (2019), 7-24. . <https://setav.org/assets/uploads/2019/05/A281Tr.pdf>

Özaydınlık, Kevser. "Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim", Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 14/33, 2014, 92-108.

Özgül, İbrahim Ethem. Ailede İletişim ve Yaşam. Ankara: Pdrem Yayınları, 1. Basım, 2001.

Özkan, Feyza Nur Alparslan. "Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Kuran Kursları" Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2/1, 2017, 65-82.

Punch, F. Keith. Sosyal Araştırmalara Giriş; Nicel ve Nitel Yaklaşımlar. çev. Dursun Bayrak, H. Bader Arslan, Zeynep A. Ankara: Siyasal Kitapevi, 2014.

Salihoglu, Tayfun - Türkoğlu, Handan. "İstanbul'daki Boş Zaman Değerlendirme Mekânlarının Dağılımı Üzerine Niceliksel Bir Değerlendirme", Planlama Dergisi 26/3, 2016, 204-218.

Santrock, John W. Yaşam Boyu Gelişim, çev. Galip Yüksel. Ankara: Atlas Akademik Basım Yayınları, 13. Baskı, 2020.

Şentürk, Ünal. Sosyolojik Açından Parçalanmış Aile ve Çocuk İlişkisi. İstanbul: Kumsaati Yayınları, 1. Basım, 2012.

Sert, Nursaç. Sosyalleşme Amacıyla Yetişkin Eğitimlerine Katılım. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Seven, Mehmet Ali- Engin, Ali Osman. "Türkiye'de Kadın Eğitimi Alanındaki Eşitsizlikler", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9/1 (2007-177-188).

Seven, Mehmet Ali. – Engin, Ali Osman. "Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 12/2 (2008, 173-195).

Şimşek, Ali. "Araştırma Modelleri". Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. ed. Ali Şimşek. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.

Suğur, Nadir. (ed.), İnsan ve Toplum, Ankara: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.

Suğur, Nadir. (ed.). İnsan ve Toplum. Ankara: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, 2013.

Tezcan, Mahmut. Eğitim Sosyolojisi, Ankara: Feryal Matbaası, 1996.

Tezcan, Mahmut. Sosyolojiye Giriş, Ankara: 72 TDFO Yayıncılık, 1993.

Ünal, Fatma. vd., "Halk Eğitim Kurslarının, Kadın Katılımcıların Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerine Katkısının Değerlendirilmesi", Turkish Studies 11/9, Eylül 2016, 910-920.

Ünlü, Ufuk. "Sosyal Belediyecilik Anlayışının E-Belediyecilik Uygulamalarına Entegre Edilmesi", Sayıştay Dergisi, 2016, 65-82.

Wallace, Ruth A.- Wolf, Alison. Çağdaş Sosyoloji Kuramları. Çev. Leyla Elburuz- M. Rami Ayas. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 7. Basım, 2018.

Yardımcı, Serap. Kadınların Dini Sosyalleşme Sürecinde Kur'an Kurslarının Rolü: Kırıkkale Örneği, Çorum: Hitit Üniversitesi, Lisansüstü eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Yatkın, Ahmet. "Bölgesel Kalkınmada Sivil Toplum Kuruluşları ve Kadın Katılımı: Elazığ "Örnekalın Araştırması", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23/2, 2013, 157-172.

Yavuz, Öznur. Kadınların Toplumsal Hayata Katılımında Yerel Yönetimlerin Rolü, İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Yavuzer, Haluk. Ana-Baba ve Çocuk. İstanbul: Remzi Kitapevi, 7. Basım, 1994.

Yayla Haber, "Belediyenin Kampanyasına Yardım Yağıyor". 15.04.2022.
<https://www.yaylahaber.com.tr/corum/belediyenin-kampanyasina-yardim-yagiyor-h11876.html>

Yayla Haber, "KKSM'den Huzurevi Sakinlerine Aşure İkramı" 09.11.2014
<https://www.yaylahaber.com.tr/kksmden-huzurevi-sakinlerine-asure-ikrami>

Yazar Taha, "Yetişkin Eğitiminde Hedef Kitle", Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 7, 2012, 18-32.

Yazıcıoğlu, Yahşi - Erdoğan, Samiye, SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık, 2007.

Yeşil, Rüştü., "Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri". Bilimsel Araştırma Yöntemleri. ed. Remzi Y. Kıncal. Ankara: Nobel Yayınları, 2010.

Yıldırım Muhuttin, Yaygın Eğitim ve Halk Eğitim Merkezleri, Ankara: Gazi Kitapevi Yayınları, 1. Baskı, 2009.

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 11. Basım, 2018.

Yumuşak, İbrahim Güran. Kadın Eğitiminin İktisadi Analizi, Ankara: Nobel Dağıtım Yayıncılık, 1.baskı, 2009.

Zuckerman, Phil. Din Sosyolojisine Giriş, çev. İhsan Çapçioğlu-Halil Aydınalp. Ankara: Birleşik Kitapevi, 1. Basım, 2006.

EKLER



EK_1 Görüşme Formu

Katılımcı-....

- Kaç yaşındasınız?
- Evli misiniz?
- Çocuğunuz var mı? Varsa kaç tane çocuğunuz var?
- Eğitim durumunuz nedir?
- Mesleğiniz nedir?
- Sosyo-ekonomik durumunuz nedir? (5000 altı, 5000-10000 arası, 10000 üstü)
- Faaliyetlerine katıldığınız Çorum'daki Kadın Kültür ve Sanat Merkezi hangisidir?
- Çorum'daki Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerine ne zaman gittiniz? Ne kadar süre devam ettiniz?
- Çorum'daki Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde hangi etkinliklere/kurslara katıldınız?(Spor, bilgisayar, dil, diksiyon, yüzme de dâhil)

Kadın Katılımcıların Kadın Kültür ve Sanat Merkezleri hakkındaki görüşleri

- Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin faaliyetleri hakkında neler düşünüyorsunuz?
- Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerine geliş amacınız nedir? Sizi kursa gitmeye/etkinliklere katılmaya iten sebep/ler nelerdir?
- Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin faaliyetlerine katılmadan önceki beklentileriniz nelerdir?
- Kurs/etkinlikler bittikten sonra beklentilerinizin karşılandığını düşünüyor musunuz?

Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinin sosyalleşme sürecine katkıları

- Kurslara/etkinliklere gelmek sizi nasıl hissettiriyor?
- Kurslara gelmek arkadaş sayınızı artırdı mı? Arkadaşlarınızla yaptıklarınızı biraz ayrıntılı anlatabilir misiniz?
- Arkadaşlarınızla kurs dışında başka sebeplerle görüşüyor musunuz? Birlikte gezi, piknik, yemek, gün, sinema ve tiyatro gibi etkinlikleriniz oluyor mu?
- Kurslara katılmak evden dışarı çıkış sayınızı etkiledi mi? Öncesinde haftada kaç kere dışarı çıkardınız? Kurslara katıldıktan sonra kaç kere çıkıyorsunuz?
- Kurslara katılmak TV seyretme sürenizi nasıl etkiledi?
- Kurslara katılmak sosyal faaliyetlerinizi etkiledi mi? Örneğin sinema ve tiyatroya gitmek gibi ya da hasta ziyareti, ihtiyaç sahiplerini ziyaret gibi.
- Kurslara katılmadan önce Çorum'u ve çevresini ne kadar tanıyordunuz? Kurslara katıldıktan sonra Çorum'la ilgili düşünceleriniz değişti mi?

- Katıldığınız kurs ve etkinlikler kişisel gelişiminize bir katkı sağladı mı? Evetse, nasıl bir katkı sağladı? (istihdam, iş kurma, bireysel gelişim, öğrenme, arkadaş çevresi edinme gibi...)
- Kurs/etkinliklerde öğrendiğiniz bilgiler gündelik hayatınızda nasıl bir etki oluşturdu?
 - Aile içi ilişkilerde: Etkinliklere katılımınız aileye karşı tutumlarınızı ve sorumluluk bilincinizi nasıl etkiledi? Örnek verebilir misiniz?
 - Yakın çevrenizle olan ilişkilerde: Etkinliklere katılımınız yakın çevrenize (arkadaşlar, komşular gibi) karşı tutumlarınızı ve sorumluluk bilincinizi nasıl etkiledi? Örnek verebilir misiniz?
- Merkezlerin faaliyetlerine katılmak günlük rutin işlerinizi planlama açısından hayatınızı nasıl etkiledi?(Ev işleri, çocuk bakımı gibi)
- Maddi ve manevi sorunlarınızı çözmek için Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerindeki görevlilerin(Öğretmen, danışman gibi...) tavsiyelerine başvurduğunuz oldu mu? Evetse, bu size nasıl katkı sağladı?
- Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde dini ve milli değerler konusunda yapılan aktiviteler nelerdir? (Örneğin Kutsal gün ve gecelerde yapılan aktiviteler, Aşure günü, Hıdırellez Şenlikleri, Çanakkale Zaferi, gibi...) Bu aktiviteler size ne hissettiriyor?
- Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde yarışmalar düzenleniyor mu? Evetse ne tür yarışmalar düzenleniyor? Bunlara katılmak size neler hissettiriyor?
- Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde seminer, konferanslar oluyor mu? Bunlara katılıyor musunuz? Bu tür size ne tür katkı sağlıyor?

Talepler

- Kadın Kültür ve Sanat Merkezindeki faaliyetlerden memnun musunuz? Memnun olmadığınız ya da eksik gördüğünüz durumlar var mı? Varsa nelerdir? Nasıl olmasını isterdiniz?
- Kadın Kültür ve Sanat Merkezlerinde başka hangi faaliyetlerin olmasını isterdiniz?
- Söylemek istediğiniz ya da eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

EK-2 Katılımcıların demografik özellikleri

Sıra No	Katılımcı	Yaş	Evlilik	Çocuk	Eğitim Durumu	Meslek	Kurslara devam ettiği süre	Gittiği merkezler	Gittiği kurslar
1	K1	49	Evli	Var-3	Lise	Ev hanımı	8 yıl	Mimar Sinan, Bahçelievler KKSM	Spor, bilgisayar, ahşap boyama, iğne oyası, el nakışları
2	K2	50	Dul	Var-3	Lise	Ev hanımı	11 yıl	Mimar Sinan, Bahçelievler Velipaşa KKSM	İngilizce, beşşiş, spor, el sanatları, nakış
3	K3	53	Evli	Yok	Lisans devam ediyor	Ev hanımı	8 yıl	Mimar Sinan, Akkent, Gülabibey KKSM	Aşçılık, bilgisayar, örgü, takı, Spor ve Açık öğretim destek kursları
4	K4	37	Evli	Var	Önlisans	Gençlik lideri	2 yıl kursiyer 3 yıl usta öğretici	Buhara, velipaşa ve ulukavak (ikbal) KKSM	Spor, iğne oyası, nakış
5	K5	45	Dul	Var	Yüksek lisans devam ediyor	Ev hanımı	2011-2012 2015-2016	Velipaşa KKSM	Çini sanatı
6	K6	51	Evli	Var	İlkokul	Ev hanımı	2017-2021	Mimar Sinan KKSM	Kağıt rölyef
7	K7	42	Evli	Var	Ortaokul	Ev hanımı	5 yıl	Bahçelievler KKSM	Spor, diyetisyen
8	K8	51	Bekar	Yok	Lise	Emekli	1 yıl	Velipaşa KKSM	Örgü Oyuncak, Ahşap Boyama, Sepet Örücülüğü, Takı
9	K9	50	Evli	Var-2	Lisans	Sözleşmeli memur	2013 de 1 yıl	Velipaşa KKSM	Çini ve tezhip
10	K10	34	Evli	Var-2	Lise devam	Pandemi sürecinde çalışmayı bırakmış	1 yıl	Bahçelievler KKSM	Bilgisayar Programları (World,excel), Bilgisayarlı muhasebe
11	K11	55	Evli	Var-2	Lisans	Emekli hemşire	2019 da 6 ay 2021 1 yıl	Bahçelievler KKSM	Dikiş kursu
12	K12	50	Dul	Var-2	İlkokul	Eşinden dolayı emekli	5 yıl	Velipaşa, Bahçelievler KKSM	Örgü oyuncak , resim
13	K13	56	Evli	Var-2	Ön-lisans	Zaman zaman farklı işlerde çalışmış	5 yıl	Bahçelievler KKSM	Spor, yağlı boya
14	K14	50	Evli	Var-4	Lisans devam ediyor	Ev hanımı (yazar)	2019 da 1 yıl	Buhara KKSM	Yüzme, Diksiyon
15	K15	28	Evli	Yok	Önlisans	Ev hanımı	4 yıl	Velipaşa KKSM	Tezhip, takı tasarımı, işaret dili
16	K16	50	Evli	Var-2	Önlisans	Ustaöğretici	2011 yılında	Velipaşa KKSM	Diksiyon-Ebru -Çini-Arapça
17	K17	40	Evli	Var-1	Lise	Ev hanımı	2014-2017	Velipaşa KKSM NFK gençlik merkezi	Perspektif, amigurumi, el sanatları, İngilizce, kokulutaş
18	K18	49	Evli	Var-3	İlkokul	Ev hanımı	2016-2019	Buhara, velipaşa KKSM	Dikiş kursu, mefruşat kursu ve iğne oyası kurslarına

19	K19	46	Evli	Var-2	Lise	Ev hanımı	4 yıl	Buhara, Velipaşa KKSM	mefruşat, dikiş kursu, spor,yüzme, iğne oynası
20	K20	22	Bekar	Yok	Lise	Öğrenci	2021 kasım - 2022 mart		Fotoğrafçılık Ahşap boyama
21	K21	48	Evli	Var-2	İlkokul	Ev hanımı	2016-2022	Velipaşa KKSM	Ahşap boyama
22	K22	25	Hayır	Yok	Önlisans	Diyaliz teknikeri	2021-2022	Velipaşa KKSM	Ahşap boyama, ney kursu, işaret dili
23	K23	62	Bekar	Var-4	Ortaöğretim	Ev hanımı		Buhara, velipaşa KKSM	Yüzme,bilgisayar kursu, diksiyon, ahşap boyama
24	K24	50	Evli	Var-3	Lise	Ev hanımı	7 yıl	Bahçelievler KKSM	El sanatları, dikiş
25	K25	44	Evli	Var-2	Ortaokul terk	Ev hanımı	3 yıl	Bahçelievler KKSM	Perspektif, ahşap boyama, makrome
26	K26	68	Evli	Var-2	Lise	Ev hanımı	2013-2022	Bahçelievler KKSM	El sanatları
27	K27	59	Evli	Var-2	Lise	Ev hanımı	1 yıl	Bahçelievler KKSM	El sanatları
28	K28		Hayır		Lise	Ev hanımı	2019-2022	Buhara, Bahçelievler KKSM	Mefruşat makrome
29	K29	65	Evet	Var-3	Ortaokul	Ev hanımı		Bahçelievler KKSM	Kağıt rölyef makrome
30	K30	60	Bekar	Var-2	Lise	Ev hanımı	9 yıl	Bahçelievler KKSM	Nakış, perspektif, tel kırma, makrome
31	K31	56	Evli	Var-3	Ortaöğretim	Ev hanımı	10 yıl	Bahçelievler KKSM	El sanatları
32	K32	55	Evli	Var-2	Lise	Ev hanımı	9 yıl	Bahçelievler KKSM	El sanatları
33	K33	50	Evli	Yok	Lise	Ev hanımı	10 yıl	Bahçelievler KKSM	El sanatları
34	K34	44	Bekar	Var-3	ilkokul	Ev hanımı	3 ay	Bahçelievler KKSM	Bilgisayar, el nakışları
35	K35	40	Bekar	Var-3	Lise devam	Esnaf	3 yıl	Buhara kksm	Saç tasarımı cilt bakımı
36	K36	31	Evli	Var-2	Lise	Ev hanımı	2 yıl	İkbal kksm	Kokulu taş, makrome, keç, el sanatları
37	K37		Evli	Var-4	İlköğretim	Ev hanımı		İkbal KKSM	Spor, mefruşat, el nakışlar
38	K38	45	Evli	Var-3	Yüksekokul	En hanımı	3 ay	İkbal KKSM	El nakışı mefruşat
39	K39	39	Evli	Var-3	Lise	Moda Evi sahibi	1 dönem	İkbal KKSM	El sanatları
40	K40	27	Bekar	Yok	Lisans	Öğretmen	4 ay	İkbal KKSM	Spor
41	K41	36	evli	Var-1	Önlisans	Sekreter	1 yıl	Buhara, İkbal KKSM	Spor, bilgisayar ,dikiş, el nakışları
42	K42	27	Evli	Yok	Önlisans	Ev hanımı	4 yıl	İkbal KKSM	Spor, Office programları, işaret dili, makrome, örgü oyuncak, gitar
43	K43	36	evli	Var-3	İlköğretim	Ev hanımı		İkbal KKSM	Spor kokulu taş
44	K44	30	Evli	Var-2	Ortaokul	Pastanede çalışıyor	5 ay	İkbal KKSM	Spor kurslarına
45	K45	50	Evli	Var-3	İlkokul	Ev hanımı	3 yıl	İkbal KKSM	Spor mefruşat

46	K46	43	Evli	Var-2	ilkokul	Ev hanımı	2 yıl	İkbal KKSM	İğne oyası, dikiş
----	-----	----	------	-------	---------	-----------	-------	------------	----------------------



